משנה · אחרונים · עיקר תוספות יום טוב · סדר נשים

# עיקר תוספות יום טוב על משנה יבמות

משולם בן יואל כץ, רבי יום טוב ליפמן הלר הלוי

**ספריית אור ברסלב** · or-breslev.co.il

# עיקר תוספות יום טוב על משנה יבמות

משולם בן יואל כץ, רבי יום טוב ליפמן הלר הלוי

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/עיקר-תוספות-יום-טוב-על-משנה-יבמות/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

# תוכן העניינים


**פרק א** ..... 5
משנה א ..... 5
משנה ב ..... 6
משנה ג ..... 6
משנה ד ..... 6
**פרק ב** ..... 7
משנה א ..... 7
משנה ב ..... 7
משנה ג ..... 7
משנה ד ..... 7
משנה ה ..... 8
משנה ו ..... 9
משנה ז ..... 9
משנה ח ..... 9
משנה ט ..... 10
משנה י ..... 10
**פרק ג** ..... 11
משנה א ..... 11
משנה ב ..... 11
משנה ג ..... 12
משנה ד ..... 12
משנה ה ..... 13
משנה ו ..... 13
משנה ז ..... 13
משנה ח ..... 14
משנה ט ..... 14
משנה י ..... 15
**פרק ד** ..... 15
משנה א ..... 15
משנה ב ..... 15
משנה ג ..... 15
משנה ד ..... 16
משנה ה ..... 16
משנה ו ..... 17
משנה ז ..... 17
משנה ט ..... 17
משנה י ..... 17
משנה יא ..... 18
משנה יב ..... 18
משנה יג ..... 18
**פרק ה** ..... 19
משנה א ..... 19
משנה ב ..... 19
משנה ג ..... 19
משנה ד ..... 20
משנה ה ..... 20
משנה ו ..... 20
**פרק ו** ..... 21
משנה א ..... 21
משנה ב ..... 21
משנה ג ..... 21
משנה ד ..... 21
משנה ה ..... 22
משנה ו ..... 22
**פרק ז** ..... 23
משנה א ..... 23
משנה ב ..... 23
משנה ג ..... 23
משנה ד ..... 23
משנה ה ..... 24
משנה ו ..... 25
**פרק ח** ..... 25

משנה א ..... 25
משנה ב ..... 25
משנה ג ..... 25
משנה ד ..... 26
משנה ה ..... 26
משנה ו ..... 26
**פרק ט** ..... 27
משנה א ..... 27
משנה ב ..... 27
משנה ג ..... 27
משנה ה ..... 28
**פרק י** ..... 28
משנה א ..... 28
משנה ב ..... 29
משנה ג ..... 30
משנה ד ..... 30
משנה ו ..... 31
משנה ח ..... 31
משנה ט ..... 31
**פרק יא** ..... 32
משנה א ..... 32
משנה ב ..... 32
משנה ג ..... 33
משנה ד ..... 33
משנה ה ..... 33
משנה ז ..... 34
**פרק יב** ..... 34
משנה א ..... 34
משנה ב ..... 34
משנה ד ..... 35
משנה ה ..... 35
משנה ו ..... 35
**פרק יג** ..... 36
משנה א ..... 36
משנה ב ..... 36
משנה ה ..... 37
משנה ו ..... 37
משנה ז ..... 37
משנה ח ..... 37
משנה ט ..... 37
משנה יא ..... 37
משנה יב ..... 38
**פרק יד** ..... 38
משנה א ..... 38
משנה ב ..... 39
משנה ג ..... 39
משנה ו ..... 39
משנה ז ..... 39
**פרק טו** ..... 39
משנה א ..... 39
משנה ב ..... 40
משנה ד ..... 40
משנה ה ..... 41
משנה ז ..... 41
משנה ט ..... 41
משנה י ..... 42
**פרק טז** ..... 42
משנה א ..... 42
משנה ב ..... 42
משנה ג ..... 43
משנה ד ..... 43
משנה ה ..... 43
משנה ו ..... 43
משנה ז ..... 44

# פרק א

## משנה א

א **חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה כוּ'**. מְנָיְנָא דְּהָכָא וְכֵן דְּסֵיפָא הֲרֵי אֵלּוּ כוּ', לְמִעוּטֵי צָרַת אַיְלוֹנִית שֶׁהִכִּיר בָּהּ, אוֹ צָרַת קְטַנָּה מְמָאֶנֶת בְּיָבָם, גְּזֵרָה מִשּׁוּם צָרַת בִּתּוֹ מְמָאֶנֶת אוֹ צָרַת מַחֲזִיר גְּרוּשָׁתוֹ. גְּמָרָא:

ב **פּוֹטְרוֹת**. לֹא תֵּנֵי אוֹסְרוֹת, אַף עַל גַּב דְּוַדַּאי אִסּוּרָא אִיכָּא לְיַבֵּם, וְלַחְלֹץ נַמִּי שַׁיְּךְ לְמֵיסַר, שֶׁאִם אַתָּה אוֹמֵר חוֹלֶצֶת אָתֵי לְמֵימַר דְּתִתְיַבֵּם, אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁכֵּיוָן דְּבִמְקוֹם מִצְוָה הִיא דַּאֲסוּרָה וְשֶׁלֹּא בִּמְקוֹם מִצְוָה כְּגוֹן נָכְרִי שֶׁנַּעֲשָׂה חָתָנוֹ וְלוֹ אִשָּׁה אַחֶרֶת וּמֵת מֻתֶּרֶת אִשְׁתּוֹ לְחָמִיו כְּדִתְנַן בְּמַשְׁנָה ג', מִשּׁוּם הָכִי תֵּנֵי פּוֹטְרוֹת, דְּאִי תֵּנֵי אוֹסְרוֹת מַשְׁמַע שֶׁהַבַּת אוֹסַרְתָּהּ עָלָיו לְקַח, וְהוּא הַדִּין שֶׁלֹּא בִּמְקוֹם מִצְוָה. גְּמָרָא:

ג **פּוֹטְרוֹת צָרוֹתֵיהֶן**. דְּאִלּוּ הֵן עַצְמָן דְּפוֹטְרוֹת מִלְּתָא דְּפָשִׁיטָא הִיא וְלֹא אִיצְטְרִיךְ לְמִתְנֵי, דְּוַדַּאי דְּלֹא אָתֵי עֲשֵׂה דְּיִבּוּם וְדוֹחֶה לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כָּרֵת. וְהָא דְּכְתִיב עָלֶיהָ כְּדִמְפָרֵשׁ הָרַ"ב מִשּׁוּם דְּרָשָׁא דְּלִצּוֹר דְּאִיצְטְרִיךְ לֵיהּ. גְּמָרָא:

ד דְּאָמַר קְרָא כִּי כָל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִכֹּל הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵלֶּה וְנִכְרְתָה, הֻקְּשׁוּ כָּל הָעֲרָיוֹת כֻּלָּן לְהֶדְיָא. גְּמָרָא:

ה **מִן הַחֲלִיצָה**. שֶׁנֶּאֱמַר וְעָלְתָה יְבִמְתּוֹ הַשַּׁעְרָה וְגוֹ' מֵאַן יַבְמִי וְגוֹ' וְחָלְצָה נַעֲלוֹ, כָּל הָעוֹלֶה לְיִבּוּם עוֹלֶה לַחֲלִיצָה, וְכָל שֶׁאֵינוֹ עוֹלֶה לְיִבּוּם אֵינוֹ עוֹלֶה לַחֲלִיצָה אֶלָּא תִּפְטֹר:

ו **וּמִן הַיִּבּוּם**. לְהָכִי לֹא סָגֵי לֵיהּ לְמִתְנֵי מִן הַחֲלִיצָה לְחֲדֵיהּ, לְאַשְׁמְעִינַן דְּמִצְוַת חֲלִיצָה קוֹדֶמֶת. גְּמָרָא:

ז בְּקַל וָחֹמֶר כוּ'. וְאַף דְּאֵין עוֹנְשִׁין מִן הַדִּין, הָכָא גִּלּוּי מִלְּתָא הִיא. אִי נַמִּי אַתְיָא הֵנָּה הֵנָּה וְאַתְיָא זִמָּה זִמָּה, וְטַעַם הַסֵּדֶר דְּלֹא כַּכְתוּב עַיִן בַּגְּמָרָא:

ח **חֲמוֹתוֹ**. שֶׁמֵּת בַּעֲלָהּ וּנְשָׂאָהּ אָחִיו וּמֵת בְּלֹא בָנִים. רַשְׁ"י:

ט דִּכְתִיב הָכָא כִּי יֵשְׁבוּ אַחִים, וְהָתָם כְּתִיב שְׁנֵים עָשָׂר עֲבָדֶיךָ אַחִים. וְלֹא יָלְפִינַן מִלּוֹט דִּכְתִיב כִּי אֲנָשִׁים אַחִים אֲנָחְנוּ, דִּלְהָכִי כְּתִיב יַחְדָּו (הַמְיֻחָדִים בְּנַחֲלָה). וְאִי כְּתִיב יַחְדָּו לְחוּד הֲוָה אָמִינָא עַד דְּמַיְחֲדֵי בְּאַבָּא וּבְאִמָּא. גְּמָרָא:

י וְלֹא נָקְטָה בְּדִיוּקָא, אֶלָּא דְּבָעֵי לְפָרוּשֵׁי לְדִבְרֵי הַכֹּל. מֵיהוּ אַלִּיבָּא דְּהִלְכָתָא קַיְמָא לַן כְּרַבָּנָן דְּפֶרֶק ב' מִשְׁנָה ב' דַּאֲסוּרָה עָלָיו בֵּין שֶׁנּוֹלַד וְאַחַר כָּךְ יִבֵּם וּבֵין שֶׁיִּבֵּם וְאַחַר כָּךְ נוֹלַד. נְמוּקֵי יוֹסֵף:

**יא** מִיֵּשְׁבוּ יָלְפִינַן, דְּיַחְדָּו הָא אִיצְטְרִיךְ לְעֵיל. וְאֵין לְהַקְשׁוֹת דְּלָמָּה אִיצְטְרִיךְ דְּרָשָׁא דְּיֵשְׁבוּ, הָא גַּבֵּי בְּנֵי יַעֲקֹב לֹא מָצִינוּ אַחִים אֶלָּא כְּשֶׁהָיוּ בָּעוֹלָם כְּאֶחָד, דִּפְשִׁיטָא דַּאֲפִלּוּ הָכִי אַחִין מִקְרוּ. תּוֹסָפוֹת:

**יב** מִשּׁוּם דְּלִישְׁנָא דְּנִמְצְאוּ הָכִי דַּיְיק, וְכָךְ מְפֹרָשׁ רַב אַסִי בַּגְּמָרָא דַּף י"ב. אֲבָל רָבָא פָּסַק הִלְכָתָא אֲפִלּוּ הִכִּיר בָּהּ אָחִיו וְקִיְּמָהּ וְהַוְיָא אִשְׁתּוֹ לֹא מִתְסְרָא צָרָתָהּ מִשּׁוּם צָרַת הַבַּת. וּפֵרֵשׁ רַשְׁ"י דְּכִי אָסַר רַחֲמָנָא צָרַת עֶרְוָה בְּמָקוֹם מִצְוָה הוּא דַּאֲסָרָהּ, וְהָא כֵּיוָן דְּאֵילוֹנִית הִיא דִּבְלָאוּ עֶרְוָה נַמִּי לֹא חָזְיָא לְיִבּוּם כְּדִתְנַן בְּמִשְׁנָה ה' פֶּרֶק ח', הַוְיָא צָרָתָהּ צָרַת עֶרְוָה שֶׁלֹּא בְּמָקוֹם מִצְוָה. וְאֶלָּא הָא דְּקָתָנֵי שֶׁנִּמְצְאוּ, תָּנֵי שֶׁהָיוּ:

## משנה ב

**יג** **מַתָּה כּוּ**'. הָא דְּלֹא נָקֵט מֵאָנָה אוֹ שֶׁנִּמְצֵאת אֵילוֹנִית, מִשּׁוּם דְּמַתְנִיתִין אַתְיָא לְאַשְׁמְעִינַן אֲפִלּוּ כָּנַס וּלְבַסּוֹף גֵּרֵשׁ, וּבְמֵאָנָה וְאֵילוֹנִית אֵין שׁוּם חִדּוּשׁ, דְּבַטְלֵי לְהוּ קִדּוּשֵׁי קַמָּאי כּוּ'. אִי נַמִּי מִשּׁוּם דְּקָאֵי אַאַחֵת מִכָּל הָעֲרָיוֹת הָאֵלּוּ, וּמֵאָנָה וְאֵילוֹנִית לֹא שַׁיְּךְ בְּכָל הָעֲרָיוֹת הָאֵלּוּ. תּוֹסָפוֹת:

**יד** **חוֹלֶצֶת כּוּ**'. וּבְרֵישׁ פֶּרֶק י"ג תָּנַן בֵּית הִלֵּל אוֹמְרִים מְמָאֶנֶת בַּיָּבָם, וְשָׁם מִשְׁנָה ז' אָמַר רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר מְלַמְּדִין שֶׁתְּמָאֵן, וְכֵן פָּסַק הָרַ"ב שָׁם. וּלְכֵלֵי עַלְמָא אִם מֵאָנָה מֵאָנָה, אֲפִלּוּ הָכִי תָּנַן הָכָא דִּלְעוֹלָם צָרָתָהּ חוֹלֶצֶת וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת, וְאֵין לָהּ תַּקָּנָה בְּמֵאוּן כְּדִמְפֹרָשׁ בַּגְּמָרָא, מִשּׁוּם דְּמִשְׁעַת נְפִילָה נִרְאֵית כְּצָרַת בִּתּוֹ, וְהִלְכָךְ גָּזְרוּ שֶׁלֹּא תְּמָאֵן לְיִבּוּמֵי צָרָתָהּ, דְּלֹא לְזִלְזוּלֵי בְּצָרַת עֶרְוָה דִּלְמָא אָתֵי לְמִשְׁרֵי:

## משנה ג

**טו** וְהָנֵי חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה דִּלְעֵיל נַמִּי כְּשֶׁנִּשְׂאוּ לַאֲחֵרִים צָרוֹתֵיהֶן מֻתָּרוֹת, וְאֵלּוּ חֲמוּרוֹת דַּאֲסוּרוֹת וְצָרוֹתֵיהֶן מֻתָּרוֹת:

## משנה ד

**טז** **וּבֵית הִלֵּל מַכְשִׁירִים**. פְּשִׁיטָא. לַאֲפוֹקֵי דְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי דְּאָמַר בֹּאוּ וּנְתַקֵּן לָהֶם לַצָּרוֹת שֶׁיִּהְיוּ חוֹלְצוֹת וְלֹא מִתְיַבְּמוֹת, קָא מַשְׁמַע לָן דְּבֵית הִלֵּל מַכְשִׁירִין, דַּאֲפִלּוּ תַּקַּנְתָּא דְּרַבָּנָן לֵית לְהוּ בְּצָרוֹת דִּלְחַלְצוּ. גְּמָרָא:

**יז** **נִתְיַבְּמוּ וְכוּ**'. הָא תּוּ לָמָּה לִי, אַיְידִי דְּתָנֵי חָלְצוּ תָּנֵי נַמִּי נִתְיַבְּמוּ. גְּמָרָא:

**יח** **לֹא נִמְנְעוּ בֵּית שַׁמַּאי כּוּ**'. לֹא נִצְרְכָה אֶלָּא לַצָּרָה עַצְמָהּ, דִּלְדִידְהוּ אֲסוּרָה לַשּׁוּק בְּלֹא תְּהֵיָה וְגוֹ', דְּאִלּוּ בְּנֵי הַצָּרוֹת לֹא שַׁיְּךְ לְאִמְנוּעֵי, דִּבְנֵי חַיָּבֵי לָאוִין נִינְהוּ וּכְשֵׁרִים:

**יט** **כָּל כּוּ**'. מֵהָכָא שְׁמְעִינָן דְּמוֹדִיעֵי לְהוּ, דְּאִי מֵרִישָׁא אִיכָּא לְמֵימַר דְּלֹא מוֹדִיעֵי, וְהָא דְּלֹא נִמְנְעוּ דְּצָרָה קָלָא אִית לָהּ וַהֲוֵי יָדְעֵי. גְּמָרָא:

כא לָאו אַפְּלוּגְתַּיְיהוּ פָּרְכִינַן, דְּעַד כָּאן לֹא נִשְׁנֵית פְּלֻגְתָּא, וְאַמַּאי לֹא פַּרְכַת עַלָּהּ. אֶלָּא כִּי פָּרֵיךְ עַל לֹא נִמְנְעוּ וְכוּ' דְּאֵלּוּ עָשׂוּ כְּדִבְרֵיהֶם. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

כ **עוֹשִׂין כוּ**'. לְבֵית הִלֵּל נַמִּי דְּאִיצְטְרִיךְ, דְּאַשְׁכְּחָן נַמִּי דְּמַחְמְרֵי בְּטֻמְאָה כְּדִתְנַן בְּמַסֶּכֶת עֵדֻיּוֹת. תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

# פרק ב

## משנה א

א **מַאֲמָר כוּ**'. לְמַאי דְּפָסְקִינַן כְּרַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא דְּמִשְׁנָה ט' פֶּרֶק ד' דְּיֵשׁ זְקֵה, כְּלוֹמַר דְּמִשְׁעָה שֶׁמֵּת בַּעֲלָהּ נַעֲשֵׂית שׁוֹמֶרֶת יָבָם וּזְקוּקָה לוֹ וַחֲשׁוּבָה כַּאֲרוּסָתוֹ, מְפָרֵשׁ הָכִי בַּגְּמָרָא הוּא הַדִּין אַף עַל גַּב דְּלֹא עָבִיד בָּהּ מַאֲמָר שְׁנִיָּה מִחְלֵץ חֲלִצָה יִבּוּמִי לֹא מְיַבְּמָה, וְהָא דְּקָתָנֵי מַאֲמָר לַאֲפוֹקֵי מִדְּבֵית שַׁמַּאי דְּמִשְׁנָה ה' פֶּרֶק ג' דְּמַאֲמָר קוֹנָה קִנְיָן גָּמוּר וְתִפְּטֵר אַף בְּלֹא חֲלִיצָה, קָא מַשְׁמַע לָן דְּאֵינוֹ אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן:

ב וְנִקְרָא מַאֲמָר לְפִי שֶׁאֵין קִדּוּשִׁין אֶלָּא בַּאֲמִירָה וְלֹא בִּשְׁתִיקָה כוּ', אֲבָל יִבּוּם אֲפִלּוּ בְּשׁוֹגֵג דְּקָסָבַר אִשָּׁה אַחֶרֶת הִיא קַנְיָא, וְהָא דְּנָקֵט בְּכֶסֶף הוּא הַדִּין בִּשְׁטָר. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

## משנה ב

ג **וְאַחַר כָּךְ כוּ**'. אֲפִלּוּ הָכִי קְרָא קָאָמַר וְיִבְּמָהּ, עֲדַיִן יִבּוּמֵי הָרִאשׁוֹנִים עָלֶיהָ:

ד **עָשָׂה כוּ**'. לֹא אִיצְטְרִיךְ, דְּמֵרִישָׁא שָׁמְעִינַן לַהּ, אֶלָּא דְּאַיְידִי דְּמַתְנִי לַהּ בְּרֵישָׁא מַתְנִי לַהּ נַמִּי בְּסֵיפָא. תּוֹסְפוֹת:

ה וּבְרֵישָׁא לֹא פְּלִיג. וְלֹא קַשְׁיָא אִם כֵּן רֵישָׁא לֹא אִיצְטְרִיךְ דְּמִסֵּיפָא שָׁמַעְתְּ לַהּ, דְּכָל שֶׁכֵּן הוּא, דְּלֹא זוֹ אַף זוֹ קָתָנֵי. גְּמָרָא:

ו **חוֹלֵץ**. לְפִי שֶׁהַיָּבָם מְסַיֵּעַ בַּחֲלִיצָה שֶׁצָּרִיךְ שֶׁיִּתְכַּוֵּן לַחְלֹץ, תָּנֵי שַׁפִּיר חוֹלֵץ בְּכָלָּה מְכִילְתִּין לְבַד מִמִּשְׁנָה ד' פֶּרֶק י"ב, וְעַיֵּן שָׁם:

## משנה ג

ז נִרְאֶה לִי לְפָרֵשׁ דְּאַהִיא קָאֵי וְלֹא אַצָּרָתָהּ. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

ח וְאַף בְּבִתּוֹ מֵאֲנוּסָתוֹ מַשְׁכַּחַת לָהּ אֶלָּא דִּבְנִשּׂוּאִין קְמַיְירִי:

## משנה ד

ט גְּמָרָא. מִשּׁוּם דְּשַׁיְיכָא בְּדוֹרוֹתֶיהָ עֶרְוָה דְּאוֹרַיְיתָא שֶׁהִיא אִמּוֹ:

י טַעֲמָא דְּגָזְרוּ מִשּׁוּם אֵם אִמּוֹ כוּ' מִשּׁוּם דְּתַרְוַיְיהוּ אִמָּא רַבְּתָא קָרֵי לְהוּ:

יא מִשּׁוּם דְּיֵשׁ בְּדוֹרוֹתֶיהָ עֶרְוָה דְּאוֹרַיְיתָא דְּהַיְינוּ אֵשֶׁת אָב:

יב דְּלֹא חָיְשִׁינַן דְּמֵחֲלְפָה בְּאֵשֶׁת אָבִי הָאָב, דְּאָדָם רָגִיל וּשְׁכִיחַ דְּאָזִיל לְמִשְׁפַּחַת אָבִיו וְיוֹדֵעַ שֶׁיֵּשׁ שָׁם קְרֻבָה יוֹתֵר מֵאִמּוֹ, הִלְכָךְ לֹא מְחַלְּפִי׃

יג כֻּלָּם בִּבְלָבַד מַשְׁמַע׃

יד הוֹאִיל וְשַׁיְכֵי בְּדוֹרוֹתֶיהָ אִסּוּר כַּלָּה דְּאוֹרַיְתָא שֶׁהִיא אֵשֶׁת בְּנוֹ׃

טו הַיְנוּ בִּלְבַד, דְּאֵין דּוֹרוֹתֶיהָ אִסּוּר דְּאוֹרַיְתָא׃

טז נִרְאֶה שֶׁסּוֹבֵר גַּם בָּזֶה דְּיֵשׁ לָהֶם הֶפְסֵק (וְכֵן בְּכֻלְּהוּ עַד סוֹפָן), וְכֵן דַּעַת הָרַמְבַּ"ם. וְרַבִּים חוֹלְקִים׃

יז **קְדֵשָׁה כוּ**'. וְקָרֵי לְהוּ אִסּוּר קְדֵשָׁה דִּכְתִיב קְדֹשִׁים יִהְיוּ לֵאלֹהֵיהֶם. גְּמָרָא. וּבְאַלְמָנָה לְכֹהֵן גָּדוֹל כְּתִיב כִּי אֲנִי ה' מְקַדְּשׁוֹ. וְהוֹאִיל וְאֵינָן אֶלָּא אִסּוּרֵי לָאוִין, כָּלִיל לְגַבַּיְהוּ מַמְזֶרֶת וּנְתִינָה שֶׁאֵינָן גַּם כֵּן אֶלָּא בְּלָאו, וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִמְצָא בָּהֶם קְדֵשָׁה׃

יח **אַלְמָנָה לְכֹהֵן גָּדוֹל וּגְרוּשָׁה כוּ**'. דְּאַף עַל גַּב דְּאָתֵי עֲשֵׂה וְדָחֵי לֹא תַעֲשֶׂה, דְּמִצְוֹת יְבוּם גְּדוֹלָה מֵחֲלִיצָה, גְּזֵרָה בִּיאָה רִאשׁוֹנָה אָטוּ בִּיאָה שְׁנִיָּה, דִּכְבָר קַיֵּם הָעֲשֵׂה. גְּמָרָא. וְכָתְבוּ הַתּוֹסָפוֹת דְּלָאו דַּוְקָא נָקֵט, דְּהָא אֲפִלּוּ גְּמַר בִּיאָה רִאשׁוֹנָה אָסוּר, דְּיִבָּמָה נְקֵנִית בְּהַעֲרָאָה, וַהֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר אָטוּ גְּמַר בִּיאָה. תּוֹסָפוֹת חֲדָשִׁים׃

יט **וַחֲלוּצָה**. פֵּרֵשׁ הַר"ב בְּמִשְׁנָה ג' פֶּרֶק ט' דְּמִדִּבְרֵי סוֹפְרִים הִיא, וְהָא דְּשָׁנְאוּהָ בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת עִם הַגְּרוּשָׁה בִּדְבָרִים שֶׁהֵן מֵהַתּוֹרָה לָאו בְּדַוְקָא, אֶלָּא אַשְׁגְּרַת לִישָׁנָא הִיא. תּוֹסָפוֹת, וְכֵן כָּתַב בֵּית יוֹסֵף׃

## משנה ה

כ דְּמַתְנִיתִין דְּלֵעֵיל בְּבַת יִשְׂרְאֵל לְנָתִין וּלְמַמְזֵר דְּחוֹלֶצֶת לֹא שְׁמַעְנוּ, דַּהֲוָה אָמִינָא כְּשֶׁשְּׁנֵיהֶם מַמְזֵרִים, אֲבָל כְּשֶׁאֲחִיו הַמֵּת כָּשֵׁר אֵין אֲחִיו מַמְזֵר זוֹקֵק אֶת אִשְׁתּוֹ, קָא מַשְׁמַע לָן. תּוֹסָפוֹת. וְטַעֲמָא מַאי, הוֹאִיל וְהוּא בְּנוֹ לְפוֹטְרוֹ מִן הַיִּבּוּם כְּדִלְקַמָּן, הִלְכָךְ מִזְקֵק נַמִּי זָקִיק׃

כא גְּמָרָא. וְקָאָמְרִינַן דְּסָלְקָא דַּעְתָּךְ הוֹאִיל וְאֵינוֹ מִטַּמֵּא לְאִשְׁתּוֹ פְּסוּלָה הָכִי נַמִּי לֹא לִטַּמֵּא לְאָח פָּסוּל, קָא מַשְׁמַע לָן, דְּשָׁאנֵי הָתָם דִּלְאַפּוּקֵי קַיְמָא, הָכָא אָחִיו הוּא׃

כב וּפָרֵיךְ בַּגְּמָרָא הַאי בְּשִׁבְעָה אֲמוֹת כְּתִיב, וּמְשָׁנֵי כִּי יָסִיר לְרַבּוֹת כָּל הַמְסִירִים מֵאֲחֵרֵי ה', דִּלְגוּפֵיהּ לֹא אִיצְטְרִיךְ טַעֲמָא. וְעַיֵּן תּוֹסָפוֹת יוֹם טוֹב׃

כג וְהִלְכָךְ בְּנָהּ לֵיכָּא בֵּיהּ מִשּׁוּם הֶסֵּרָה, וְכָל הָאִסּוּר מִשָּׁעָה רִאשׁוֹנָה נַעֲשָׂה, שֶׁהוּא מוֹצִיא זֶרְעוֹ מִכַּנְפֵי הַשְּׁכִינָה, אֲבָל אַחַר שֶׁנּוֹלַד אֵין הֶסֵּרָתוֹ כְּלוּם, דְּעוֹבֵד כּוֹכָבִים גָּמוּר הוּא. הָרַ"ן. וּצְרִיכִין תְּרֵי קְרָאֵי, חַד לְשִׁפְחָה וְחַד לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים, דְּאִי מִשִּׁפְחָה הֲוָה אָמִינָא דְּאֵין לָהּ

חַיִּס כְּלָל וְאִלּוּ עוֹבֵד כּוֹכָבִים יֵשׁ לוֹ חַיִּס דִּכְתִיב בַּלְאָדָן בֶּן בַּלְאָדָן כּוּ', וְאִי מֵעוֹבֵד כּוֹכָבִים הָווּ אֲמִינָא מִשּׁוּם דְּלֹא שַׁיְכָא בְּמִצְוֹת אֲבָל שִׁפְחָה אִתְקִישׁ לְאִשָּׁה. גְּמָרָא:

כד **פּוֹטֵר כּוּ'**. דְּאָמַר קְרָא וּבֵן אֵין לוֹ, עַיֵּן עָלָיו. דַּהֲווֹי מָצֵי לְמִכְתַּב אֵן בְּלֹא יו"ד, כְּמוֹ מֵאֵן יַבְמִי, מֵאֵן בְּלָעָם. גְּמָרָא. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

כה **מַכָּתוֹ כּוּ'**. אִם הִכָּה אוֹ קִלֵּל אֶת אָבִיו חַיָּב מִיתָה. רַשְׁ"י. בַּגְּמָרָא מוֹקֵי לַהּ כְּשֶׁעָשָׂה תְּשׁוּבָה, דְּאִם לֹא כֵּן הָא כְּתִיב וְנָשִׂיא בְּעַמְּךָ לֹא תָאֹר. וְאַף דַּהֲווֹי מְעָוֶּת לֹא יוּכַל לְתִקּוֹן (עַיֵּן פֶּרֶק קַמָּא דַּחֲגִיגָה מִשְׁנָה ו'), הַיְנוּ דַּעֲוֹנוֹ נִזְכַּר הוֹאִיל וְהַמַּזִּיר קַיִּם, אֲבָל עוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה עַמְּךָ מִקְרֵי כֵּיוָן שֶׁשָּׁב:

## משנה ו

כו **מִשְּׁתֵּי אֲחָיוֹת**. וְהוּא הַדִּין בִּשְׁתַּיִם אֲחֵרוֹת שֶׁאַחַת עֶרְוָה עִם הָאַחֶרֶת, אֶלָּא דְּהַסָּפֵק שְׁכִיחַ יוֹתֵר בִּשְׁתֵּי אֲחָיוֹת, שֶׁבְּקַל אֵינָן נִכָּרוֹת, מַה שֶּׁאֵין כֵּן אִשָּׁה וּבִתָּהּ וְכָל שֶׁכֵּן בַּת בִּתָּהּ וְכוּ', מִשּׁוּם הָכִי נָקַט אֲחָיוֹת:

כז **וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ כּוּ'**. אֲפִלּוּ לֹא הֻכְּרוּ בִּשְׁעַת הַקִּדּוּשִׁין, שֶׁנִּמְצָא שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁיָּבֹא עַל אַחַת מֵהֶן, אֲפִלּוּ הָכִי שְׁתֵּיהֶן צָרִיכוֹת גֵּט כַּמְּפֹרָשׁ בְּמִשְׁנָה ז' פֶּרֶק ב' דְּקִדּוּשִׁין, דְּאֵינוֹ יוֹדֵעַ מַשְׁמַע נַמִּי אֵינוֹ יָדוּעַ כְּמוֹ שֶׁכָּתְבוּ הַתּוֹסָפוֹת:

כח שֶׁאִם נִמְלְכוּ בְּבֵית דִּין וְעָבְרוּ יוֹצִיאוּ, כֵּיוָן שֶׁעָבְרוּ עַל דִּבְרֵי בֵּית דִּין. הָרֹא"שׁ:

כט **קָדְמוּ וְכָנְסוּ**. אֲפִלּוּ בְּקִדּוּשִׁין, דְּזִקָּה דְּרַבָּנָן הִיא וְתָפְסֵי קִדּוּשִׁין בַּאֲחוֹתָהּ, אֶלָּא שֶׁאוֹמְרִים לוֹ הַמְתֵּן עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה אָחִיךָ הַגָּדוֹל מַעֲשֶׂה כְּדִתְנַן בְּמִשְׁנָה ט' פֶּרֶק ד'. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

## משנה ז

ל **וְאֶחָד מִיַּבֵּם**. צָרִיכָא, דְּמַהוּ דְּתֵימָא לְגָזוֹר דְּהָנֵי תְּרֵי לֹא יְיַבֵּם חַד מִנַּיְהוּ אַטּוּ אָח יְחִידִי, קָא מַשְׁמַע לָן. וְדָוְקָא מִחֲלָץ וְהָדָר יְבוּמֵי, אֲבָל יְבוּמֵי בְּרֵישָׁא לֹא, דְּהָא פָּגַע בִּיבָמָה לַשּׁוּק. גְּמָרָא:

לא **אֵין מוֹצִיאִין**. אֲפִלּוּ הֵם כֹּהֲנִים, דְּהָא סְתָמָא וַדַּאי קָתָנֵי, וְטַעֲמָא דַּחֲלוּצָה לְכֹהֵן דְּרַבָּנָן הִיא וְסָפֵק לֹא גָּזְרוּ. גְּמָרָא:

לב **שְׁנַיִם**. צָרִיכָא, דְּמַהוּ דְּתֵימָא כֵּיוָן דִּלְבַסּוֹף תַּרְוַיְהוּ מִתְיַבְּמִין, הַךְ לְהַאי בֵּיתָא וְהַךְ לְהַאי בֵּיתָא, אָתוּ לְמֵימַר מַה לָּנוּ וְלַחֲלִיצָה, וְדִלְמָא מְיַבְּמוּ בְּלֹא חֲלִיצָה, קָא מַשְׁמַע לָן. גְּמָרָא:

## משנה ח

לג וְיִלְפְּנִין בַּגְּמָרָא מִדִּכְתִיב כִּי יֵשְׁבוּ אַחִים יַחְדָּו, הוּקְשָׁה יְשִׁיבַת אַחִים זֶה לָזֶה לְעִנְיַן יְבוּם, וְאִם קָדַם הַקָּטָן זָכָה. וּמִשּׁוּם הָכִי בְּכוֹר נַמִּי לָאו דַּוְקָא, וְאִם אֵין שָׁם בְּכוֹר הַגָּדוֹל

שֶׁבָּאַחִין כוּ', וְהַיְנוּ דִּתְנַן מִצְוָה בְּגָדוֹל וְלֹא תְנַן מִצְוָה בַּבְּכוֹר וְקָרֵי לֵיהּ בְּכוֹר שֶׁאֵינוֹ נוֹטֵל בָּרְאוּי כִּבְכוֹר. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

לד מְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא מִגְּזֵרָה שָׁוָה דִּנְאֱמַר כָּאן יָקוּם עַל שֵׁם אָחִיו וְנֶאֱמַר לְהַלָּן עַל שֵׁם אֲחֵיהֶם יִקָּרְאוּ בְּנַחֲלָתָם, אַף עַל גַּב דִּבְכָל הַתּוֹרָה אֵין מַקְרָא יוֹצֵא מִידֵי פְּשׁוּטוֹ הָכָא אָתֵי גְּזֵרָה שָׁוָה וְאַפְקְתֵּיהּ לְגַמְרֵי, דְּאֵין צָרִיךְ לִקְרוֹת לִבְנוֹ בְּשֵׁם אָחִיו כְּלָל. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

לה כְּלוֹמַר שֶׁטּוֹעֲנִין עָלָיו דִּבְרֵי לַעַז. רַשִׁ"י:

לו **וְאִם כָּנַס**. דַּעַת הָרַשְׁבָּ"א שֶׁאֲפִלּוּ לֹא כָּנַס בְּנִשּׂוּאִין אֶלָּא שֶׁקִּדֵּשׁ אֵין מוֹצִיאִין מִתַּחַת יָדוֹ, שֶׁכָּל הַצְּרִיכָה גֵּט מוֹצִיאִין קָרִינַן בֵּיהּ, וְאֵין מוֹצִיאִין בְּדִיעֲבַד. וְיֵשׁ חוֹלְקִין:

לז **אֵין מוֹצִיאִין**. דִּבְרֵנָנָה לֹא מַפְקִי אִשָּׁה מִתּוּתֵי בַּעֲלָהּ דִּכְתִיב דְּרָכֶיהָ דַּרְכֵי נֹעַם כוּ', וְלָאו דַּוְקָא רְנָנָה אֶלָּא אֲפִלּוּ בָּא עַל הַשִּׁפְחָה וְעַל הַנָּכְרִית בְּוַדַּאי. וּבַתּוֹסָפְתָּא קָתָנֵי לָהּ בְּהֶדְיָא. נְמוּקֵי יוֹסֵף:

## משנה ט

לח וְאִם תֹּאמַר מַאי שְׁנָא מֵאוֹתָן נָשִׁים שֶׁאֵין נֶאֱמָנוֹת לוֹמַר מֵת בַּעֲלָהּ וְאַף עַל פִּי כֵן נֶאֱמָנוֹת לְהָבִיא אֶת גִּטָּהּ כוּ' מִשּׁוּם דְּאִיכָּא כְּתָבָא, יֵשׁ לוֹמַר דְּהָתָם כֵּיוָן דְּמִשּׁוּם אֵיבָה בִּלְחוּד הוּא דְּחָיְשִׁינַן לֹא מְעַיְּלָא נַפְשָׁהּ לִשְׁקוּרֵי, כֵּיוָן דְּאֶפְשָׁר דְּאָתֵי בַּעֲלָהּ וּמַכְחִישׁ לָהּ חָיְשָׁה וּמִרְתְּתָה, אֲבָל הָכָא דְּחָיְשִׁינַן שֶׁמָּא יִצְרוֹ תְּקָפוֹ מְשַׁקֵּר וַדַּאי כֵּיוָן דַּעֲלֵיהּ סָמְכִינַן. נְמוּקֵי יוֹסֵף:

לט לְקַמָּן בְּרֵישׁ פֶּרֶק י', וְשָׁם מְפֹרָשׁ טַעֲמָא:

מ דְּאַף עַל גַּב דְּאָמַר הֲרַגְנוּהוּ נַעֲשָׂה כְּאוֹמֵר אֲנִי הָיִיתִי עִם הוֹרָגָיו. תּוֹסְפוֹת:

## משנה י

מא בַּגְּמָרָא מְפָרֵשׁ דְּהָא דְּקָתָנֵי מִפְּנֵי שֶׁהוּא בֵּית דִּין, לֹא דִּתְלָתָא מְהֵימְנִי הָא תְּרֵי לֹא, דִּתְרֵי נַמִּי מְהֵימְנֵי, אֶלָּא אַשְׁמְעִינַן דְּאֵין מֵאוּן פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה, לַאֲפוֹקֵי מִמַּאן דְּאָמַר בְּפֶרֶק קַמָּא דְּסַנְהֶדְרִין מֵאוּן בִּשְׁנַיִם. וּלְפִי זֶה צָרִיךְ לוֹמַר בְּהָרַ"ב דְּקָאָמַר לָן כוּ' בִּשְׁלֹשָׁה. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

מב **שֶׁהָיוּ כוּ'**. דְּלֹא לִשְׁא אֶת זוֹ נִתְכַּוְּנוּ. רַשִׁ"י:

מג **וָמֵתוּ**. דְּאִלּוּ נִתְגָּרְשׁוּ וְהַבְּעָלִים גָּרְמוּ הַגֵּרוּשִׁין אֲסוּרוֹת כִּדְאִיתָא בַּגְּמָרָא:

מד מְפָרֵשׁ בַּשַּׁ"ס דִּלְעֵד הַמֵּעִיד עַל בַּעֲלָהּ שֶׁמֵּת לֹא תִנָּשֵׂא אֶלָּא כְּשֶׁנִּתְגָּרְשָׁה, אֲבָל כִּי נִתְאַלְמְנָה קַיְמָא לָן דְּהַוְיָא קַטְלָנִית וַאֲסוּרָה לִנָּשֵׂא:

מה **לִבְנֵיהֶם**. כָּל שֶׁכֵּן לַאֲבִיהֶן דְּמֻתָּרִים, דְּלֹא חָיְשִׁינַן שֶׁמָּא יִזְנֶה מַתִּיר זֶה עִמָּהּ מִשּׁוּם שֶׁהַבֵּן בּוֹשׁ מֵאָבִיו:

מו וּבְעֵד אֶחָד שֶׁאָמַר מֵת צָרִיךְ לוֹמַר בָּהֶיְתָה אוֹמֶרֶת בָּרֵי לִי שֶׁמֵּת. דְּאִי לֹא תֵּימָא הָכִי הֵיא קַיֶּמֶת בְּאָשָׁם תָּלוּי שֶׁהֲרֵי סָפֵק הוּא לָהּ. גְּמָרָא כְּתֻבּוֹת דַּף כ"ב וּלְקַמָּן פֶּרֶק ט"ו מִשְׁנָה ה':

מז דְּאָז נֶאֱסְרָה עַל הַבּוֹעֵל מִדְּאוֹרַיְתָא, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּכֻלְּהוּ, וְהֵינוּ טַעֲמָא דְּאִם בָּאוּ עֵדֵי כִּעוּר בִּלְבַד שֶׁאִם כָּנַס לֹא יוֹצִיא, שֶׁלֹּא נֶאֱסְרָה לַבּוֹעֵל, וַאֲפִלּוּ בַּהֲדֵי קָלָא דְּלֹא פָּסִיק:

מח נִרְאִין דְּבָרֶיהָ כִּדְבָרֵי הָרִי"ף וְהָרַמְבַּ"ם דְּבַנְטָעָן קָאָמְרֵי, וְלֹא כְּפֵרוּשׁ רַשְׁ"י דִּמְפָרֵשׁ שֶׁיֵּשׁ לָהּ בָּנִים מִבַּעֲלָהּ הָרִאשׁוֹן:

## פרק ג

### משנה א

א אַרְבָּעָה אַחִין. לֹא מִבַּעְיָא שְׁלֹשָׁה אַחִין שְׁנַיִם מֵהֶן נְשׂוּאִים שְׁתֵּי אֲחָיוֹת וּמֵתוּ, דְּתַרְוַיְהוּ עֲלֵיהּ רַמְיָא וְזָקְקוּ חֲמוּרָה כוּ', אֶלָּא אֲפִלּוּ אַרְבַּע דְּנָפְלֵי קְמֵי תְּרֵי אַחֵי, דְּלֹא אַלִּימָא זִיקָּתָא דְּקַמָּא דִּמְיַבֵּם, דְּמָצִינוּ לְמֵימַר הַאיךְ הִיא דְּרַמְיָא עֲלֵיהּ וַאֲחוֹתָהּ עַל אֲחִיו, אֲפִלּוּ הָכִי אֲסִירֵי. רַשְׁ"י:

ב **שְׁתֵּי אֲחָיוֹת.** אוֹ אִשָּׁה וּבִתָּהּ אוֹ אִשָּׁה וּבַת בִּתָּהּ וְכַיּוֹצֵא בּוֹ. עִנְיַן הַדְּבָרִים שֶׁהֵם שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁהָאַחַת מֵהֶן עֶרְוָה עִם הָאַחֶרֶת וְאִי אֶפְשָׁר לִשָּׂא שְׁתֵּיהֶן מִשּׁוּם עֶרְוָה. הָרַמְבַּ"ם. וְנָקַט אֲחָיוֹת מִשּׁוּם דְּמִנַּיְהוּ יָלְפִינַן (עַיֵּן רֵישׁ פֶּרֶק קַמָּא בְּהָרַ"ב):

ג וְלֵיכָּא לְמֵימַר דְּכִי חָלִיץ חַד לַחֲדָא דְּלִיבֵּם אִידָךְ לְאִידָךְ, דְּכָל יְבָמָה שֶׁנֶּאֱסְרָה שָׁעָה אַחַת עַל יְבָמָהּ הֲרֵי הִיא כְּאֵשֶׁת אָח שֶׁיֵּשׁ לוֹ בָּנִים וַאֲסוּרָה לְעוֹלָם. וְלֹא דָּמֵי לְמִשְׁנָה ז' פֶּרֶק ב', דְּהָתָם לָאו יְבָמָה הִיא. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

### משנה ב

ד **אַחַת כּוּ'.** בַּגְּמָרָא, הָא תָּנֵי חֲדָא זְמָנָא בְּמִשְׁנָה ג' פֶּרֶק ב' אֲחוֹתָהּ שֶׁהִיא יְבִמְתָּהּ כוּ', וּמִשְׁנֵי צְרִיכָא, דְּאִי מֵהָתָם מִשּׁוּם דְּלֵיכָּא לְמִגְזַר מִשּׁוּם שֵׁנִי, דְּהָתָם לֵיכָּא אֶלָּא חַד אַחַת, אֲבָל הָכָא דְּאִיכָּא לְמִגְזַר דִּלְמָא שֵׁנִי אָתֵי לְיַבּוּמֵי כְּאָחִיו אֵימָא לִגְזוֹר, קָא מַשְׁמַע לָן. וְאִי מֵהָכָא, מִשּׁוּם דְּאִיכָּא שֵׁנִי וְלֹא מְיַבֵּם קָא מוּכָח דַּאֲחוֹת זְקוּקָתוֹ אֲסוּרָה וְלֹא אָתֵי לְמִשְׁרֵי בְּעָלְמָא, אֶלָּא יָדְעִינַן מִדְּהַאי מְיַבֵּם וְהַאי לֹא מְיַבֵּם דְּטַעֲמָא מִשּׁוּם דְּעֶרְוָה לֹא רַמְיָא קַמֵּיהּ, אֲבָל הֵיכָא דְּלֵיכָּא אֶלָּא חַד אַחַת אֵימָא לִגְזוֹר דִּלְמָא אָתֵי לְמִשְׁרֵי אֲחוֹת זְקוּקָתוֹ בְּעָלְמָא, צְרִיכָא:

ה **אֲסוּר בִּשְׁתֵּיהֶן.** מוֹקֵי בַּגְּמָרָא כְּגוֹן דְּנָפְלָה הָךְ דְּאִינָהּ חֲמוֹת בְּרִישָׁא, דְּכִי נָפְלָה הֲוָה חֲמוֹת בְּרִישָׁא וְאָזַל חָתָן וְיָבֵם הָךְ דְּאִינָהּ חֲמוֹת, הַוְיָא חֲמוֹת לְגַבֵּי אִידָךְ יְבָמָה שֶׁהִתְּרָה וְנֶאֱסְרָה וְחָזְרָה וְהִתִּירָה, דְּתַחְזוֹר לְהֶתֵּרָהּ הָרִאשׁוֹן. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

**יז אסור מצוה**. בגמרא הא תניא חדא זמנא בתמשנה ג' פרק ב' אסור מצוה כו'. ומשני התם אסור מצוה לחודא, הכא אסור מצוה ואחותה, סלקא דעתך אמינא משום מצוה עבוד רבנן שתתקיים מצות יבום ולא יעמידו אסור זקה דמדברי׳הם לאסר את אחותה הי׳כא דהוי׳א עליו אסור מצוה, קא משמע לן:

## משנה ג

**זי אחת**. בגמרא הא תו למה לי הינו הך מה לי לחד מה לי לתרי. צריכא. דאי אשמועינן התם משום דאיכא שני דמוכח, אבל הכא דליכא שני דקמוכח שהרי שתי׳הן מתי׳במות ואתו למשרי אחות זקוקה, ואימא לא ליבמן, קא משמע לן. ואי אשמועינן הכא אדרבא תרוי׳הו מוכחי אהדדי שזה לא יוכל לשא את האחרת, וכן זה, מוכח מלתא שזו אסורה על זה וזו על זה, לפיכך ליכא אחות זקוקה, אבל אידך לא, צריכא:

**ח וזו כו'**. גמרא זו למעוטי אסור מצוה לזה ואסור מצוה לזה. וצריכא, דמהו דתימא כי לא אמרינן אוקי אסור מצוה במקום אסור ערוה להתי׳בם אחותה הי׳כא דאין אסור מצוה אלא באחת ולשני שתי׳הן זקוקות, דאיכא למגזר משום שני, אבל הי׳כא דליכא למגזר משום שני אימא להאי אוקימנא אסור מצוה במקום אסור ערוה, וכן להאי ולי׳במו, קא משמע לן. ואתי נמי שפיר דלא תני וזו כו' במתניתין דלעיל, דאם כן לא אתי למעוטי מידי דאסור מצוה בהדי׳א קתני להה התם. תוספות יום טוב:

## משנה ד

**ט אשה ובתה**. דהני שכיחי טפי שיהיו נשואות לשני אחין מבתו ובת בתו השנויות בתחלה ברי׳ש מכילתין, להכי נקטינהו, והוא הדין לכל הערות. והא דפרי׳ש להו תנא הכא נראה לי דמשום רבי שמעון נקטי׳ה, דלא תימא דוקא באשה אל אחותה פליג דמינה ילי׳ף ובשאר ערות מודה, דכלה מתניתין משום דרבי שמעון נקטה:

**י חרי כו'**. דסבירא לי׳ה י׳ש זקה, לפיכך חולצות מדאורי׳תא ולא מתי׳במות מדרבנן. נמוקי יוסף:

**יא** הינו כשנפלו לפני אח אחד, דנעשו צרות, דכשנפלו לפני שני יבמין לא פליג, והינו טעמא דלא פליג באורבעה אחין לעיל. תוספות והרמב"ם:

**יב אחת כו'**. מפרש בגמרא דמשום רבי שמעון קתני להה דמהו דתימא הואיל וסבירא ליה דזקה דאורי׳תא לגזור באחת מהן ערוה משום אחי׳ות דעלמא ולא ליבם לאחותה של הערוה, קא משמע לן:

**יג חולצות**. פריך בגמרא הא אמר רבי שמעון דזקה דאורי׳תא ולפטור בלא חליצה כו', ומשני גזרה משום דהאי אסור מצוה דעלמא שאינה אחות ערוה, דאתו לפטור נמי בלא

חֲלִיצָה, שֶׁיֹּאמְרוּ דְּאִסּוּר מִצְוָה הֲוֵי כְּעֵרְוָה וְיוֹצֵאת בְּלֹא חֲלִיצָה, וּבַאֲחוֹתָהּ דְּאִסּוּר מִצְוָה נַמִּי גָּזְרוּ לַחְלֹץ. וְאַף עַל גַּב דִּבְעֶרְוָה לֹא גָּזְרוּ מִשּׁוּם אֲחוֹתָהּ, שֶׁאנֵי עֶרְוָה דְּכֻלֵּי עָלְמָא גְּמִירֵי לָהּ וְיָדְעוּ דְּלֹא רַמְיָא קְמֵיהּ, וַאֲחוֹתָהּ לָאו אֲחוֹת זְקוּקָתוֹ הִיא וְלֹא אָתֵי לְמִשְׁרֵי בְּעָלְמָא, אֲבָל עֶרְוָה דְּנַעֲשׂוֹת צָרוֹת לְרַבִּי שִׁמְעוֹן לָאו כֻּלֵּי עָלְמָא גְּמִירֵי לַהּ וְאִי אַתְיָא וּמַפְקָא בְּלֹא חֲלִיצָה אָתֵי נַמִּי לְמֵיפַק אֲחוֹתָהּ שֶׁהוּא אִסּוּר מִצְוָה בְּלֹא חֲלִיצָה וְנָפֵיק מִינָהּ חוּרְבָא לְאִסּוּר מִצְוָה דְּעָלְמָא:

## משנה ה

יד וְהוּא הַדִּין בְּנָשׂוּי נָכְרִית, אֶלָּא לְאַשְׁמוּעִינַן דְּסַגִּי לֵיהּ נַמִּי בְּמֻפְנָה, דְּאִלּוּ בְּמַתְנִיתִין אַחֲרִינָא לֹא סַגִּי לֵיהּ בְּמֻפְנָה. נְמוּקֵי יוֹסֵף:

טו וּלְשׁוֹן רַשִׁ"י כְּכְנוּסָה דַּמְיָא. וְכָתְבוּ הַתּוֹסָפוֹת דִּלְבֵית שַׁמַּאי אֲפִלּוּ מְדְּאוֹרַיְתָא:

טז לְפִי שֶׁהַמַּאֲמָר דּוֹחֶה לַאֲחוֹתָהּ דְּחִיָּה גְּמוּרָה. וְהֵנֵי מִילֵּי בִּיבָמָה דְּחַזְיָא לְכֻלְּהוּ מִילֵּי דִּיבָמָה, לְהִתְיַבֵּם וְלַחְלֹץ, כִּי הָכָא, הִלְכָךְ חַזְיָא לְמִקְצָתַיְהוּ לְמַאֲמָר לִדְחוֹת אֲחוֹתָהּ דְּחִיָּה גְּמוּרָה, אֲבָל בְּרֵישׁ פִּרְקִין דְּקוֹדֶם שֶׁיַּעֲשֶׂה מַאֲמָר כְּבָר נָפְלוּ שְׁתֵּיהֶן וְלֹא חַזְיָן לְכֻלְּהוּ מִילֵּי דִּיבָמָה, דְּהָא לֹא מָצֵי לְיַבּוּמֵי, הִלְכָךְ לְמִקְצָתָהּ לְמַאֲמָר נַמִּי לֹא חַזְיָא שֶׁתִּדְחֶה אֶת אֲחוֹתָהּ דְּחִיָּה גְּמוּרָה, וּמִשּׁוּם הָכִי תְּנַן הָתָם בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים יְקַיְּמוּ דַּוְקָא בְּדִיעֲבַד, אֲבָל לְכַתְּחִלָּה לֹא מָצֵי חַד לַעֲשׂוֹת מַאֲמָר וְתִדָּחֶה אֲחוֹתָהּ וְהַלָּה יַכְנִיסֶנָּה, מִשּׁוּם דְּלֹא חַזְיָא לְכֻלְּהוּ לֹא חַזְיָא לְמִקְצָתָהּ, כַּמְפֹרָשׁ בַּגְּמָרָא:

יז **זוֹ הִיא כּוּ**'. לְמַעֵט הַהִיא דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דִּבְמִשְׁנָה ז' פֶּרֶק י"ג דְּקָאָמַר נַמִּי אוֹי לוֹ כּוּ', אֶלָּא אִי כְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל אִי כְּרַבִּי מֵאִיר דִּפְלִיגֵי הָתָם. גְּמָרָא:

יח **אוֹי לוֹ כּוּ**'. כְּלוֹמַר רָאוּי לוֹ לְהִצְטַעֵר שֶׁהִפְסִיד אִשְׁתּוֹ בְּלֹא פְּשִׁיעָתוֹ, וּמִשּׁוּם הָכִי בִּשְׁאָר דּוּכְתֵי בְּפֶרֶק ד' וּבְפֶרֶק י"ד דְּתָנֵי נַמִּי תֵּצֵא אִשְׁתּוֹ כּוּ' לֹא קָתָנֵי אוֹי לוֹ, מִשּׁוּם דְּבָהֲנָהוּ אִיהוּ דְּאַפְסִיד אֲנַפְשֵׁיהּ דְּפָשַׁע שֶׁהִכְנִיס עַצְמוֹ בְּסָפֵק. תּוֹסָפוֹת:

## משנה ו

יט **הָרִאשׁוֹנָה**. לַנְּפִילָה. רַשִׁ"י:

כ וְתָמְהוּ הַתּוֹסָפוֹת דַּהֲרֵי כְּבָר תָּנֵי לַאֲפוֹקֵי מִבֵּית שַׁמַּאי, וְיֵשׁ לוֹמַר דְּאִי לָאו מִשְׁנָה יְתֵרָה הֲוָה דַּיְקִינַן מַתְנִיתִין כְּפַשְׁטָא דְּמִשְׁמַע דַּוְקָא עָשָׂה בָּהּ מַאֲמָר:

כא **הָרִאשׁוֹנָה**. לַנִּשּׂוּאִין. רַשִׁ"י. וְהַתּוֹסָפוֹת גָּרְסוּ הַשְּׁנִיָּה:

## משנה ז

כב וּמֵהָרַמְבַּ"ם לָמַד כֵּן, שֶׁכָּתַב לְפִי שֶׁאֲנִי מְסֻפָּק אִם אֲסוּרָה מִשּׁוּם עֶרְוָה וְתִהְיֶה צָרָתָהּ פְּטוּרָה מִן הַחֲלִיצָה כּוּ' אוֹ אֲסוּרָה עָלָיו מִדְּרַבָּנָן כּוּ' וְהִיא כְּמוֹ שְׁנִיָּה וְצָרַת שְׁנִיָּה אוֹ חוֹלֶצֶת

אוֹ מִתְיַבֶּמֶת, וּלְפִיכָךְ תַּחְלֹץ לְהַחְמִיר. תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב. וּבְחִבּוּרוֹ חָזַר בּוֹ וּפָסַק בִּפְשִׁיטוּת דְּהִיא וְצָרָתָהּ פְּטוּרוֹת מִן הַחֲלִיצָה כוּ', וְהוּא מִבְּאֹר בַּגְּמָרָא דְּכָל יְבָמָה שֶׁאֵינִי קוֹרֵא בָּהּ בִּשְׁעַת נְפִילָה כוּ' הֲרֵי הִיא כְּאֵשֶׁת אָח שֶׁיֵּשׁ לָהּ בָּנִים, וְכֵן כָּתְבוּ כָּל הַפּוֹסְקִים לַהֲלָכָה מְרֻוַּחַת. תּוֹסְפוֹת חֲדָשִׁים:

כג **גֵּרַשׁ כוּ' וּמֵת כוּ'**. וְקָשֶׁה, דִּבְרֵישׁ פֶּרֶק א' תְּנַן וְכֵלֶן שֶׁגֵּרְשׁוּ מֻתָּרִין, וְאִלּוּ הָכָא טַעֲמָא שֶׁגֵּרַשׁ וְאַחַר כָּךְ מֵת נָשׂוּי נָכְרִית, אֲבָל מֵת וְאַחַר כָּךְ גֵּרַשׁ לֹא הֻתְּרָה לְפִי שֶׁקֹּדֶם שֶׁגֵּרְשָׁהּ הָיְתָה זְקוּקָה לִשְׁנֵי אֶחָיו נְשׂוּאִין שְׁתֵּי אֲחָיוֹת וַהֲוָה לֵיהּ צָרַת אֲחוֹת אִשָּׁה בְּזִקָּה וְהִלְכָךְ אֲסוּרָה עָלָיו עוֹלְמִית. וְתֵרֵץ הָרִי"ף דְּהָתָם גַּבֵּי עֶרְוָה כְּגוֹן דְּגֵרְשָׁהּ מִקַּמֵּי דְּנָפְלָה לָהּ קַמֵּי יְבָמָהּ מַהֲנֵי בָּהּ גֵּרוּשִׁין, דְּכִי נָפְלָה צָרָה קַמֵּי יְבָם בְּהֶתֵּרָא נָפְלָה קַמֵּיהּ, אֲבָל הָכָא גַּבֵּי נָכְרִית כֵּיוָן דִּבְשָׁעַת נְפִילָה בְּאִסּוּר זִקָּה נָפְלָה קַמֵּיהּ לֹא מַהֲנֵי בָּהּ גֵּרוּשִׁין וְלֹא מִידֵּי. וְכָתְבוּ הַתּוֹסָפוֹת וְאִם תֹּאמַר וְהַאֵיךְ כָּנָסָהּ הַמְגֹרָשׁ, וְהָא הֲוָה לֵיהּ צָרַת אֲחוֹת אִשָּׁה בְּזִקָּה, וְיֵשׁ לוֹמַר דְּלֹא חָשַׁב צָרַת אֲחוֹת אִשָּׁה בְּזִקָּה אֶלָּא כְּשֶׁמֵּת אָחִיו וְנָפְלוּ שְׁתֵּיהֶן לְפָנָיו, אֲבָל כְּשֶׁחַי לֹא. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב שֶׁהֵבִיא דֵּעוֹת הַפּוֹסְקִים אִי בָּעֵינַן כְּנָסָה דְּזִקָּא אוֹ אֲפִלּוּ לֹא כְּנָסָהּ:

## משנה ח

כד לְמַאי דְּפֵרֵשׁ הָרַ"ב בְּמִשְׁנָה ד' פֶּרֶק א' דְּבָבָא מְצִיעָא דְּאַרְבַּע אִמּוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים (וְעַיֵּן פֶּרֶק ד' דְּפֵאָה מִשְׁנָה ג' בְּהָרַ"ב) לֹא תַּקִּינוּ הָא דְּקָאָמַר הָכָא בִּרְשׁוּת הָרַבִּים לָאו דַּוְקָא אֶלָּא בִּסְמְטָא אוֹ בְּצִדֵּי רְשׁוּת הָרַבִּים וְקָרוֹ לֵיהּ רְשׁוּת הָרַבִּים לְפִי שֶׁאֵינוֹ רְשׁוּת הַיָּחִיד. הָרַ"ן:

כה **זֶהוּ כוּ'**. לְמִעוּטֵי זְמָן, דְּלֵיכָא בְּקִדּוּשִׁין כַּמְּבֹאָר בַּגְּמָרָא. וּמְסַפְּקָא לְרַ"י כָּתַב בִּכְתַב יָדוֹ וְאֵין עָלָיו עֵדִים אִי מַהֲנֵי בְּקִדּוּשִׁין אוֹ לֹא, דְּכֵיוָן דְּאֵין צָרִיךְ זְמָן מַה לָּנוּ אִם אֵין עָלָיו עֵדִים. תּוֹסְפוֹת:

כו **גֵּרוּשִׁין כוּ'**. הָנֵי גִּטִּין פְּסוּלִים הֵם, וְאִם נִשֵּׂאת הַוָּלָד כָּשֵׁר כְּדִתְנַן בְּמִשְׁנָה ד' פֶּרֶק ט' דְּגִטִּין, וְהֵינוּ טַעֲמָא דְּחוֹלֶצֶת צָרָתָהּ, כֵּיוָן דְּגִטָּא הוּא, דְּאִם נִשֵּׂאת הַוָּלָד כָּשֵׁר וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת כֵּיוָן דְּלָאו גִּטָּא מְעַלְיָא הוּא, הִלְכָךְ אִי שָׁרִית לֵיהּ אָמְרֵי אֱינָשֵׁי צָרַת עֶרְוָה מִתְיַבֶּמֶת. וְסָפֵק גֵּרוּשִׁין דְּקָתָנֵי לָאו דַּוְקָא, דְּהָא וַדַּאי כָּשֵׁר מִדְּאוֹרַיְתָא וּפְסוּל וַדַּאי מִדְּרַבָּנָן. נִמּוּקֵי יוֹסֵף. וְזֶהוּ דְּגֵרוּשִׁין לָאו דַּוְקָא דְּלֹא אָתֵי לְמֵעוּטֵי מִידֵּי דְּכָל שֶׁיֵּשׁ בְּקִדּוּשִׁין יֵשׁ בְּגֵרוּשִׁין, אֶלָּא אַגַּב קִדּוּשִׁין נָקַט. גְּמָרָא:

## משנה ט

כז **נָשׂוּאִין**. הֲוָה מָצֵי לְמִנְקַט וְאֶחָד מֵהֶנָּה. תּוֹסְפוֹת:

כח דִּתְנַן בְּמִשְׁנָה י"ח פֶּרֶק ד' דְּאַחַת פּוֹטֶרֶת כֻּלָּן, וְאִי שְׁרֵית לֵיהּ הָוָה אֲמִינָא לַחְלֹץ לְבַעֲלַת זִקַּת שְׁנֵי יְבָמִין וּלְיַבֵּם לְאִידָךְ, חָיְשִׁינַן דִּלְמָא בִּשְׁתֵּי יְבָמוֹת הַבָּאוֹת מִבֵּית אֶחָד אָתֵי נַמִּי לַחְלֹץ בְּרֵישָׁא וְהָדַר לְיַבּוּמֵי, וְהָא קָאֵי עֲלֵהּ בְּלֹא יְבָנָה, כֵּיוָן שֶׁלֹּא בָּנָה שׁוּב לֹא יְבָנָה. גְּמָרָא:

## משנה י

כט **הֶחֱלִיפוּ**. בַּגְּמָרָא תְּנֵי הֶחְלִפוּ. דְּאִי לֹא תֵּימָא הָכִי, הָא דִּתְנַן שֶׁמָּא מְעֻבָּרוֹת הֵן, הָא לָאו הָכִי שַׁרְיָן, וְאִי בְּמַזִּיד מִי שַׁרְיָא:

ל לְשׁוֹן רַשִׁ"י, כְּשֶׁקִּדֵּשׁ רְאוּבֵן אֶת רָחֵל תְּחִלָּה נֶאֱסְרָה עַל שִׁמְעוֹן מִשּׁוּם אֵשֶׁת אָח וְאֵשֶׁת אִישׁ, הַיְנוּ בַּת אַחַת. חָזַר שִׁמְעוֹן וְקִדֵּשׁ לֵאָה, מִגּוֹ דְּאָסְרוּ לֵיהּ הָנָךְ קִדּוּשִׁין בְּכֻלְּהוּ שָׁאַר אַחְוָתָא מִשּׁוּם אֲחוֹת אִשָּׁה, אָסְרֵי לֵיהּ נַמִּי בְּאֵשֶׁת אָחִיו מִשּׁוּם אֲחוֹת אִשָּׁה, וְאַף עַל גַּב דַּאֲסוּרָה עֲלֵיהּ וְקָיְמָא, הַיְנוּ אִסּוּר כּוֹלֵל, וְעַדַיִן רָחֵל זוֹ מֻתֶּרֶת לִרְאוּבֵן בַּעֲלָהּ. פֵּרְסָה נִדָּה, מִגּוֹ דְּאִתּוֹסַף אִסּוּר עָלַהּ לְגַבֵּי בַּעֲלָהּ מִשּׁוּם נִדָּה, אִתּוֹסַף בָּהּ נַמִּי אִסּוּר לְגַבֵּי שִׁמְעוֹן, וַהֲרֵי אִסּוּר מוֹסִיף. עַד כָּאן. וְכֵן נֶאֱסְרָה לֵאָה עַל רְאוּבֵן כְּשֶׁקִּדְּשָׁהּ שִׁמְעוֹן, בְּאִסּוּר אֵשֶׁת אָח וְאֵשֶׁת אִישׁ, אַף עַל גַּב דַּאֲסוּרָה עֲלֵיהּ וְקָיְמָא מִשּׁוּם אֲחוֹת אִשָּׁה, מִגּוֹ דְּאִתּוֹסַף בָּהּ אִסּוּר אֵשֶׁת אִישׁ לְכֻלֵּי עָלְמָא וְאִסּוּר אֵשֶׁת אָח לְגַבֵּי שְׁאָר אַחִים, אִתּוֹסַף בָּהּ נַמִּי לְגַבֵּי רְאוּבֵן:

לא כְּלוֹמַר וּנְשׂוּאוֹת לְיִשְׂרָאֵל, דְּהַשְׁתָּא לֹא מַהֲנֵי זְנוּת דְּאָנֵס לְאוֹסְרָהּ עַל בַּעֲלָהּ, אֲפִלּוּ הָכִי נִפְסְלוּ מִן הַתְּרוּמָה לְאַחַר מִיתַת בַּעֲלָהּ, וְכֵן לִנָּשֵׂא לְכֹהֵן:

# פרק ד

## משנה א

א **וְנִמְצֵאת**. לֹא בָּעֵי לְמֵימַר הַחוֹלֵץ לִיבְמָתוֹ מְעֻבֶּרֶת, מִשּׁוּם דְּלָאו אֹרַח אַרְעָא, וְכָל שֶׁכֵּן בַּסֵּיפָא דְּהַכּוֹנֵס שֶׁהוּא רָשָׁע אִי מַכְנִיס לְאֵשֶׁת אָחִיו מְעֻבֶּרֶת, דְּרֻבָּן יוֹלְדוֹת וְלָד שֶׁל קַיָּמָא. נְמוּקֵי יוֹסֵף:

ב **אָסוּר**. אַף עַל גַּב דִּתְנַן לְקַמָּן מִשְׁנָה י' דְּלֹא תַחְלֹץ עַד שֶׁיְּהֵא לָהּ שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים, וְהָכָא בְּתוֹךְ שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים כֵּיוָן שֶׁנִּמְצֵאת מְעֻבֶּרֶת קָתָנֵי, מִכָּל מָקוֹם בְּדִיעֲבַד הֲוֵי חֲלִיצָה. תּוֹסָפוֹת:

## משנה ב

ג **וְחַיָּבִין כּוּ**'. אַף עַל גַּב דְּלֹא אִקְבַּע אִסּוּרָא וְאֶפְשָׁר שֶׁאֵין כָּאן אִסּוּר כְּלָל אֶבֶל בְּפֶרֶק ד' דִּכְרִיתוּת מְפָרֵשׁ הָרַ"ב דְּבָעִינַן דַּוְקָא דְּאִקְבַּע אִסּוּרָא:

## משנה ג

ד כְּמוֹ וְאָבִיו שָׁמַר אֶת הַדָּבָר:

ה וְהֵן נִכְסֵי צֹאן בָּרְזֶל, וְנִקְרָאִין כְּתֻבָּה מִפְּנֵי שֶׁהֵן כְּתוּבִין בָּהּ. נִמּוּקֵי יוֹסֵף:

ו מוֹקֵי בִּגְמָרָא דְּסֵיפָא מַיְרֵי בְּעָשָׂה בָּהּ מַאֲמָר, וְלֹא אָמְרֵי בֵּית שַׁמַּאי בְּמִשְׁנָה ה' לְעֵיל אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ כוּ' אֶלָּא מִשּׁוּם דְּסָבְרֵי דְּמַאֲמָר עוֹשֶׂה וַדַּאי אֲרוּסָה לִדְחוֹת בַּצָּרָה, וּמִיהוּ לֹא כְּוַדַּאי נִשּׂוּאָה מַשְׁוֵי לָהּ לְמִקְנֵי יָבָם יֵרֵשָׁה אֶלָּא כְּסָפֵק נִשּׂוּאָה, וַיַּחְלְקוּ. וְדָוְקָא מֵתָה, אֲבָל מֵחַיִּים לֹא, אַף עַל גַּב דְּעָבוּד בָּהּ מַאֲמָר, מִשּׁוּם דְּמֵחַיִּים אֵיהוּ וַדַּאי וְאֵינָהוּ סָפֵק. וּמִכָּל מָקוֹם רֵישָׁא לֹא מוֹקֵי בְּעָבִיד מַאֲמָר, דְּלֹא אַלִּים וַדַּאי שֶׁלָּהּ לְמִכֹּר לְכַתְּחִלָּה. תּוֹסְפוֹת. וּמִכָּל מָקוֹם לְבֵית הִלֵּל לֹא נָפְקָא מִנָּהּ מִידֵי בֵּין עָבַד מַאֲמָר אוֹ לֹא עָבַד:

ז **יוֹרְשֵׁי כוּ**'. דַּיְקִינַן בַּגְּמָרָא דְּלֹא אָמְרוּ בֵּית שַׁמַּאי יַחֲלְקוּ אֶלָּא בַּנְּכָסִים הַנִּכְנָסִים וְיוֹצְאִים עִמָּהּ, מִדְּקָתָנֵי יוֹרְשֵׁי הַבַּעַל עִם יוֹרְשֵׁי הָאָב וְלֹא קָתָנֵי לְהֶפֶךְ, וְהָכִי קָאָמַר מַה יַּעֲשׂוּ בְּכְתֻבָּתָהּ, וְשָׁבְקָהּ עַד שֶׁפֵּרֵשׁ דִּינָא בְּדִבְרֵי בֵּית הִלֵּל, וְהוּא הַדִּין לְבֵית שַׁמַּאי דְּלֹא פְּלִיגִי בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל בְּנִכְסֵי מְלוֹג בִּלְבַד:

ח **יוֹרְשֵׁי הָאָב**. שֶׁמַּאֲבִיהָ בָּאוּ לָהּ. וְהָא דְּלֹא קָתָנֵי יוֹרְשֵׁי הָאִשָּׁה כִּדְקָתָנֵי בְּפֶרֶק מִי שֶׁמֵּת, מִשּׁוּם דְּהָכָא אֵין יָדוּעַ אִם הַיָּבָם יוֹרְשָׁהּ אוֹ בְּנֵי מִשְׁפַּחְתָּהּ. נִמּוּקֵי יוֹסֵף:

ט וְלֹא קַשְׁיָא אִם כֵּן לִיתְנֵי לְהוּ בַּהֲדֵי נִכְסֵי מְלוֹג דְּלֹא שָׁווּ לְהוּ מַמָּשׁ, דְּנִכְסֵי צֹאן בַּרְזֶל אַחֲרָיוּתָן עַל הַבַּעַל, מַה שֶּׁאֵין כֵּן נִכְסֵי מְלוֹג, וּמִשּׁוּם הָכִי נַמִּי לֹא יָדְעֵי אִי בְּחֶזְקַת יוֹרְשֵׁי הַבַּעַל קָאָמַר. וְלֹא קַשְׁיָא דְּאִם כֵּן לִתְנֵי בְּהֶדְיָא כְּתֻבָּה, דְּלֹא הֻשְׁווּ לִכְתֻבָּה, דְּנִכְסֵי צֹאן בַּרְזֶל הִיא הֶבִיאָתָם מִבֵּיתָהּ, אֲבָל מָנָה וּמָאתַיִם הוּא נוֹתֵן. תּוֹסְפוֹת:

## משנה ד

י **כָּנָסָה**. שֶׁבָּא עָלֶיהָ כִּדְכְתִיב יְבָמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ. נִמּוּקֵי יוֹסֵף:

יא **וּבִלְבַד כוּ**'. כְּלוֹמַר וּבִלְבַד לְעִנְיַן הַזֶּה אֵינָהּ כְּאִשְׁתּוֹ, שֶׁאֵין כְּתֻבָּתָהּ עַל נְכָסָיו אֶלָּא עַל נִכְסֵי בַּעְלָהּ הָרִאשׁוֹן. וּבַגְּמָרָא. מַאי טַעֲמָא, אִשָּׁה הִקְנוּ לוֹ מִן הַשָּׁמַיִם:

יב וְכֵן כָּתְבוּ הַטּוּר וְהָרַמְבַּ"ם. וּבָזֶה נִסְתַּלֵּק מַה שֶּׁהִקְשׁוּ הַתּוֹסְפוֹת מַה מַּרְוִיחַ הַיָּבָם בָּכָךְ כֵּיוָן דְּאִי לַיְת לָהּ מֵרֹאשׁוֹן תְּקִינוּ לָהּ מְשֵׁנִי. וּלְפֵרוּשָׁם לֹא קַשְׁיָא, דְּמַתְנִיתִין סְתָמָא קָתָנֵי, וּמִן הַסְּתָם הִיא אַלְמָנָה מִן הַנִּשּׂוּאִין. אֲבָל וַדַּאי הֵיכָא דַּהֲוָה שׁוֹמֶרֶת יָבָם מִן הָאֵרוּסִין וַדַּאי דְּאִית לָהּ מָאתַיִם כְּדִתְנַן מִשְׁנָה ב' פֶּרֶק א' דִּכְתֻבּוֹת. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

## משנה ה

יג **לֹא רָצָה**. מְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא לֹא רָצָה לְיַבֵּם אֶלָּא לַחֲלֹץ, הוֹלְכִים עַל כָּל הָאַחִין כוּ', דְּנוֹחַ לָנוּ בְּיִבּוּם שֶׁל הַקָּטָן מֵחֲלִיצַת הַגָּדוֹל. וְקָטָן הַיְנוּ קָטָן שֶׁבָּאַחִים, וְאֵינוֹ פָּחוֹת מִשָּׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד וְהֵבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת. נִמּוּקֵי יוֹסֵף:

## משנה ו

יד **תָּלָה כוּ'**. וְנִמְלַךְ בּוֹ וְאִם לֹא יִרְצֶה אֲנִי אֲיַבֵּם אוֹ אֶחְלֹץ. הָרַמְבַּ"ם:

## משנה ז

טו **אָב**. דְּאָמַר מַר וְהָאָב קוֹדֵם לְכָל יוֹצְאֵי יֶרֶךְ. גְּמָרָא:

טז **וּבָאֲבִי אָבִיו**. מִשּׁוּם כַּלַּת בְּנוֹ, אַף עַל גַּב דִּבְאִשְׁתּוֹ גְּמוּרָה אֵינוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, דְּהָא כַּלַּת בְּנוֹ מֵהַשְׁנִיּוֹת דְּרַבָּנָן הִיא, אֲפִלּוּ הָכִי גְּזִרוּהָ רַבָּנָן נַמִּי בַּחֲלִיצָה, וְהֵינוּ לְמַסְקָנָא דְּגָמְרָא דְּגָזְרוּ שְׁנִיּוֹת בַּחֲלִיצָה. וְכָתְבוּ הַתּוֹסָפוֹת, וְהָא דְּלֹא תָּנֵי בְּמַתְנִיתִין אָבִי אִמּוֹ וּבֶן בִּתּוֹ, מִשּׁוּם דְּתָנָא וְשִׁיֵּר:

יז וְתָמְהוּ בַּתּוֹסָפוֹת, דְּהָא תָּנֵי בְּמַתְנִיתִין וּבַאֲחוֹתָהּ בִּזְמַן שֶׁהִיא קַיֶּמֶת, הָא מֵתָה שַׁרְיָא, וּתְנַן נַמִּי לְקַמָּן חָלַץ לָהּ וּמֵתָה מֵתָר בַּאֲחוֹתָהּ, וְאַמַּאי הָא סָבְרֵי שֶׁחָלַץ לַאֲחוֹתָהּ דַּאֲפִלּוּ צָרַת אֲחוֹת הַנְּשׁוֹאָה אָסְרִינַן מֵהַאי טַעֲמָא, וְעוֹד דִּתְנַן הָאַחִים מָתְרִים, אַף עַל גַּב דְּאָזְלֵי בְּהֶדְיָא לְבֵי דִּינָא. אֶלָּא נִרְאֶה דְּמַיְרֵי דַּוְקָא כְּשֶׁנְּשׂוּאָה לָאַחִין, וְהֵינוּ טַעֲמָא הַאי דְּאִתְעֲבִיד בָּהּ מַעֲשֶׂה שֶׁנֶּחְלְצָה וְדָמְיָא טְפֵי לַגְּרוּשָׁה אָסְרוּ גַּם צָרַת קְרוֹבָתָהּ כְּשֶׁנְּשׂוּאָה לָאַחִין, דְּדָמְיָא לְצָרַת עֶרְוָה, אֲבָל צָרַת חֲלוּצָתוֹ דְּלֹא אִתְעֲבִיד בָּהּ מַעֲשֶׂה לֹא דָּמְיָא לִגְרוּשָׁה הִלְכָךְ קְרוֹבָתָהּ שַׁרְיָא. תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב. וְזֶה לְשׁוֹן הַתּוֹסָפוֹת, אֲבָל כְּשֶׁחוֹלֶצֶת צָרַת לֵאָה וְלֹא לֵאָה לֹא דָּמְיָא לֵאָה לִגְרוּשָׁה, דְּלֹא אִתְעֲבִיד בָּהּ מַעֲשֶׂה, וַאֲפִלּוּ רָחֵל שֶׁהִיא קְרוֹבַת צָרַת חֲלוּצָה שַׁרְיָא. תּוֹסָפוֹת חֲדָשִׁים:

## משנה ט

יח **שֶׁקִּדֵּשׁ כוּ'**. דַּעַת הַנִּמּוּקֵי יוֹסֵף דְּדַוְקָא בְּמַעֲשֶׂה אֲחִיו בִּיבְמָתוֹ הוּא דְּפָקְעָה זִקָּתָהּ מִנַּיְהוּ, אֲבָל מִשּׁוּם נִשּׂוּאִין דַּאֲחוֹתָהּ (שֶׁנִּכְנְסָה לַחֻפָּה) לֹא פָּקְעָה, וּלְפִיכָךְ יַמְתִּין. וְכֵן נִרְאֶה סְבָרַת רַשְׁ"י וְהָרַ"ב פֶּרֶק ב' מִשְׁנָה ו'. וְדַעַת הַתּוֹסָפוֹת וְהָרֹא"שׁ דְּדַוְקָא קִדֵּשׁ. וְעַיֵּן תּוֹסָפוֹת יוֹם טוֹב:

יט **הַגָּדוֹל**. אָמְרוּ הַגָּדוֹל עַל עִקַּר הַנִּקְדָּם מִצְוָה בַּגָּדוֹל לְיַבֵּם. הָרַמְבַּ"ם. כְּלוֹמַר וְגָדוֹל דְּנָקַט לְאוֹ דַּוְקָא:

כ **בַּחֲלִיצָה**. שֶׁאֵינָהּ נִפְטֶרֶת מֵחֲמַת שֶׁהִיא אֲחוֹת גְּרוּשָׁתוֹ, הוֹאִיל וְזִקָּתָהּ קָדְמָה לְקִדּוּשֵׁי הַגְּרוּשָׁה:

## משנה י

כא וְכָל הָנָךְ דְּחוֹלְצוֹת וְלֹא מִתְיַבְּמוֹת, כְּגוֹן אֲחוֹת חֲלוּצָתוֹ וַאֲחוֹת זְקוּקָתוֹ וְסָפֵק צָרַת עֶרְוָה, הָתָם מִשּׁוּם דְּלֹא אֶפְשָׁר הוּא, דְּאִם כֵּן לְעוֹלָם תֵּאָסֵר, הִלְכָךְ כֵּיוָן דְּמִדְּאוֹרַיְתָא בַּת יְבוּם הִיא, חָלְצָה. אֲבָל הָכָא דְּאֶפְשָׁר לְשֶׁהוּיֵי מַשְׂהִינַן, וְיֵצֵא הַדָּבָר בְּהֶתֵּר. רַשְׁ"י. וְקִדֵּשׁ אַחַת מִשְּׁתֵּי

אֲחָיוֹת (לְעֵיל פ"ב מ"ו) דְּמִדְּאוֹרַיְתָא חוֹלְצוֹת וְלֹא מִתְיַבְּמוֹת אָמְרִינַן טַעֲמָא בַּגְּמָרָא מִשּׁוּם דְּבַת יְבוּם הִיא אִם יָבֹא אֵלֶיהָ וכו', מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּשְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים אֲפִלּוּ אִם יָבֹא אֵלֶיהָ וְיֹאמַר זֹאת אֵינָהּ מְעֻבֶּרֶת לֹא תִּתְיַבֵּם, דְּלֹא פְּלוּג. וְאַלְמָנָה מִן הַנִּשּׂוּאִין לְכֹהֵן גָּדוֹל דְּחוֹלֶצֶת מִדְּאוֹרַיְתָא, הָתָם רַבִּיָּה קְרָא. גְּמָרָא דַּף כ'. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

כג וּפֵרֵשׁ רַשְׁ"י שֶׁאֵין הַשְׁכִּינָה שׁוֹרָה אֶלָּא עַל הַוַּדַּאי שֶׁזֵּרְעוֹ מְיֻחָס אַחֲרָיו:

כד **אֶחָד בְּתוּלוֹת כוּ**'. הָכִי קָאָמַר, אֶחָד בְּתוּלוֹת וְאֶחָד בְּעוּלוֹת שֶׁנִּתְאַרְמְלוּ אוֹ שֶׁנִּתְגָּרְשׁוּ, בֵּין מִן הָאֵרוּסִין דְּהַיְנוּ בְּתוּלוֹת, בֵּין מִן הַנִּשּׂוּאִין דְּהַיְנוּ בְּעוּלוֹת. גְּמָרָא:

## משנה יא

כה **וָמֵתוּ**. הָכִי קָאָמַר, אַרְבָּעָה מֵאַחִין כוּ' דְּאִי לֹא תֵּימָא הָכִי, וָמֵתוּ, כִּי מֵתוּ כֻּלָּם מַאן מְיַבֵּם. גְּמָרָא:

כו פֵּרֵשׁ רַשְׁ"י עוֹנַת תַּלְמִידֵי חֲכָמִים מֵעֶרֶב שַׁבָּת לְעֶרֶב שַׁבָּת. וְכָתַב נִמּוּקֵי יוֹסֵף דְּאַף עַל גַּב דְּמִסְתָּמָא בְּכָל אָדָם מֵירֵי וְלֹא סַגִּי לְכָל חֲדָא וַחֲדָא עוֹנָה בְּחֹדֶשׁ, הָכָא בִּיבָמָה שָׁאנֵי שֶׁאִשָּׁה הִקְנוּ לוֹ מִן הַשָּׁמַיִם וַאֲפִלּוּ בְּפָחוֹת מִזֶּה סַגִּי לָהּ, אֶלָּא דְּמִשּׁוּם עֶצָּה טוֹבָה אָמְרִינַן דְּלֵית לֵיהּ לְגָרֵשׁ בְּפָחוֹת מֵעוֹנָה בְּחֹדֶשׁ (וְטַעְמָא נִרְאֶה לִי שֶׁלֹּא יְצַעֲרֶהָ כְּשֶׁיַּשְׁהֶנָּה בְּלֹא בַּעֲלָהּ יוֹתֵר מֵחֹדֶשׁ וּכְמוֹ שֶׁמָּצִינוּ פֶּרֶק י"ג מִשְׁנָה י"ב בְּאֵישׁ). אֲבָל כְּשֶׁנּוֹשֵׂא נָשִׁים דְּעָלְמָא חַיָּב לַעֲשׂוֹת עוֹנָה עִם כָּל אַחַת וְאַחַת כְּדִין הַמְפֹרָשׁ בִּכְתֻבּוֹת דַּף ס"ה:

כז וּמֵהַאי טַעְמָא לֹא מְיַבֵּם לְחַד וְחָלִיץ לְאִידָךְ. וְלַחֲלֹץ לְחַד וּלְיַבֵּם לְחַד נַמִּי לֹא, כֵּיוָן דְּחָלִיץ אִי אֶפְשָׁר לְיַבֵּם לְשֻׁנִּיָּה, כֵּיוָן דְּאֵינָהּ עוֹלָה לְחָלִיצָה דַּהֲרֵי אֵינוֹ חוֹלֵץ שְׁנֵי בָתִּים. תּוֹסְפוֹת:

כז **לַכְּשֵׁרָה**. כְּלוֹמַר רַשַּׁאי לְיַבֵּם לַכְּשֵׁרָה. וּלְהָרַמְבַּ"ם מְיַבֵּם לְאֵיזוֹ שֶׁיִּרְצֶה:

## משנה יב

כח כֵּן פֵּרֵשׁ רַשְׁ"י, וּכְפַשְׁטֵיהּ דִּקְרָא כוּ'. וּבְסוֹף פֶּרֶק ב' דְּסוֹטָה כָּתַב הָרַ"ב דִּבְקִדּוּשִׁין תָּלָה רַחֲמָנָא:

כט גְּמָרָא. וְלֵית לֵיהּ סְתָמָא דְּמַתְנִיתִין הַחוֹלֵץ לִיבְמָתוֹ וְנָשָׂא אֲחִיו אֶת אֲחוֹתָהּ וּמֵת חוֹלֶצֶת, דִּלְרַבִּי עֲקִיבָא פְּטוּרָה לְגַמְרֵי. רַשְׁ"י:

ל **וּמוֹדִים כוּ**'. וְקָא מַשְׁמַע לָן דְּלֹא פְּלִיגִי, אֶלָּא בְּחַיָּבֵי לָאוִין, אֲבָל בְּחַיָּבֵי כְּרִיתוּת מוֹדוּ, וְלֹא בָּעֵי חַיָּבֵי מִיתוֹת בֵּית דִּין:

## משנה יג

לא רַשְׁ"י. וְקַשְׁיָא לִי דְּהָא מַחֲזִיר גְּרוּשָׁתוֹ דְּלָאו קָרֻבָה הוּא וְאָמַר רַבִּי עֲקִיבָא לְעֵיל הַוָּלָד מַמְזֵר. וּלְשׁוֹן הָרַמְבַּ"ם שִׁעוּר דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא כָּל שְׁאֵר בָּשָׂר וְכָל שֶׁהוּא בְּלֹא יָבֹא:

לב **בְּלֹא יָבֹא כוּ**'. כֻּלְּהוּ יָלְפִינַן לְהוּ בַּגְּמָרָא מִקְּרָאֵי:

לג דִּתְנַן סְתָמָא כְּוָתֵיהּ בְּסוֹף פֶּרֶק ג' דְּקִדּוּשִׁין. וְעַיֵּן מַה שֶּׁכָּתַבְנוּ מִשְּׁנָה ו' פֶּרֶק ג' דְּפֵאָה:

לד **מֵאֵשֶׁת אִישׁ**. תֵּימַהּ דְּלֹא נָקַט חַיָּבֵי מִיתוֹת בֵּית דִּין סְתָם, וְאִי מִשּׁוּם דְּמַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה כָּךְ הָיָה אִם כֵּן מָנָא לֵיהּ דַּהֲוֵי כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. וְיֵשׁ לוֹמַר דְּנָקַט אֵשֶׁת אִישׁ לִרְבוּתָא דְּאַף עַל פִּי שֶׁהִיא בְּחֶנֶק וְקִיל מִשְּׁאָר חַיָּבֵי מִיתוֹת וְיֵשׁ לָהּ הֶתֵּר בְּחַיֵּי אוֹסְרָהּ. תּוֹסָפוֹת:

לה **לְקַיֵּם כו'**. לֹא הָיָה כָּתוּב בַּמְּגִלָּה, אֶלָּא אַרְישָׁא קָאֵי, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן עַזַּאי, לְקַיֵּם דִּבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. רַשְׁ"י:

לו **יְבִמְתּוֹ כו'**. אָמְרִינַן בַּגְּמָרָא דְּמִשְׁנָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה הִיא, וּפֵרְשׁוּ הַתּוֹסָפוֹת דְּאָתֵי בְּמִכָּל שֶׁכֵּן דְּאִשְׁתּוֹ:

# פרק ה

## משנה א

א **יֵשׁ גֵּט כו'**. מִדְּרַבָּנָן. וְטַעְמָא דְּגָזְרוּ מְפֹרָשׁ בַּגְּמָרָא:

ב לֹא קָאֵי אֶלָּא אַגֵּט וּמַאֲמָר, וְלֹא אַבְּעִילָה וַחֲלִיצָה, כְּמוֹ שֶׁאֵיתָא בְּמִשְׁנָה ג':

## משנה ב

ג **כְּמִצְוָתָהּ**. דְּהָכִי תַּקִּינוּ רַבָּנָן, שֶׁלֹּא יָבֹא עָלֶיהָ עַד שֶׁיְּקַדְּשָׁהּ קִדּוּשִׁין גְּמוּרִים, וְאִם בָּעַל וְלֹא קִדֵּשׁ קָנָה, וְלוֹקֶה מַכּוֹת מַרְדּוּת עַל שֶׁנֶּהֱנָה קַלּוּת רֹאשׁ בְּעַצְמוֹ, כִּדְאִיתָא בַּגְּמָרָא:

## משנה ג

ד וּמֵהַאי טַעְמָא אָפְלוּ רַבָּן גַּמְלִיאֵל מוֹדֶה דְּיֵשׁ מַאֲמָר אַחַר גֵּט וְיֵשׁ גֵּט אַחַר מַאֲמָר, וְכֵן בְּיֵאָה יֵשׁ אַחַר מַאֲמָר וְכֵן אַחַר גֵּט כִּדְאִיתָא בַּגְּמָרָא:

ה וּמִכָּל מָקוֹם לֹא הֲוֵי גֵּט כַּחֲלִיצָה לְאַפְקוּעֵיהּ כֻּלָּהּ זִקָּה, הִלְכָךְ לֹא עָמְדָה עֲלֵיהּ בְּלָאו גָּמוּר, וַאֲפִלּוּ לְרַבִּי עֲקִיבָא דְּמַתְנִיתִין כְּוָתֵיהּ מוֹדֶה דְּקִדּוּשִׁין תַּפְסֵי בָּהּ:

ו **חָלַץ כו'**. אוֹ אוֹ קָתָנֵי, וְעָשָׂה מַאֲמָר אוֹ נָתַן גֵּט אוֹ בָּעַל. וְגֵט דְּלְאַחַר חֲלִיצָה לֹא הֲוָה צָרִיךְ לְמַתְנִיתִין לְאַשְׁמוֹעִינַן דְּלָאו כְּלוּם, דִּלְמַאי אַהֲנֵי, לִתְסַר בִּקְרוֹבוֹתֶיהָ הָא מִתְּסָר וְקָאֵי מֵחֲמַת חֲלִיצָה. אֶלָּא אַיְדֵי דְּבָעֵי לְמִתְנֵי גֵּט דְּאַחַר בְּעִילָה לְאַשְׁמוֹעִינַן דְּאֵין לְאַחַר בִּיאָה כְּלוּם תָּנָא נָמֵי גֵּט דְּאַחַר חֲלִיצָה, וְהָכִי מְפֹרָשׁ בַּגְּמָרָא. רַשְׁ"י:

ז **אוֹ בָּעַל כו'**. (הָכִי נָמֵי אוֹ אוֹ קָתָנֵי) וּמַאֲמָר דְּאַחַר בִּיאָה לֹא הֲוָה צָרִיךְ לְמִתְנֵי, דַּאֲפִלּוּ אַחַר מַאֲמָר בִּיבָמָה אַחַת מַאי מַהֲנֵי, אֶלָּא אַיְדֵי דְּתָנֵי רֵישָׁא חָלַץ וְעָשָׂה מַאֲמָר דְּאִיצְטְרִיךְ לְאַשְׁמְעִינַן כְּרַבִּי עֲקִיבָא דְּאֵין קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין כו', וְהָכִי מְפֹרָשׁ בַּגְּמָרָא. רַשְׁ"י:

ח **אֵין אַחַר חֲלִיצָה כוּ'**. אַרִישָׁא אַחֲלַץ וְעָשָׂה מַאֲמָר כוּ' קָאֵי, וְאַלִּישְׁנָא דְּסֵיפָא אוֹ בָּעַל כוּ' הֲוָה שַׁיָּךְ לְמֵתְנֵי אֵין אַחַר בִּיאָה כְּלוּם. וְלִישָׁנָא קְלִילָא הוּא לְמֵתְנֵי חֲדָא, וְהַתְּרַת יְבָמָה לַשּׁוּק עֲדִיפָא לֵיהּ לְמֵתְנֵי. גְּמָרָא:

ט וְכֵן בְּהָא דְּאֵין אַחַר בִּיאָה כְּלוּם לְרַבָּנָן נַמִּי מַשְׁכַּחַת לָהּ דְּיֵשׁ אַחֲרֶיהָ, בִּשְׁתֵּי יְבָמוֹת וְיָבָם אֶחָד, אִי נַמִּי בִּשְׁנֵי יְבָמִים, שֶׁאִם בָּעַל הָאַחַת וְקִדֵּשׁ הוּא אוֹ אָחִיו הַשְּׁנִיָּה תָּפִיס כִּדְמַסְקֵי הָרִי"ף וְהָרֹא"שׁ דְּלֹא הֲוָה צָרָה אַחַר בְּעִילָה אֶלָּא עֲשָׂה דְּבַיִת אֶחָד כוּ' וְלָאו הַבָּא מִכְּלַל עֲשֵׂה עֲשֵׂה. וּלְגִרְסַת הַתּוֹסָפוֹת דַּף י"א בְּלָאו. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

## משנה ד

י **כֵּיצַד**. בִּשְׁתֵּי יְבָמוֹת לְיָבָם אֶחָד. רַשִׁ"י:

יא **שְׁנֵי גִטִּין**. וְיִבּוּמֵי לֹא. דְּהֵיכִי לִיעְבַּד, אִי לִיבּוּמֵי לְתַרְוַיְהוּ הֲוָה לֵיהּ שְׁנֵי בָּתִּים, וְאִי לַחֲדָא הוֹאִיל וַחֲבֶרְתָּהּ בֵּיהּ אֲגִידָא הֲוָה לֵיהּ בּוֹנָה שְׁנֵי בָּתִּים. רַשִׁ"י. וּמִכַּיָּון דְּיָהִיב גִּטָּא לַחֲדָא קָם עֲלֵיהּ בְּלֹא יִבְנֶה אַף לַשְּׁנִיָּה:

יב **שְׁנֵי גִטִּין וַחֲלִיצָה**. דִּבְגֵט לְחוּדָא לֹא נָפְקָא בַּעֲלַת בִּיאָה, דְּבִיאָה פְּסוּלָה הִיא וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב הָרַ"ב בְּסָמוּךְ, וּפְסוּלָה לֹא סַגִּי לָהּ בְּגֵט, וְטַעֲמָא מְפֹרָשׁ בַּגְּמָרָא:

יג **חֲלִיצָה**. הַיְנוּ חֲלִיצָה אַחַת, וּפוֹטֶרֶת צָרָתָהּ. וּמַאי צְרִיכוּת, צְרִיכוּת דְּעָלְמָא. גְּמָרָא:

יד דְּלֵיכָּא לְמִגְזַר בַּחֲלִיצָה פְּסוּלָה כְּמוֹ בְּבִיאָה פְּסוּלָה כִּדְמְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

## משנה ה

טו **שְׁנֵי יְבָמִין כוּ'**. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בִּשְׁנֵי יְבָמִין לִשְׁתֵּי יְבָמוֹת, דְּאֵיכָּא לְמֵאן דְּאָמַר בַּגְּמָרָא דְּצָרָה עַל הָאַחִין בְּכָרֵת דְּכִדְקָיְמָא קַיְמָא:

## משנה ו

טז מִשּׁוּם דְּהַאי לִישָׁנָא מִתְנָיָא בְּמִשְׁנָה ג' בְּיָבָם אֶחָד וְיָבְמָה אַחַת, קָא מְפָרֵשׁ הָכִי, אֲבָל לְקוּשְׁטָא דְּמִלְתָא קָא מְהַדְּרֵי אַכְּלְהוּ, דְּכֻלְּהוּ שָׁוִים בֵּין בְּיָבָם אֶחָד וְיָבְמָה אַחַת בֵּין שְׁתֵּי יְבָמוֹת. וְהַיְנוּ טַעֲמָא דַּהֲדַר אַסְבְּרָא לְהוּ בִּשְׁתֵּי יְבָמוֹת כְּגוֹן גֵּט לְזוֹ כוּ', וְלֹא בָּא לוֹמַר אֶלָּא דְּאֵין זֶה דִּין חָדָשׁ:

יז וּלְעֵיל בְּמִשְׁנָה ב' בְּעָשָׂה מַאֲמָר וַחֲלִיצָה לֹא תְּנַן אֵין אַחֲרָיו כְּלוּם, כֵּיוָן שֶׁצְּרִיכָה מַעֲשֵׂה דְּגֵט אַחֲרָיו עַל הַמַּאֲמָר שֶׁקִּדְמוֹ. תּוֹסָפוֹת:

יח וַהֲוָה מָצֵי לְמֵימַר וְעָשָׂה מַאֲמָר בְּבַעֲלַת הַגֵּט, דְּהָא תְּנַן לְעֵיל גֵּט וּמַאֲמָר בְּאַחַת שֶׁצְּרִיכָה גֵּט וַחֲלִיצָה, אֶלָּא מִשּׁוּם אִסּוּר קְרוֹבוֹת נָקַט בַּשְּׁלִישִׁית, דְּאִלּוּ בַּעֲלַת גֵּט בְּלָאו הָכִי מִשּׁוּם גִּטָּא נָאֶסְרוּ הַקְּרוֹבוֹת:

יט **אַחַת בְּעִילָה כוּ'**. טַעֲמֵיהּ מְפֹרָשׁ בַּגְּמָרָא:

# פרק ו

## משנה א

א וַאֲפִלּוּ אֵינָהּ אִשְׁתּוֹ, שֶׁנִּמְצָא שֶׁנִּתְכַּוֵּן גַּם כֵּן לִזְנוּת, אֶלָּא מִיהוּ אֵינוֹ מֵזִיד בִּיבִמְתּוֹ וְשׁוֹגֵג בָּהּ מִקְרֵי, וְתֵדַע דַּהֲרֵי לְגַבָּהּ לֹא מַשְׁכַּחַת בְּעִנְיָן אַחֵר:

ב **בְּאֹנֶס**. מְפֹרָשׁ בַּגְּמָרָא כְּגוֹן שֶׁנִּתְכַּוֵּן לְאִשְׁתּוֹ וְנִתְקַשָּׁה וּתְקָפַתּוּ יְבִמְתּוֹ, אִי נַמִי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים הִדְבִּיקוּהוּ בִּיבִמְתּוֹ בְּעַל כָּרְחוֹ:

ג **בָּרָצוֹן**. הַיְנוּ לְמִצְוַת יִבּוּם, וְאַף עַל גַּב דִּפְשִׁיטָא הִיא קָתָנֵי לָהּ, דְּהָכִי אוֹרְחַיהּ בְּכָל דּוּכְתָּא. תּוֹסָפוֹת:

ד **לֹא אָנוּסָה**. אֲבָל מְזִידָה אוֹ שׁוֹגֶגֶת. תּוֹסָפוֹת:

ה **קָנָה**. בַּגְּמָרָא יְלָפִינַן לֵיהּ מִקְּרָאֵי, וְכֵן כָּתַב הָרַמְבַּ"ם, וְהוּא מִגְּמָרָא סָנְהֶדְרִין דַּף נ"ד. צָרִיךְ עִיּוּן דְּהָתָם לֹא יְלָפִינַן מִצָּוָה דְּקְנְיָה יְבָמָה מִמַּתְנִיתִין, וּבְגְּמָרָא דְּהָכָא לְמָדוּהָ מְוּלְקָחָהּ:

ו וְכֵן כָּתַב הָרַמְבַּ"ם. וּבְרֵיתָא הוּא בְּפֶרֶק ז' דְּסַנְהֶדְרִין דַּף נ"ד וּבְזָכָר הוּא דִּכְתִיב, וְאָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל הֲרֵי זֶה בָּא לְלַמֵּד וְנִמְצָא לְמֵד. פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י הֲרֵי זֶה בָּא לְלַמֵּד עַל זָכָר שֶׁחַיָּב אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ וְנִמְצָא לְמֵד, דִּלְמִשְׁכַּב זָכָר לֹא אִיצְטְרִיךְ קְרָא דִּפְשִׁיטָא דְּשֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ הוּא. אֶלָּא הַאי מִשְׁכְּבֵי לְאַשְׁמְעִינַן אָתָא דְּהַבָּא עַל אִשָּׁה בֵּין כְּדַרְכָּהּ בֵּין שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ חַיָּב:

## משנה ב

ז **הָעֲרָיוֹת כוּ'**. כֻּלְּהוּ יְלָפִינַן לְהוּ בַּגְּמָרָא מִקְּרָאֵי:

ח דִּבְרֵי תֵּימָהּ הֵן, שֶׁלֹּא מָצָאנוּ מִי שֶׁסּוֹבֵר כֵּן. וְיֵאוֹר בְּמִשְׁנָה ה'. וְהָרַמְבַּ"ם כָּתַב דְּנַעֲשֵׂית חֲלָלָה:

ט וְטַעְמָא, דְּכֵיוָן דְּאַשְׁכְּחַן בְּאֵשֶׁת כֹּהֵן דְּאָפְלוּ בְּאֹנֶס אֲסוּרָה, אֵין לָנוּ לְחַלֵּק בֵּין אֹנֶס לְרָצוֹן לְעִנְיַן תְּרוּמָה וּכְהֻנָּה אֲפִלּוּ אֵשֶׁת יִשְׂרָאֵל:

## משנה ג

י מִדְּלֹא כְּתִיב וְלֹא יַחֵל:

## משנה ד

יא **מִן הָאֲרוּסִין כוּ'**. בַּגְּמָרָא יְלָפִינַן לְהוּ מִקְּרָאֵי:

יב לְאוֹ דַּוְקָא כָּלוּ, אֶלָּא כְּלוֹמַר נִתְמַעֲטוּ קְצָת. תּוֹסָפוֹת:

יג **בּוֹגֶרֶת**. נִקְרֵאת הַבְּתוּלָה כְּשֶׁיִּהְיֶה לָהּ שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים אַחַר הֲבָאַת סִימָנֵי נְעָרוּת. וְהַסִּימָנִים הֵם שֶׁתְּבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת אַחַר שֶׁנִּשְׁלְמוּ לָהּ שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה, לְפִי שֶׁקֹּדֶם שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה

שָׁנָה אֵינָם סִימָנִים אֶלָּא שׁוּמָא. וְכֵן כָּל זְמַן שֶׁלֹּא תָּבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת אֲפִלּוּ אַחַר הַשָּׁתִּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה הִיא קְטַנָּה עַד שֶׁתַּשְׁלִים עֶשְׂרִים שָׁנָה. הָרַמְבַּ"ם:

יד **מַכְשִׁירִין**. בְּגֶמָרָא מְפָרֵשׁ טַעֲמַיְהוּ:

טו **יְכֻנַּס**. דִּכְתִיב בְּתוּלָה מֵעֲמָיו יִקַּח אִשָּׁה, וְהַאי אִשָּׁה לֹא אִיצְטְרִיךְ אֶלָּא לְדָרָשָׁא. גְּמָרָא:

טז **לֹא יְכֻנַּס**. דְּאִשָּׁה אָמַר קְרָא, וְלֹא יְבָמָה. גְּמָרָא:

יז **חוֹלֵץ כּוּ'**. וְאִם תֹּאמַר מֵרֵישָׁא שָׁמְעִינַן לַהּ דְּקָתָנֵי שׁוֹמֶרֶת יָבָם כּוּ', וְאוֹמֵר ר"י דְּחוֹלֵץ אָתָא לְאַשְׁמְעִינַן, דְּסָלְקָא דַּעְתָּךְ מִשּׁוּם בִּזָּיוֹן דְּכֹהֵן גָּדוֹל שֶׁרוֹקֶקֶת בְּפָנָיו לֹא תַּחְלֹץ, אַף עַל גַּב דְּתָנַן לָהּ לְעֵיל. תּוֹסָפוֹת:

## משנה ה

יח דְּמִידֵּי הוּא טַעֲמָא אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁאֵינָהּ בַּת בָּנִים, יִשְׂרָאֵל לֹא מִפְקְדוּ אַפְּרִיָּה וּרְבִיָּה. גְּמָרָא. וְהוּא הַדִּין זְקֵנָה וְשֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לְיַלֵּד:

יט **אִשָּׁה כּוּ'**. אוֹ אִשָּׁה לִפְרוֹת וְלִרְבּוֹת עִמָּהּ אוֹ בָּנִים שֶׁקִּיֵּם בָּהֶם פְּרוּ וּרְבוּ. הָרַמְבַּ"ם:

כ **זוֹנָה**. דִּכְתִיב [הוֹשֵׁעַ ד] הִזְנוּ וְלֹא יִפְרֹצוּ, כָּל בִּיאָה שֶׁאֵין בָּהּ פִּרְצָה, פֵּרוּשׁ גְּדוֹל בָּנִים, אֵינָהּ אֶלָּא בְּעִילַת זְנוּת. וְכָתְבוּ הַתּוֹסָפוֹת קְטַנָּה אַתְיָא לִכְלַל פִּרְצָה לִכְשֶׁתִּגְדַּל, וְלֹא מְמַעֵט אֶלָּא הֵיכָא דְּלֹא אַתְיָא לְעוֹלָם לִכְלַל פִּרְצָה:

כא **גֵּיּוֹרֶת וּמְשֻׁחְרֶרֶת**. לְפִי שֶׁהָעוֹבְדֵי גִּלּוּלִים שְׁטוּפֵי זִמָּה הֵן וּבְנֵיהֶם יַלְדֵי זְנוּנִים הֲמָהּ, וּלְפִיכָךְ סְתָם תְּנַן אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִבְעֲלָה, אֲפִלּוּ פְּחוּתָה מִבַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד. הָרַמְבַּ"ם וְהָרֹא"שׁ. וְהָא דְּהֶצְרְכוּ בֵּית דִּין שֶׁל חַשְׁמוֹנַאי לִגְזוֹר מִשּׁוּם זְנוּת כְּמוֹ שֶׁאִיתָא בְּפֶרֶק קַמָּא דְּשַׁבָּת, הַיְנוּ קֹדֶם שֶׁנִּתְגַּיְּרָה דְּלֹא שַׁיְיךְ בָּהּ קִיחָה וְחִלּוּל:

כב פֵּרוּשׁ חֲיֵבֵי עֲשֵׂה שְׁלֹשָׁה הֵן מִצְרִי וְאֲדוֹמִי רִאשׁוֹן וְשֵׁנִי, דְּאַתְיָן מִכְּלָל עֲשֵׂה דְּדוֹר שְׁלִישִׁי יָבֹא, וְכֵן בְּעוּלָה לַכֹּהֵן גָּדוֹל אַתְיָא מִכְּלָל עֲשֵׂה דְּבִבְתוּלֶיהָ יִקָּח, וְלָאו הַבָּא מִכְּלָל עֲשֵׂה עֲשֵׂה. אֲבָל הָרַמְבַּ"ם בֵּאֵר שֶׁאֵין חַיֵּבֵי לָאוִין וַעֲשֵׂין עוֹשִׂין זוֹנָה אֶלָּא הַשָּׁוִים בַּכֹּל, וְחָשִׁיב נַמֵּי חָלָל. וְיֵשׁ לְתָמֹהַּ עַל הָרַמְבַּ"ם וְהָרַ"ב מִמִּשְׁנָה ב' דְּלֹא חָשִׁיב אֶלָּא חַיֵּבֵי כְּרִיתוּת וּפְסוּלֵי כְּהֻנָּה (וְעַיֵּן פֶּרֶק ז' מִשְׁנָה ה'). וְהָרַאֲבַ"ד וְתוֹסָפוֹת וְהָרֹאשׁ סוֹבְרִים דְּאֵין זוֹנָה אֶלָּא מֵחַיֵּבֵי כְּרִיתוּת אוֹ כּוּתִי וְעֶבֶד שֶׁאֵין בָּהֶן קִדּוּשִׁין. וְעַיֵּן תּוֹסָפוֹת יוֹם טוֹב:

## משנה ו

כג **זָכָר כּוּ'**. וּבֵית שַׁמַּאי אֵין דָּנִין אֶפְשָׁר מִשֶּׁאִי אֶפְשָׁר, דְּאִי לֹא אִבְרָאי חַוָּה לֹא הֲוָה נְקֵבָה אַחֲרִיתִי, אֲבָל הָכָא מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁנֵי זְכָרִים, נְקֵבוֹת הַרְבֵּה בָּעוֹלָם. גְּמָרָא וְרַשׁ"י:

כד שֶׁנֶּאֱמַר לֵךְ אֱמֹר לָהֶם שׁוּבוּ לָכֶם לְאָהֳלֵיכֶם וְאַתָּה פֹּה עֲמֹד עִמָּדִי. גְּמָרָא:

כה וְיִצְחָק שֶׁשָּׁהָה עֶשְׂרִים שֶׁהֲרֵי בֶּן אַרְבָּעִים הָיָה בְּקַחְתּוֹ אֶת רִבְקָה וּבֶן שִׁשִּׁים בְּלֶדֶת אוֹתָם, תֵּרֵץ בַּגְּמָרָא דְּיִצְחָק עָקָר הָיָה וְיוֹדֵעַ שֶׁמְּחָמַת עַצְמוֹ הוּא. וְרַשִׁ"י בַּחֲמָשׁ עַל פִּי הַבְּרַיְתָא, דְּבַת שָׁלֹשׁ נִשָּׂאָה וְשָׁהָה עֶשֶׂר עַד שֶׁתִּהְיֶה רְאוּיָה לֵילֵד וְאַחַר כָּךְ עוֹד עֶשֶׂר כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה אָבִיו:

כו לְפִי שֶׁכָּל שֶׁאֵין טוֹעֵן בְּבָרִיא אֵין מַשְׁבִּיעִין אָפִלּוּ הֶסֵּת. אֲבָל מִתַּקָּנַת הַגְּאוֹנִים לְהַחְרִים סְתָם. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

כז **לְאַחַר**. לְשֵׁנִי אִין, לִשְׁלִישִׁי לֹא. וּמַתְנִיתִין מַנִּי, רַבִּי הִיא:

# פרק ז

## משנה א

א דְּאִי לָאו שֶׁהִיא חֲלָלָה הָיוּ אוֹכְלִין אַף עַל פִּי שֶׁהֵן שְׁלָהּ, כִּדְמְפָרֵשׁ בְּמַתְנִיתִין דִּלְקַמָּן:

## משנה ב

ב אַף עַל גַּב דִּבְאִשְׁתּוֹ שֶׁכְּנָסָהּ אֵירִינַן, מִיהוּ עֶבֶד שֶׁקָּנָה נַמִּי יָלְפִינַן בִּבְרַיְתָא, דְּמַאי שְׁנָא, הַךְ אִיתְּתָא קְנְיָנוֹ וְהַךְ עֶבֶד קְנְיָנוֹ. וְכָתַב רַשִׁ"י וְאִם תֹּאמַר מַה שֶּׁקָּנָה עֶבֶד קָנָה רַבּוֹ וּלְמַאי אִיצְטְרִיךְ קְרָא, יֵשׁ לוֹמַר כְּגוֹן שֶׁנָּתְנוּ לָעֶבֶד מַתָּנָה עַל מְנָת שֶׁאֵין לְרַבּוֹ רְשׁוּת בּוֹ:

## משנה ג

ג דְּרַבָּנָן הֲווּ סָבְרֵי דְּטַעֲמָא מִשּׁוּם דְּיָלוּד מַאֲכִיל וְלֹא סָבְרֵי דְּטַעֲמֵיהּ מִשּׁוּם עֶבֶד בִּמְעֵי זָרֶה כוּ'. תּוֹסָפוֹת:

ד רַשִׁ"י. וּמַשְׁמַע דִּרְצוֹנוֹ לוֹמַר דְּלָאו דַּוְקָא מִפְּנֵי חֶלְקוֹ שֶׁל עֶבֶד, וּמַיְרֵי בְּיֵשׁ לוֹ אַחִים, וּבְהָא הוּא דִּפְלִיגֵי עֲלֵיהּ רַבָּנָן לוֹמַר דְּוַדַּאי אֵין לוֹ זְכִיָּה הֵיכָא דְּאִיכָּא אַחִים, אֲבָל כִּי לֵיכָּא אַחִים כְּלָל מוֹדוּ רַבָּנָן דְּיֵשׁ לוֹ זְכִיָּה וְשֶׁאֵינוֹ יָלוּד אֵינוֹ מַאֲכִיל. אֶלָּא רַבָּנָן אֲפִלּוּ בְּאֵין לוֹ אַחִים שֶׁאֵין אוֹכְלִים בִּשְׁבִיל אַחִים סָבְרֵי דְּאֵין לָעֶבֶד קִנְיָן בָּעֲבָדִים וְאוֹכְלִים, וְחוֹלְקִים עַל רַבִּי יוֹסֵי וְתָמְהוּ עָלָיו שֶׁאִם כֵּן אַף בַּת כֹּהֵן לְכֹהֵן כוּ' וְאֵין כָּאן אֶלָּא עֶבֶד לְדָבָרֶיךָ לֹא יֹאכְלוּ, אֶלָּא אוֹכְלִים הֵם לְפִי שֶׁאֵין לָעֶבֶד קִנְיָן בָּהֶם, וְאוֹכְלִים בִּשְׁבִיל הַמִּשְׁפָּחָה, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁלֹּא נוֹלַד הָעֶבֶד זוֹכֶה הַקָּרוֹב לִירֻשַּׁת כֹּהֵן וְאוֹכְלִים בְּגִינוֹ כִּדְאִיתָא בַּגְּמָרָא. וְזוֹהִי דַּעַת הָרִי"ף. אֲבָל בְּמִשְׁנָה ג' פֶּרֶק ה' דְּנִדָּה מְפָרֵשׁ הָר"ב דְּהָא דְּעֶבֶד אֵין לוֹ זְכִיָּה בְּיֵשׁ לוֹ אַחִים, וּמַשְׁמַע דְּאִי אֵין לוֹ אַחִים יֵשׁ לוֹ זְכִיָּה, וְזוֹהִי דַּעַת הָרֹא"שׁ. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

## משנה ד

ה דְּבִנְעוּרֶיהָ מַשְׁמַע בִּזְמַן שֶׁהִיא דּוֹמָה לִנְעוּרֶיהָ. רַשִׁ"י:

ו וּמִיהוּ דַּוְקָא כְּשֶׁשּׁוֹמֶרֶת לַיָּבָם אֲבָל אַחַר שֶׁיִּבְּמָהּ הֲרֵי הִיא כְּאִשְׁתּוֹ לְכָל דָּבָר:

ז בַּגְּמָרָא יָלְפִינַן לְהוּ מִקְּרָאֵי׃

ח כְּלוֹמַר וּפְסוּלָה לְהִנָּשֵׂא לְכֹהֵנָה, וְקַל וָחֹמֶר מִגְּרוּשָׁה, מַה גְּרוּשָׁה שֶׁמַּתֶּרֶת בַּתְּרוּמָה אֲסוּרָה לְכְהֵנָה, זוֹ שֶׁאֲסוּרָה בַּתְּרוּמָה אֵינוֹ דִּין שֶׁפְּסוּלָה לְכְהֻנָּה׃

ט דְּנִשּׂוּאֵי קָטָן אֵינוֹ כְלוּם. נְמוּקֵי יוֹסֵף׃

י **סָפֵק כו׳**. וְלֹא מוֹקְמִינַן לֵיהּ אַחֲזָקָה אֲפִלּוּ לִתְרוּמָה, דְּמַיְרֵי כְּגוֹן דְּהַשְׁתָּא דְּאָתָא קַמָּן הֲוֵי וַדַּאי בֶּן תֵּשַׁע, אַף עַל פִּי שֶׁהָיָה סָפֵק כְּשֶׁבָּא עָלֶיהָ, לֹא מוֹקְמִינַן אַחֲזָקָה קַמַּיְתָא אֶלָּא אַזְלִינַן בָּתַר הַשְׁתָּא שֶׁהוּא וַדַּאי בֶּן תֵּשַׁע, דַּחֲזָקָה קַמַּיְתָא אִתְרַע לָהּ. תּוֹסָפוֹת׃

יא וְתֵימַהּ דְּמִמַּה נַּפְשָׁךְ תִּתְיַבֵּם, אִי קִדּוּשָׁיו קִדּוּשִׁין הֲרֵי מִצְוָה לְיַבְּמָהּ, וְאִי לֹא הֲוֵי קִדּוּשִׁין לֹא הָיְתָה אֵשֶׁת אָחִיו מֵעוֹלָם. וְרַשׁ"י פֵּרֵשׁ לְעִנְיַן שֶׁפּוֹסֵל בַּת כֹּהֵן הַמְּאֹרֶסֶת לוֹ מְלֶאֱכֹל בִּתְרוּמָה. וְהָרַמְבַּ"ם פֵּרֵשׁ בְּחוֹלֵץ לִיבְמָתוֹ וְנָפַל הַסָּפֵק אִם הֵבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת כו׳ חוֹלֶצֶת כו׳. וְהַקָּרוֹב אֲלַי שֶׁבִּדְבְרֵי הָרַ"ב יֵשׁ טָעוּת סוֹפֵר׃

## משנה ה

יב **וְהַשּׁוֹטָה**. הָא דְּלֹא תְּנַן קָטָן בַּהֲדֵיהוּ דְּלֹא תַּקִּינוּ לֵיהּ רַבָּנָן נִשּׂוּאִין, הַיְנוּ מִשּׁוּם דְּבָעֵי לְמִתְנֵי סֵיפָא וְיָלְדָה, לֹא מַתְנֵי לֵיהּ לְקָטָן. תּוֹסָפוֹת׃

יג **לֹא פּוֹסְלִין וְלֹא מַאֲכִילִין**. לֹא אִיצְטְרִיךְ לְאַשְׁמְעִינַן בְּאוֹנֵס וּמְפַתֶּה דְּאֵין מַאֲכִילִין, וּמִשּׁוּם לֹא פּוֹסְלִין נָקְטֵיהּ. תּוֹסָפוֹת׃

יד **וְאִם כו׳**. תָּנָא סֵיפָא דְּהָכָא לְגַלּוּיֵי רֵישָׁא דִּלְעֵיל בֶּן תֵּשַׁע וְיוֹם אֶחָד דְּמוֹקְמִינַן לָהּ בִּפְסוּלֵי כְּהֻנָּה, שֶׁלֹּא תֹּאמַר רֵישָׁא פְּסוּלֵי קָהָל דַּוְקָא. תּוֹסָפוֹת׃

טו **עִבְּרָה כו׳**. אֲבָל סָפֵק לֹא אָמְרִינַן שֶׁמָּא עִבְּרָה, דְּבִזְנוּת לֹא חָשְׁשׁוּ. גְּמָרָא. וּפֵרֵשׁ רַשׁ"י דְּקִיְּמָא לָן אִשָּׁה מְזַנָּה מִתְהַפֶּכֶת כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּתְעַבֵּר, הִלְכָךְ לֵיכָּא סָפֵק. וְכָתְבוּ הַתּוֹסָפוֹת דְּהוּא הַדִּין בְּשׁוֹטָה׃

טז **תֹּאכַל**. כְּדְמָרְבִינַן לְקַמָּן אֲפִלּוּ מַמְזֵר׃

יז **פּוֹסֵל כו׳**. בַּגְּמָרָא יָלְפִינַן לֵיהּ מִקְּרָא׃

יח שֶׁהוּא עֶבֶד מִיִּשְׂרָאֵל כָּשֵׁר, וּמֵת בַּעֲלָהּ יִשְׂרָאֵל וְנִשְׁאַר זֶה כו׳. לְשׁוֹן רַשׁ"י׃

יט **בַּת יִשְׂרָאֵל לְכֹהֵן**. וּמֵת בְּנָהּ מִכֹּהֵן, וּבְנוֹ בֶּן בְּנָהּ קַיָּם דְּהוּא עֶבֶד. רַשׁ"י׃

כ **מַמְזֵר פּוֹסֵל**. בַּגְּמָרָא יָלִיף לָהּ מִקְּרָא. וְהוּא הַדִּין לְזֶרַע זָרָעָה בְּבַת יִשְׂרָאֵל מִכֹּהֵן, שֶׁמַּאֲכִיל׃

כא **מַמְזֵר**. זֹאת הַהֲלָכָה עַל דַּעַת מִי שֶׁאָמַר כּוּתִי וְעֶבֶד הַבָּא עַל בַּת יִשְׂרָאֵל הַוָּלָד מַמְזֵר, וְהָרִבְּה בַּגְּמָרָא נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בָּזֶה, וּפָסְקוּ דְּהַוָּלָד כָּשֵׁר בֵּין בִּפְנוּיָה בֵּין בְּאֵשֶׁת אִישׁ בֵּין בְּאֹנֶס בֵּין בְּרָצוֹן. הָרַמְבַּ"ם׃

### משנה ו

כב **אֶת אִמּוֹ**. לְאַחַר מִיתַת אָבִיו. רַשִׁ"י:

## פרק ח

### משנה א

א אֲבָל עֶרְלָה שֶׁלֹּא בִּזְמַנָּהּ מִבָּעֵי לָן בַּגְּמָרָא אִי הֲוָה עֶרְלָה:

ב **וְכָל הַטְּמֵאִים**. בַּגְּמָרָא יָלִיף לְהוּ מִקְּרָא:

ג הוּא מִלְּשׁוֹן וְהָאָדָם יָדַע [בְּרֵאשִׁית ד]:

ד **חֲרֵי אֵלּוּ כוּ'**. וּבְנִשּׂוּאָה לוֹ קֹדֶם שֶׁנַּעֲשָׂה פְּצוּעַ דַּכָּא דְּהוֹאִיל וּכְבָר אֲכָלָה, וַאֲפִלּוּ לְתַנָּא קַמָּא דְּמַשְׁנָה ג' פֶּרֶק ו' דִּסְבִירָא לֵיהּ מִשְׁתַּמֶּרֶת לְבִיאָה פְּסוּלָה לֹא תֹּאכַל, הָכָא שֶׁאנִי שֶׁכְּבָר אֲכָלָה. וְלֹא דָּמֵי נַמִּי לְבַת יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּסֵּת לַכֹּהֵן וּמֵת, דְּהָתָם פָּקַע קִנְיָנֵיהּ, הָכָא לֹא פָּקַע קִנְיָנֵיהּ. גְּמָרָא:

### משנה ב

ה **בְּגִיּוֹרֶת**. הָא בִּנְתִינָה אֲסוּרִין, אֵימָא סֵיפָא אֵינָן אֲסוּרִין כוּ' הָא בִּנְתִינָה שָׁרוּ, אֶלָּא מֵהָא לֵיכָּא לְמִשְׁמַע מִנָּהּ. גְּמָרָא. וּלְעֵיל מִזֶּה בִּבְרַיְתָא דְּשָׁרוּ בִּנְתִינָה:

### משנה ג

ו **אֲסוּרִים וְאִסּוּרָן כוּ'**. נִרְאֶה לִי דְּתַנָּא לִישְׁנָא דִּקְרָא נָקֵט לֹא יָבֹא עַמּוֹנִי כוּ' לֹא יָבֹא לָהֶם כוּ', וְכֵן לְקַמָּן גַּבֵּי מַמְזֵר נַמִּי קָתָנֵי כָּפֶל לָשׁוֹן, שֶׁכֵּן גַּם הוּא בַּכָּתוּב תְּרֵי זִימְנֵי לֹא יָבֹא:

ז **וְאֶחָד נְקֵבוֹת**. תַּנְיָא אָמַר רַבִּי יְהוּדָה הֲרֵי הוּא אוֹמֵר בָּנִים אֲשֶׁר יִוָּלְדוּ לָהֶם, הַכָּתוּב תְּלָאָן בַּלֵּדָה. פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י כָּל הַנּוֹלָדִים לָהֶם אֲפִלּוּ נְקֵבָה. לִישְׁנָא אַחֲרִינָא תְּלָה הַבָּנִים בָּאֵם שֶׁיִּוָּלֶדֶת אוֹתָם, שֶׁהָאֵם רִאשׁוֹנָה וְהַבֵּן שֵׁנִי, וְאִי לָאו דִּנְקֵבוֹת אֲסוּרוֹת לְמַאי הִלְכְתָא תְּלָאָן בַּלֵּדָה:

ח דְּהָיְה לָהֶם לְהַקְדִּים נָשִׁים לִקְרַאת נָשִׁים. וַחֲכָמִים סָבְרֵי כָּל כְּבוּדָּה בַּת מֶלֶךְ פְּנִימָה, אִי נַמִּי דִּכְתִיב וַיֹּאמְרוּ אֲלֵיו אַיֵּה שָׂרָה אִשְׁתֶּךָ וְגוֹ'. גְּמָרָא:

ט **הֲלָכָה כוּ'**. לָאו הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי קָאָמַר, דְּאִם כֵּן אַמַּאי פְּלִיגִי עֲלֵיהּ, אֶלָּא הָכִי קָאָמַר, הֲלָכָה אֲנִי אוֹמֵר כְּךָ קִבַּלְתִּי מֵרַבּוֹתַי. תּוֹסָפוֹת:

י **מַמְזֵרִין**. בַּגְּמָרָא יָלִיף לֵיהּ:

יא זֶהוּ פֵּרוּשׁ הַשֵּׁם דְּמִקְרוּ נְתִינִים, וְלֹא בָּא לוֹמַר בְּאִסּוּרֵיהוּ דְּמֵיהוֹשֵׁעַ הוּא, דְּהָא סוֹבֵר הָרַ"ב דִּנְתִינִים דְּאוֹרַיְתָא אַסִּירֵי, וְכֵן כָּתַב נִמּוּקֵי יוֹסֵף. וּקְרָאָם נְתִינִים עַל שֵׁם וַיִּתְּנֵם יְהוֹשֻׁעַ

וְגוֹ', וַאֲפִלּוּ נִתְגַּיְּרוּ כְּתִיב בְּהוּ לֹא תִתְחַתֵּן בָּם, וְכֵיוָן דְּלֹא כְּתִיב בְּהוּ דּוֹרוֹת יָלְפִינַן לְהוּ מִמַּמְזֵרִים. אֲבָל יֵשׁ חוֹלְקִים בָּזֶה כְּמוֹ שֶׁאֶכְתֹּב בְּרֵישׁ פֶּרֶק ג' דְּמַכּוֹת:

## משנה ד

יב **סָרִיס אָדָם כו'**. מַסְקִין בַּגְּמָרָא דְּתַנָּאֵי נִינְהוּ אַלִּיבָּא דְּרַבִּי עֲקִיבָא, וְהַאי תַּנָּא סָבַר אַלִּיבֵּיהּ דְּמְחַיְּבֵי לְאוִין דְּשְׁאַר הֲוֵי מַמְזֵר, מֵחַיְּבֵי לְאוִין גְּרִידָא לֹא הֲוֵי מַמְזֵר, דְּאִי לְתַנָּא דְּאַלִּיבֵּיהּ בְּסוֹף פֶּרֶק ד' הָא סְבִירָא לֵיהּ דַּאֲפִלּוּ מִלְּאו גְּרִידָא הֲוֵי מַמְזֵר כְּמוֹ מֵחַיְּבֵי כְּרִיתוּת, וְחַיְּבֵי כְּרִיתוּת לָאו בְּנֵי חֲלִיצָה וְיִבּוּם נִינְהוּ:

יג וּפֶרְשָׁן רַשִׁ"י, לָקוּי, רַךְ, מַחְלִיק, חָלָק כִּבְשַׂר אִשָּׁה. דֶּרֶךְ בְּשַׂר אִישׁ לִהְיוֹת שָׂעִיר. כִּפָּה, קְלוּפַת אָרֹךְ לְמַרְחוֹק. דֶּהָה, שֶׁאֵינָהּ קְשׁוּרָה אֶלָּא צְלוּלָה כְּמַיִם. מַחְמִיצִין, מַסְרִיחִין כְּשֶׁשּׁוֹהִין בִּכְלִי. הֶבֶל, חֲמִימוּת כְּעֵין עָשָׁן:

יד **שֶׁלֹּא כו'**. וְלֹא חָיְשִׁינַן שֶׁמָּא הִבְרִיא בֵּינְתַיִם כִּדְחָיְשִׁינַן לְעִנְיַן מוּם בְּמִשְׁנָה ג' פֶּרֶק ו' דִּבְכוֹרוֹת, דְּשָׁאנֵי הָתָם דִּלְחַד אֵבֶר הִלְכָךְ חָיְשִׁינַן, אֲבָל הָכָא דְּמֵחֲמַת חֹלִי כָּל הַגּוּף הוּא לֹא חָיְשִׁינַן. גְּמָרָא:

טו וְאָמְנָם אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא חוֹלֵץ תְּשׁוּבָה לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שֶׁלֹּא דִּבֵּר אֶלָּא בַּחֲלִיצָה. הָרַמְבַּ"ם. וְתֵימַהּ מַאי קוּשְׁיָא, דְּהָא אִי אֶפְשָׁר לוֹ שֶׁיֹּאמַר אֶלָּא חוֹלֵץ כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מְיַבֵּם כו', וְהָכִי הֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר דְּלֹא קָתָנֵי מִיבְּמִין אַיְדֵי דְּנָקֵט בְּדִידֵיהּ חוֹלֵץ. וְכֵן פְּסַק הַבַּיִת יוֹסֵף:

טז **לְקַיֵּם כו'**. עֵדוּת זוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן בְּתֵירָא לְקַיֵּם דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא הֵעִיד. רַשִׁ"י:

## משנה ה

יז דְּדוּמְיָא דְּאַיְלוֹנִית דְּבִידֵי שָׁמַיִם. סְתָמָא כְּרַבִּי עֲקִיבָא. גְּמָרָא:

יח **לֹא פְסָלָהּ**. מִן הַכְּהֻנָּה, שֶׁאֵין חֲלִיצָתָהּ חֲלִיצָה. רַשִׁ"י:

יט **זְנוּת**. שֶׁהֲרֵי הִיא עָלָיו בְּאִסּוּר אֵשֶׁת אָח שֶׁלֹּא בְּמָקוֹם מִצְוָה. וְהָרַ"ב לֹא פֵּרֵשׁ כֵּן אֶלָּא בַּסֵּיפָא, לְשִׁיטָתֵיהּ בְּפֶרֶק ו' מִשְׁנָה ה' דְּחַיְּבֵי לָאוִין עוֹשִׂין זוֹנָה, וְתֵיפּוֹק לֵיהּ מִשּׁוּם לָאו דְּלֹא יָבֹא:

כ דְּלֹא כְּרַבִּי יְהוּדָה דְּמִשְׁנָה ה' פֶּרֶק ו', וּמַיְרֵי בְּהַכִּיר בָּהּ הָאָח דְּאִם לֹא כֵּן הֲוֵי קִדּוּשֵׁי טָעוּת וְלֹא הָיְתָה אֵשֶׁת אָח מֵעוֹלָם:

## משנה ו

כא **מַאֲכִילָהּ כו'**. דְּסָרִיס חַמָּה כָּשֵׁר לָבֹא בַּקָּהָל כִּדְיָלְפִינַן בַּגְּמָרָא דַּף ע"ה, מִדְּלֹא כְּתִיב הַפָּצוּעַ דַּהֲוֵי מַשְׁמַע מֵעִקָּרוֹ מִמְּעֵי אִמּוֹ. וּבִבְרִיתָא יָלִיף לָהּ מִגְּזֵרָה שָׁוָה. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

כב **אַנְדְּרוֹגִינוֹס**. הִיא מִלָּה יְוָנִית אנדר"ו אִישׁ. גינו"ס אִשָּׁה. תִּשְׁבִּי:

כג דִּכְתִיב וְאֶת זָכָר לֹא תִשְׁכַּב מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה, אֵיזֶהוּ זָכָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁנֵי מִשְׁכָּבוֹת הֲוֵי אוֹמֵר זֶה אַנְדְּרוֹגִינוֹס, כְּלוֹמַר זָכָר כָּל זְכָרִים בְּמַשְׁמַע, בְּמִשְׁכָּבֵי לְרַבּוֹת מִשְׁכָּב שֵׁנִי שֶׁל אַנְדְּרוֹגִינוֹס. וְעַיֵּן בְּפֶרֶק ו', וְהָתָם מֵאִשָּׁה יָלִיף. גְּמָרָא:

כד כְּלוֹמַר מֵאַחֲרָיו. נִמּוּקֵי יוֹסֵף. וּבַגְּמָרָא, דִּסְבִירָא לֵיהּ דְּהָכִי קָאָמַר קְרָא, אֶת זָכָר וְגוֹ', אֶת זַכְרוּת שֶׁל מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שְׁנֵי מִשְׁכָּבוֹת לֹא תִשְׁכַּב. וְזָכָר גְּרִידָא נָפְקָא לֵיהּ מִוְּאֶת. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

# פרק ט

## משנה א

א **חָלַל כוּ'**. כֵּן גִּרְסַת רַשִׁ"י, וְהֶחָלָל מֻתָּר בְּהּ וְהִיא מֻתֶּרֶת בּוֹ, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁבָּא עָלֶיהָ נִתְחַלְּלָה לַכְּהֻנָּה. וְהָרַמְבַּ"ם גָּרַס כְּגִרְסַת הַיְרוּשַׁלְמִי, וּפְשִׁיט מִנַּהּ דְּהֶזֵּהֲרָה כְּשֵׁרָה לְהִנָּשֵׂא לַפְּסוּלִים. וּלְפִי גְּמָרָא דִּידָן אִי אֶפְשָׁר לִגְרֹס כֵּן, דְּדַיְקִינַן דְּלֹא הֶזֵּהֲרוּ. נִמּוּקֵי יוֹסֵף:

## משנה ב

ב **שְׁקוּדֵּשׁ**. כָּאן שָׁנָה רַבִּי שֶׁדִּין יְבוּם מִן הָאֵרוּסִין:

ג **וּשְׁאָר כוּ'**. לָאו דַּוְקָא, דְּהָא אִיכָּא פְּצוּעַ דַּכָּא וַחֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה עֲרָיוֹת שֶׁמַּתִּירוֹת לְבַעֲלֵיהֶן וַאֲסוּרוֹת לִיבָמֵיהֶן (וְכֵן בָּרִישָׁא תְּנָא וְשִׁיֵּר. גְּמָרָא). נִמּוּקֵי יוֹסֵף:

## משנה ג

ד רַשִׁ"י. וְנָקְטוּ קַמַּיְתָא דְּמַתְנֵי בַּבְּרַיְתָא, דְּמַשְׁכַּחַת טְפֵי, וַאֲפִלּוּ בְּתוּלוֹת דְּמַתִּירוֹת לְבַעַל וַאֲסוּרוֹת לַיָּבָם:

ה דְּמַתָּנָה בְּעָלְמָא יָהֵיב לָהּ מִשּׁוּם חִבַּת בִּיאָה. רַשִׁ"י:

ו כֵּן כָּתַב רַשִׁ"י. וְהִקְשׁוּ בַּתּוֹסְפוֹת דְּמַאי קָא מַשְׁמַע לָן בְּפֵרוֹת, דְּהָא קֶרֶן גּוּפֵיהּ אִם אָכָלוֹ אֵין לָהּ כְּדִתְנַן וְלֹא בְּלָאוֹת, אֶלָּא אֵין לָהּ פֵּרוֹת שֶׁלִּקֵּט וְהֵם עֲדַיִן בְּעֵין כוּ'. וְלִי נִרְאֶה דְּמִכָּל מָקוֹם נָקְטָהּ הַתַּנָּא בְּהֶדְיָא מִשּׁוּם סֵיפָא דְּאַלְמָנָה לְכֹהֵן גָּדוֹל, דַּהֲוֵי רְבוּתָא, דַּאֲפִלּוּ פֵּרוֹת שֶׁאָכַל יֵשׁ לָהּ (וְעַיֵּן רַשִׁ"י סוֹף פֶּרֶק י"א דִּכְתֻבּוֹת):

ז וּמִשּׁוּם הָכִי הוּא הַדִּין לְכָל תְּנַאי כְּתֻבָּה, אֶלָּא דִּפֵּרוֹת אִיצְטְרִיךְ, דְּסָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמִינָא דְּמִשּׁוּם פִּרְקוֹנָהּ וְכֵן מְזוֹנוֹת אִיצְטְרִיךְ, דְּסָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמִינָא דְּאִי אֶפְשָׁר לָהּ בְּלֹא מְזוֹנוֹת וְלִחַיֵּב בָּהּ, וּמִכָּל מָקוֹם קָשֶׁה דִּלְמָא תְּנֵי לְאִידָךְ דִּינֵי דְּרֵישׁ פֶּרֶק י'. וְנִמּוּקֵי יוֹסֵף הֵבִיא לֹא זַכָּאִין בְּמְצִיאָתָהּ כוּ' בְּשֵׁם תּוֹסְפָתָא:

ח וְתֵימַהּ דְּהָא בְּכִי הָא אֲפִלּוּ אַלְמָנָה לְכֹהֵן גָּדוֹל לֵית לָהּ כִּדְפֵרֵשׁ הָרַ"ב בְּסָמוּךְ כוּ'. וְהַתּוֹסְפוֹת מְפָרְשִׁים דִּלְאַחַר מִיתָה אַיְרִינַן:

ט וְדִין נִכְסֵי צֹאן בַּרְזֶל פֶּרֶשׁ בְּסוֹף פֶּרֶק י"א דִּכְתֻבּוֹת:

י **כָּשֵׁר**. וַאֲפִלּוּ מְזֹהָם לַכֹּהֲנָה לֹא הָוֵי, מִדְּאָמְרִינַן בַּגְּמָרָא שֶׁהִיא מַרְגִּילָתוֹ, אַלְמָא לֹא פָּסִיל לָהּ וְלֹא לְזַרְעָהּ כְּלָל. נִמּוּקֵי יוֹסֵף:

יא **וְכוּ'**. אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לָהּ בָּנִים וְאֵיכָא לַעַז עֲלֵיהֶם בִּיצִיאָתָהּ, הָכָא לֹא חָיְשִׁינַן. נִמּוּקֵי יוֹסֵף:

יב עַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב שֶׁהָרַ"ב סוֹתֵר דְּבָרָיו, דִּבְהֶדְיָא אָמְרִינַן בַּגְּמָרָא דְּהָכָא וּדְפֶרֶק ב' דַּחֲלוּצָה דְּרַבָּנָן אֶלָּא דְּאַסְמְכוּהָ אַקְרָא, וְהָכָא טַעֲמָא כִּדְמַסִּיק בַּגְּמָרָא זֶה הוּא מַרְגִּילָתוֹ וְזוֹ הִיא מַרְגִּילָתוֹ:

### משנה ה

יג וְאַף עַל גַּב דִּקְרָא וְזָרַע אֵין לָהּ וְשָׁבָה בְּבֵת כֹּהֵן כְּתִיב, מְרַבִּינַן מִנֵּיהּ לְקַמָּן בַּת יִשְׂרְאֵל הָאוֹכֶלֶת בִּשְׁבִיל בְּנָהּ כֹּהֵן וְנִסֵּת לְזָר. רַשְׁ"י:

יד **תֹּאכַל**. דְּהָוְדְרָא אָכְלָה יָלְפִינַן מִוּבַת כֹּהֵן וְגוֹ' דְּכֻלָּא וּבַת יִתֵּרָא:

## פרק י

### משנה א

א אַף עַל גַּב דְּקָתָנֵי וְאָמְרוּ לָהּ לְשׁוֹן רַבִּים, מָצִינוּ דְּנִשְׁנָה אֲפִלּוּ בִּשְׁבִיל חַד בְּרֵישׁ פֶּרֶק ג' דִּכְרִיתוּת. נִמּוּקֵי יוֹסֵף. וְאֶפְשָׁר דְּאַשְׁמוֹעִינַן דַּאֲפִלּוּ הָיְתָה הָאֵמִירָה עַל יְדֵי רַבִּים, כְּגוֹן עַד מִפִּי עֵד, אֲפִלּוּ הָכִי תִּנָּשֵׂא כְּדִתְנַן בְּסוֹף מְכִילְתִּין:

ב וְאֵין זֶה עוֹקֵר דָּבָר מִן הַתּוֹרָה כוּ', וְטַעְמָא דְּמִלְּתָא דַּעֲבִידָא לְגִלּוּיֵי, וְשֶׁהֶחְמִירָתָהּ עָלֶיהָ בְּסוֹפָהּ כָּל כָּךְ וַדַּאי קוּשְׁטָא קָא מַסְהִיד, וְכִי דַּיְקָא וּמִנָּסְבָא שַׁפִּיר מִנָּסְבָא וַאֲנַן סַהֲדֵי בְּמִלְּתָא, וּפְרִסּוּם כָּזֶה נֶחְשָׁב בְּכָל מָקוֹם כְּעֵדוּת גְּמוּרָה אֲפִלּוּ מִדְּאוֹרַיְתָא, וְהַכָּתוּב מְסָרוֹ לַחֲכָמִים לְדַעַת אֵיזֶה דָּבָר מְפֹרָשׁ וְנִכָּרִים דִּבְרֵי אֱמֶת שֶׁיִּהְיֶה חָשׁוּב כְּעֵדוּת. וְהָא דְּקָאָמַר מִשּׁוּם עֶגּוּנָה, הָכִי קָאָמַר, חֲכָמִים שֶׁהֵן מַחְמִירִין בְּכָל מָקוֹם הֵקֵלּוּ בָּזֶה וְחָשְׁבוּ פְּרִסּוּם וּלְדוּנוֹ כְּעֵדוּת בָּרוּר. נִמּוּקֵי יוֹסֵף בְּשֵׁם הָרַא"ה. אֲבָל הַתּוֹסָפוֹת כָּתְבוּ דְּתַקָּנַת חֲכָמִים הִיא וְלֹא הָוֵה עוֹקֵר דָּבָר מִן הַתּוֹרָה, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ בַּדָּבָר קְצָת טַעַם וְסָמָךְ:

ג **וְאֵין לָהּ כְּתֻבָּה**. מָנֶה וּמָאתַיִם וְתוֹסֶפֶת וּנְדוּנְיָא, דְּהָא עוֹבֶרֶת עַל דָּת הִיא, וּבָעוֹבֶרֶת עַל דָּת וְחַבְרוֹתֶיהָ אָמְרִינַן בִּכְתֻבּוֹת שֶׁאֵין לָהּ תּוֹסֶפֶת, וְזוֹ וַדַּאי אַף נְדוּנְיָא אֵין לָהּ. נִמּוּקֵי יוֹסֵף בְּשֵׁם הָרִיטְבָ"א. עַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

ד **פֵּרוֹת**. מִשֶּׁנִּי, מַה שֶּׁאָכַל קֹדֶם שֶׁבָּא רִאשׁוֹן. נִמּוּקֵי יוֹסֵף:

ה **מְזוֹנוֹת**. וַאֲפִלּוּ מַה שֶּׁלָּוְתָה וְאָכְלָה תַּחְתָּיו. רַשְׁ"י:

**תַּחֲזִיר**. גְּמָרָא, פְּשִׁיטָא, מַהוּ דְּתֵימָא כֵּיוָן דְּתָפְסָה לֹא מַפְקִינַן מִנָּהּ, קָא מַשְׁמַע לָן, וַאֲפִלּוּ תָּפְסָה שֶׁלֹּא בְּעֵדִים, דְּלֹא מַהֲנֵי לָהּ שׁוּם מִגּוֹ. וּפֵרֵשׁ בַּיְרוּשַׁלְמִי דְּדַוְקָא מַה שֶׁנָּטְלָה לְאַחַר שֶׁבָּא הָרִאשׁוֹן, אֲבָל מַה שֶׁתָּפְסָה קֹדֶם לָכֵן לֹא תַּחֲזִיר, וַאֲפִלּוּ תָּפְסָה בְּעֵדִים, וּמְסַיֵּם בַּיְרוּשַׁלְמִי כְּמוֹ דְּלֹא מַפְקָא מִנַּיהּ כָּךְ לֹא מַפִּיק מִנָּהּ, עַד כָּאן. כְּלוֹמַר הִשְׁווּ הַמִּדּוֹת, דְּלְפִי הַסְּבָרָא הָיְתָה מְחֻיֶּבֶת לְהַחֲזִיר, שֶׁתָּפְסָה קֹדֶם שֶׁבָּא רִאשׁוֹן, דְּלֹא יָדְעָה שֶׁאָסוּרָה לוֹ:

קֹדֶם שֶׁגֵּרֵשׁ הַשֵּׁנִי. הָרַמְבַּ"ם. וְטַעְמָא דְּאַחַר שֶׁגֵּרְשָׁהּ הַשֵּׁנִי אֲפִלּוּ הָיָה כְּמַחֲזִיר גְּרוּשָׁתוֹ אַחַר שֶׁנִּשֵּׂאת, הָא קָיְמָא לָן שֶׁאֵין מַמְזֵר מֵחַיָּבֵי לָאוִין וְלֹא קָנְסוּ בּוֹ חֲכָמִים. הַמַּגִּיד מִשְׁנֶה:

לוֹמַר שֶׁאָסוּר בְּמַמְזֶרֶת:

**זֶה וָזֶה כּוּ'**. דִּכְתִיב לֹא יִטַּמָּא בַּעַל בְּעַמָּיו לְהֻחְלוֹ לְלַמֵּד שֶׁאֵינוֹ מִטַּמֵּא עַל אִשְׁתּוֹ פְּסוּלָה. גְּמָרָא. וְזוֹ פְּסוּלָה לוֹ, דְּאִשֶּׁת כֹּהֵן אֲפִלּוּ שֶׁנֶּאֱנְסָה אֲסוּרָה לְבַעֲלָהּ:

וְהֵינוּ הָרִאשׁוֹן אֲבָל הַשֵּׁנִי מִדִּינָא לֵית לֵיהּ:

דְּאַף עַל פִּי שֶׁהִיא אִשֶּׁת יִשְׂרָאֵל וּמֻתֶּרֶת לְבַעֲלָהּ כְּשֶׁנֶּאֱנְסָה, פְּסוּלָה מִיהַת לַכְּהֻנָּה:

וְנִסְתַּפְּקוּ הַתּוֹסָפוֹת אִי מַתְנִיתִין רַבִּי מֵאִיר כְּדִלְעֵיל אֲבָל לְרַבָּנָן לֹא גָּרְעָה מִזָּרָה אַחֶרֶת, אִי נַמִּי אֲפִלּוּ כְּרַבָּנָן וְקָנְסוּהָ שֶׁלֹּא לִתֵּן לָהּ מַעֲשֵׂר אַף עַל פִּי שֶׁמֻּתֶּרֶת לְאָכְלוֹ. וּלְהַרַמְבַּ"ם מִפְּשַׁט פְּשִׁיטָא לֵיהּ דְּקָנְסוּהָ:

דְּאִלּוּ בִּתְרוּמָה דְּאוֹרַיְתָא לֹא אִיצְטְרִיךְ לְמִתְנֵי, דְּכֵיוָן דְּקָנְסוּהָ אֲמַעֲשֵׂר כָּל שֶׁכֵּן אַתְּרוּמָה:

וּצְרִיכָא לְאַשְׁמוּעִינַן דַּאֲפִלּוּ לְזָרְעָהּ קָנְסוּ רַבָּנָן. גְּמָרָא:

**רַבִּי יוֹסֵי כּוּ' וְרַבִּי שִׁמְעוֹן**. בַּגְּמָרָא פְּלִיגִי, אֵיכָּא מַאן דְּאָמַר דְּבַתְרַאי מוֹדוּ לְקַמָּאֵי, רַבִּי שִׁמְעוֹן מוֹדֶה לְרַבִּי אֶלְעָזָר דְּאִי לֹא קָנִיס בְּבִיאָה דְּעִקַּר אִסּוּרָא, כָּל שֶׁכֵּן בְּמָמוֹנָא, וְרַבִּי אֶלְעָזָר לֹא מוֹדֶה לְרַבִּי שִׁמְעוֹן בְּאִסּוּרָא, וְתַרְוַיְהוּ מוֹדוּ לְרַבִּי יוֹסֵי דְּבָיְתָבָה תּוּתֵיהּ לֹא קָנְסוּ, כָּל שֶׁכֵּן בִּכְתֻבָּה דְּלְמִשְׁקַל וּמֵפָק, וְרַבִּי יוֹסֵי לֹא מוֹדֶה לְהוּ בְּיָתְבָה תּוּתֵיהּ. וְרַב יוֹחָנָן אָמַר קַמָּאֵי מוֹדוּ לְבַתְרַאֵי, רַבִּי יוֹסֵי מוֹדֶה לְרַבִּי אֶלְעָזָר, כְּתֻבָּה דְּמִדִּידֵיהּ כְּדִידֵיהּ לֹא קָנִיס, כָּל שֶׁכֵּן בְּמִדִּידָהּ לְדִידֵיהּ, וְרַבִּי אֶלְעָזָר לֹא מוֹדֶה לְרַבִּי יוֹסֵי בְּמִדִּידֵיהּ לְדִידָהּ, וְתַרְוַיְהוּ מוֹדוּ לְרַבִּי שִׁמְעוֹן דִּבְמֵחַיִּים לֹא קָנְסוּ, כָּל שֶׁכֵּן לְאַחַר מִיתָה, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן לֹא מוֹדֶה בְּמֵחַיִּים:

וְכֵן הוּא לְשׁוֹן רַשְׁ"י. וְנִרְאֶה לִי שֶׁרוֹצֶה לוֹמַר דְּפָלֵיג וְסָבַר דַּאֲפִלּוּ בַּתְּחִלָּה מְיַבֵּם. וְהָא דְּתָנַן פּוֹטֶרֶת צָרָתָהּ, מְשׁוּם דְּאַשְׁכְּחָן בְּפֶרֶק י"ג דְּיֵשׁ נָשִׁים שֶׁאֵין פּוֹטְרוֹת צָרוֹתֵיהֶן, קָא מַשְׁמַע לָן דְּזוֹ פּוֹטֶרֶת:

## משנה ב

וְטַעְמָא שֶׁאֵין זוֹ הוֹרָאַת בֵּית דִּין אֶלָּא טָעוּת:

יח **וְקַלְקְלָה**. מְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא כְּגוֹן אַלְמָנָה לְכֹהֵן גָּדוֹל, גְּרוּשָׁה כוּ', דִּלְהָכִי לֹא שַׁרְיוּהָ. אֲבָל זְנָתָה לֹא, מַאי טַעֲמָא, אַתּוּן הוּא דְּשַׁוְּיתוּן פְּנוּיָה:

## משנה ג

יט **וּבְנָהּ**. יֵשׁ לוֹמַר דְּאוֹ בְּנָהּ קָאָמַר, דְּכֵיוָן שֶׁזֶּה שֶׁהוּא בְּכָאן אָנוּ יוֹדְעִים אֵימָתַי מֵת, וּכְשֶׁאוֹמֵר אַחַר כָּךְ שֶׁאוֹתוֹ שֶׁבִּמְדִינַת הַיָּם מֵת בְּיוֹם פְּלוֹנִי, מִמֵּילָא יָדְעִינַן עַל מִי שֶׁהֵעִידוּ שֶׁמֵּת רִאשׁוֹן:

כ **אָמְרוּ לָהּ**. שְׁנַיִם אֲחֵרִים הֵזִימוּ לָרִאשׁוֹנִים, וְהַתּוֹרָה הֶאֱמִינָה לַמְּזִימִין יוֹתֵר מִן הָרִאשׁוֹנִים. נְמוּקֵי יוֹסֵף:

כא **רִאשׁוֹן כוּ'**. הֲוָה לֵיהּ לְמִתְנֵי סְתָם וְהַוָּלָד מַמְזֵר, אֶלָּא מִשּׁוּם סֵיפָא דְּמְחַלֵּק בֵּין רִאשׁוֹן לָאַחֲרוֹן תָּנֵי נַמֵּי הָכִי בָּרַיְשָׁא. גְּמָרָא:

כב **מַמְזֵר**. אַלְיְבָּא דְּכֻלֵּי עָלְמָא, שֶׁהֲרֵי פּוֹגֵעַ הוּא בְּאֵשֶׁת אָחִיו כֵּיוָן שֶׁהָיָה לוֹ בֵּן כְּשֶׁמֵּת, וְאֵשֶׁת אָחִיו בְּכָרֵת. נְמוּקֵי יוֹסֵף:

כג **תֵּצֵא**. דְּקָנְסִינַן לָהּ אַף עַל פִּי שֶׁכְּבָר מֵת, מִשּׁוּם דְּאִיבָּעֵי לָהּ לְאַמְתוּנֵי וְלַחְקֹר הָאֱמֶת, וְלֵית לָהּ כְּתֻבָּה וְלֹא תְּנַאי כְּתֻבָּה:

כד **רִאשׁוֹן**. דְּלִפְנֵי הַשְּׁמוּעָה, שֶׁנּוֹלַד בְּעוֹד שֶׁבַּעֲלָהּ חַי, מַמְזֵר:

כה **וְהָאַחֲרוֹן**. דְּלְאַחַר שְׁמוּעָה, כְּלוֹמַר שֶׁלֹּא רָצָה הַיָּבָם לְגָרְשָׁהּ, אֵינוֹ מַמְזֵר מִן הַתּוֹרָה אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן, דְּקָנְסוּהָ. נְמוּקֵי יוֹסֵף. וּמַה שֶּׁכָּתַב שֶׁלֹּא רָצָה, שֶׁלֹּא בְּדִקְדּוּק כָּתַב כֵּן, דְּאַטּוּ בְּרִשְׁיעֵי מַיְרֵי:

כו **אַף עַל פִּי כוּ'**. לְפִי שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה גֵּט, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יֹאמְרוּ אֵשֶׁת אִישׁ יוֹצֵאת בְּלֹא גֵּט כְּדְאָמְרִינַן בְּנִשֵּׂאת, דְּתָלוּ לְמֵימַר דְּבָטְעוּת הָווּ קִדּוּשִׁין שֶׁהָיְתָה סְבוּרָה שֶׁמֵּת בַּעֲלָהּ וְלֹא הָיָה אֱמֶת, וְהוֹאִיל וְלֹא עָבְדָא אִסּוּרָא לֹא קָנְסִינַן לָהּ, אֲבָל בִּנְשֵׂאת דְּעָבְדָא אִסּוּרָא קָנְסִינַן לָהּ. גְּמָרָא. וְכֵיוָן שֶׁנִּנְכְּנָסָה לַחֻפָּה אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִבְעֲלָה עָבְדָא אִסּוּרָא קָרִינַן לָהּ, דְּהָא לֹא שָׁרִינַן אֶלָּא בְּנִתְקַדְּשָׁה לְבָד. נְמוּקֵי יוֹסֵף. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

## משנה ד

כז **וְאָמְרוּ לוֹ כוּ'**. הַיְנוּ דַּוְקָא בְּשֶׁאָמְרוּ לוֹ שְׁנֵי עֵדִים שֶׁמֵּתָה אִשְׁתּוֹ, אֲבָל כְּשֶׁאָמַר לוֹ עֵד אֶחָד עַל מִיתַת אִשְׁתּוֹ, אֵין יָכוֹל לִשָּׂא אֲחוֹתָהּ. תּוֹסְפוֹת:

כח דַּהֲוָה אָמִינָא דְּקַל וָחֹמֶר הֵיא, וּמַה בְּמָקוֹם שֶׁבָּא עַל אֵשֶׁת אִישׁ דְּיֵשׁ הֶתֵּר בְּחַיָּיו עַל יְדֵי גֵּט נֶאֱסָר בַּעֲלָהּ הָאוֹסְרָהּ, מָקוֹם שֶׁבָּא עַל אִסּוּר חָמוּר כְּגוֹן אֲחוֹת אִשְׁתּוֹ, שֶׁאִשְׁתּוֹ אוֹסֶרֶת אֲחוֹתָהּ כָּל יָמֶיהָ, אֵינוֹ דִּין שֶׁנֶּאֱסְרָה אִשְׁתּוֹ הָאוֹסֶרֶת אֲחוֹתָהּ, קָא מַשְׁמַע לָן וְשָׁכַב [וְגוֹ'], דְּמִזִּיד לֹא אָסְרָה, הִלְכָּךְ בְּשׁוֹגֵג כִּי מַתְנִיתִין לֹא גָּזְרוּ בָּהּ רַבָּנָן. גְּמָרָא:

כט וְהוּא הַדִּין לְכָל הַקְּרוֹבוֹת׃

ל **מֻתָּרֶת כוּ׳**. דְּנוֹשֵׂא אָדָם אֲנוּסַת אָבִיו כוּ׳. וּמַתְנִיתִין דְּלֹא כְּרַבִּי יְהוּדָה דְּרֵישׁ פֶּרֶק כְּדִלְקַמָּן׃

לא **מֻתָּר**. דְּפָקַע לָהּ אִסּוּר אֲחוֹת אִשָּׁה, וְכָל שֶׁכֵּן דְּאִם מֵתָה הַשְּׁנִיָּה דְּמֻתָּר בָּרִאשׁוֹנָה. בֵּית יוֹסֵף׃

לב פֵּרֵשׁ רַשׁ"י דְּהָא כֻּלֵּי עָלְמָא יָדְעֵי דְּאֵין אָדָם מֵשִׂים בְּעֵילָתוֹ בְּעֵילַת זְנוּת, הִלְכָךְ קִים לְהוּ דְּנִשּׂוּאֵי שְׁנִיָּה אֵינָם כְּלוּם וְלֹא בַּעְיָא גֵּט כוּ׳. וּלְתַנָּא קַמָּא טַעֲמָא דְּהַנִּסֵּת בְּעֵד אֶחָד אֲסוּרָה לַחֲזֹר לֹא מִשּׁוּם שֶׁמָּא יֹאמְרוּ זֶה מַחֲזִיר גְּרוּשָׁתוֹ אֶלָּא מִשּׁוּם דְּלֹא דַּיְקָא שַׁפִּיר, הִלְכָךְ מַאן דְּנַסְבָהּ פְּסָלָהּ אַקַּמָּא׃

## משנה ו

לג **עַל יְדֵי**. עֲלֵיהֶן. נְמוּקֵי יוֹסֵף׃

לד דַּוְקָא לְעִנְיַן יִבּוּם, [וּכְמַאֲמָר]׃

לה כֵּן כָּתַב הָרַמְבַּ"ם. וַחֲלִיצָה לֹא, כִּדְאִיתָא לְקַמָּן מִשְׁנָה ד' פֶּרֶק י"ב דִּלְרַבָּנָן אֵין בַּחֲלִיצַת קָטָן כְּלוּם. וְקָשְׁיָא דְּאִם חֲלִיצָה בַּיְבָמָה לֵית לֵיהּ כָּל שֶׁכֵּן גֵּט דִּלֵית לֵיהּ דְּהָא בְּגָדוֹל לֹא אָתֵי גֵּט אֶלָּא מִכֹּחַ חֲלִיצָה. וְכֵן חָזַר הָרַמְבַּ"ם בְּחִבּוּרוֹ דְּאֵין לוֹ גֵּט. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב׃

לו **עַל יְדֵי אַחִין**. שֶׁעָשׂוּ בָּהּ מַאֲמָר תְּחִלָּה, דְּהָא כֵּיצַד אַבַּסּוֹף קָאֵי. רַשׁ"י׃

## משנה ח

לז **לֹא פָּסַל**. דְּלְרַבִּי שִׁמְעוֹן סָפֵק קַנְיָא כוּ׳ וּמֻתָּר לְקַיֵּם הָרִאשׁוֹנָה, אֲבָל שְׁנִיָּה לֹא מְקַיֵּם דְּדִלְמָא בִּיאָתוֹ קַנְיָא בָּרִאשׁוֹנָה וְקַיְמָא שְׁנִיָּה עֲלֵיהּ בְּאִסּוּר שְׁנֵי בָתִּים. רַשׁ"י׃

לח כְּלוֹמַר אָפִלּוּ מִדְּרַבָּנָן דְּלֹא תְּקָנוּ לוֹ נִשּׂוּאִין כִּדְאִיתָא בַּגְּמָרָא רֵישׁ פֶּרֶק י"ד, כֵּיוָן דְּאָתָא לִכְלַל נִשּׂוּאִין וְאַף עַל גַּב דְּבִקְטַנָּה תְּקָנוּ מִשּׁוּם שֶׁלֹּא יִנָּהֲגוּ בָּהּ מִנְהַג הֶפְקֵר׃

## משנה ט

לט **אוֹ מִתְיַבֶּמֶת**. וּפְלִיגָא אַמִּשְׁנָה ט' דְּפֶרֶק ג' דִּתְנַן חוֹלֶצֶת וְלֹא כוּ׳, מִשּׁוּם דְּמַאֲמָר דּוֹחֶה אָפִלּוּ לְצָרַת בַּעֲלַת זִקַּת שְׁנֵי יְבָמִין וְהָכִי נַמִּי הֵרֵי עָשׂוּ בִּיאַת קָטָן כְּמַאֲמָר בְּגָדוֹל, אֶלָּא הָהוּא תַּנָּא גָּזַר מִשּׁוּם שְׁתֵּי יְבָמוֹת הַבָּאוֹת מִבֵּית אֶחָד וְאֵירֵי בְּגָדוֹל וְהוּא הַדִּין לְקָטָן. וְתַנָּא דְּהָכָא לֹא גָּזַר וְאֵירֵי בְּקָטָן וְהוּא הַדִּין לְגָדוֹל. וְהוּא הַדִּין דְּתַנָּא דְּהָכָא פְּלִיג אַמַּתְנִיתִין ח' [בְּפִרְקִין]׃

מ וְכֵן כָּתַב רַשׁ"י. וּרְצוֹנוֹ לוֹמַר דְּלֹא מַשְׁכַּחַת אַלִּיבָּא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן זִקַּת שְׁנֵי יְבָמִין מִשּׁוּם דְּמְסַפְּקָא לֵיהּ אִי קָנֵי לְגַמְרֵי אִי לֹא קָנֵי כְּלָל׃

מא כְּלוֹמַר בְּמַאֲמָר בְּגָדוֹל דְּפָלִיג רַבִּי שִׁמְעוֹן הָתָם. וְצָרִיךְ עִיּוּן דְּלֹא אִיכְפָּל רַבִּי לְאַשְׁמְעִינַן נַמִּי בַּסֵּיפָא דְּמִשְׁנָה ח' כִּי הֵיכִי דְּאִיכְפָּל לְאַשְׁמְעִינַן דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן לֹא פָּסַל׃

מב וְכֵן לְשׁוֹן רַשִׁ"י. וְהַלָּשׁוֹן אֵינוֹ מְדֻקְדָּק. וּבְפֶרֶק ד' אַחִין כָּתַב וְיִבּוּמֵי תַּרְוַיְהוּ לֹא, דְּדִלְמָא מַאֲמָר קָנֵי וַהֲווּ שְׁתֵּי יְבָמוֹת הַבָּאוֹת מִבַּיִת אֶחָד:

מג **וְאֶחָד כּוּ'**. וְלֹא נִרְאוּ בּוֹ סִימָנֵי סָרִיס:

מד בְּפֶרֶק ח' מִשְׁנָה ד':

# פרק יא

## משנה א

א וְהוּא הַדִּין וְכָל שֶׁכֵּן בִּשְׁאָר קְרוֹבוֹת דְּשָׁרֵי:

ב פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י שֶׁהָיְתָה הָרִאשׁוֹנָה לָקוּחָתוֹ חַיָּב עַל הַשְּׁנִיָּה כְּשֶׁבָּא עָלֶיהָ, דְּבַשְּׁנִיָּה לֵיכָּא לְמֵימַר לִקּוּחִין דְּהָא לֹא תַּפְסֵי בָּהּ קִדּוּשִׁין. וְכָתַב נְמוּקֵי יוֹסֵף וּמֵיהוּ קָשֶׁה דִּלְמָא כָּל הֵיכָא דְּאִית בָּהּ לִקּוּחִין אָסְרָה תּוֹרָה, וּבֵין בַּשְּׁנִיָּה בֵּין בָּרִאשׁוֹנָה. וְיֵשׁ לוֹמַר דִּמַשְׁמָעוּת קְרָא הָכִי הוּא שֶׁהַקִּיחָה הִיא בָּרִאשׁוֹנָה, דְּהָכִי אָסְרָה תּוֹרָה לִשְׁכַּב בָּאַחַת אַחַר שֶׁיֵּשׁ לוֹ הָאַחֶרֶת. וְאִם הָרִאשׁוֹנָה אֲנוּסָה לְבַד בִּשְׁבִיל זֶה אֵינָהּ שֶׁלּוֹ. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

ג וּמְנָלָן דְּבַאֲנוּסָה. דִּכְתִיב מֵעֲלֶיהָ דִּקְרָא וְנָתַן הָאִישׁ כּוּ' לַאֲבִי הַנַּעֲרָה כּוּ'. וְרַבָּנָן הָא לֹא סָמִיךְ לֵיהּ, אֶלָּא כִּי אָתָא קְרָא לְשׁוֹמֶרֶת יָבָם שֶׁל אָבִיו וְכָנָף הָרָאוּי לְאָבִיו הוּא אַף עַל גַּב דַּהֲוָה לֵיהּ דּוֹדָתוֹ וִיבָמָה לַשּׁוּק וְלַעֲבֹר עָלֶיהָ בִּשְׁלֹשָׁה לָאוִין כּוּ'. גְּמָרָא:

ד קָאֵי אַרִישָׁא דְּמַתְנִיתִין נוֹשְׂאִין עַל הָאֲנוּסָה כּוּ'. וְהָא דְּאָסְרֵי לְנִטְעָן וְלֹא אָסְרוּ לִבְנֵיהֶן שֶׁל הַמַּתְעִירִין דְּסוֹף פֶּרֶק ב', נַשֵּׁי לְגַבֵּי נַשֵּׁי שְׁכִיחִין, גַּבְרֵי לְגַבֵּי גַּבְרֵי לֹא שְׁכִיחִין. אִי נַמִּי נַשֵּׁי דִּלֹּא מִתְסָרָא מִשְׁכִּיבַת הַמְזַנֶּה בִּקְרוֹבוֹתֶיהָ לֹא קַפְּדֵי אַהֲדָדֵי, גַּבְרָא דְּמִתְסָרָא עָלָיו אִשְׁתּוֹ הַמְזַנָּה קַפְּדֵי אַהֲדָדֵי. גְּמָרָא:

ה שֶׁנֶּאֶסְרָה הַבִּיאָה עִמָּהֶם אִם הָיְתָה אִשְׁתּוֹ. הָרַמְבַּ"ם:

ו וַהֲוֵי אוֹנֵס וּמְפַתֶּה עַל הַנִּשּׂוֹאָה. רַשִׁ"י:

## משנה ב

ז וְהָא דִּתְנַן הַגִּיּוֹרֶת, מִשּׁוּם סֵיפָא דְּלֵדָתוֹ בְּקִדֻּשָּׁה. וְהָא דִּתְנַן לֹא חוֹלְצִין וְאֵינָהוּ לָאו אַחִין נִינְהוּ כְּלָל, אֶלָּא קָא מַשְׁמַע לָן אֲפִלּוּ מִדְּרַבָּנָן אֵינָן בְּתוֹרַת יִבּוּם וַחֲלִיצָה, וְאִי בָּעֵי לְמִנְסָב נַשֵּׁי דַּהֲדָדֵי לְאַחַר מִיתָה אֲפִלּוּ יֵשׁ לָהֶם בָּנִים נַסְבֵי, וּבַגְּמָרָא שָׁקְלֵי וְטָרוּ בָּהּ. נְמוּקֵי יוֹסֵף. וּמַסְקָנַת הַפּוֹסְקִים דִּכְשֶׁנִּשְׂאוּם לְאַחַר שֶׁנִּתְגַּיְּרוּ, דְּאִסּוּרָא מִדְּרַבָּנָן לְמִנְסָב כּוּ':

ח **אֲפִלּוּ כּוּ'**. דְּאַף עַל גַּב דְּהוֹרָתוֹ שֶׁל רִאשׁוֹן שֶׁלֹּא בִּקְדֻשָּׁה וְכִשְׁתֵּי אִמָּהוֹת דָּמְיָא, וְאִיכָּא לְמֵימַר דְּתֶהֱוֵי עֲלֵיהּ כְּנָכְרִית וְאִי בָּעֵי לְיַבּוּמֵי מְיַבֵּם, אֲפִלּוּ הָכִי אָסִירִי וְקַיְמִי עֲלֵיהּ בְּאֵשֶׁת אָח. גְּמָרָא. וְאִי גַּם לֵדָתוֹ שֶׁל רִאשׁוֹן שֶׁלֹּא בִּקְדֻשָּׁה, יָכוֹל לִהְיוֹת דְּשָׁרֵי. תּוֹסְפוֹת:

## משנה ג

ט דְּאִי מִשּׁוּם דְּלֹא מִתְרַמְיָא לְכָל חַד עוֹנָה בְּחוֹדֶשׁ כְּדִלְעֵיל, הָא לֹא הֲוֵי אֶלָּא עֵצָה טוֹבָה, וְהוּא הַדִּין דְּטָפֵי נַמִּי:

## משנה ד

י **אוֹ מִיָּבָמִין**. פֵּרוּשׁ, אַחַר שֶׁבָּנֵי הַכַּלָּה חָלְצוּ תְּחִלָּה. הָרַמְבַּ"ם:

## משנה ה

יא כְּלוֹמַר וְלֹא קַיְמָא לָן כְּוָתֵיהּ, דְּהַאי תַּנָּא רַבִּי יְהוּדָה הוּא וּלְטַעֲמֵיהּ דְּסָבִירָא לֵיהּ מַעֲלִין מִתְּרוּמָה לְיוֹחֲסִין, וְלֹא קַיְמָא לָן הָכִי כְּמוֹ שֶׁתָּנַן מִשְׁנָה ח' פֶּרֶק ב' דִּכְתֻבּוֹת:

יב **וְשַׁחְרְרוּ**. בַּגְּמָרָא, אֵימָא, כּוֹפִין אוֹתָם וּמְשַׁחְרְרִין זֶה אֶת זֶה, דִּלְשָׁא שִׁפְחָה אֵינוֹ יָכוֹל בַּת חוֹרִין אֵינוֹ יָכוֹל:

יג **אֵינָן מְשַׁלְּמִין כּוּ'**. אֲבָל צְרִיכִין לְהַפְרִישׁ מִשּׁוּם כַּפָּרָה. תּוֹסָפוֹת:

יד **וְאֵינָן חוֹלְקִים כּוּ'**. שֶׁהַמְשַׁחְרֵר יִשְׂרָאֵל הוּא. רַשְׁ"י. וַאֲפִלּוּ יָבְאוּ שְׁנֵיהֶם עַל הַגֹּרֶן וְיִהְיוּ מַתְנִין אִם כֹּהֵן אֲנִי תְּנוּ לִי בִּשְׁבִילִי וְאִם חֲבֵרִי כֹּהֵן תְּנוּ לוֹ בִּשְׁבִילוֹ, אֲפִלּוּ הָכִי אֵין חוֹלְקִין כֵּיוָן דְּאֵין אוֹכְלִין, דִּלְמָא אָתֵי לִידֵי תַּקָּלָה. תּוֹסָפוֹת:

טו וּמִלְתָא דְּפִשִׁיטָא הִיא שֶׁאֲסוּרִים לְהַקְרִיב. אֶלָּא צָרִיךְ לוֹמַר דְּהָכִי קָאָמַר, שֶׁאֵין נוֹתְנִים כּוּ' וְשֶׁהֵם יִתְּנוּ אַחַר כָּךְ לְכָל כֹּהֵן שֶׁיִּרְצוּ אֲפִלּוּ שֶׁאֵינוֹ בַּמִּשְׁמָר:

טז כֵּן פֵּרֵשׁ רַשְׁ"י בְּלָשׁוֹן אַחֵר. וּלְאוֹתוֹ פֵּרוּשׁ מְפָרֵשׁ נַמִּי וְאֵין נוֹתְנִים לָהֶם בַּבְּכוֹר. אֲבָל לְפֵרוּשׁ קַמָּא שֶׁפֵּרֵשׁ הָרַ"ב לְהַקְרִיב, מְפָרֵשׁ וְאֵין מוֹצִיאִין כּוּ' אִם הָיוּ חַיָּבִים חַטָּאת כּוּ' אֵין כּוֹפִין אוֹתָם לְתִתָּם לְאַנְשֵׁי מִשְׁמָר וְלִהְיוֹת עֲבוֹדָתָם וְעוֹרָם לְאַנְשֵׁי מִשְׁמָר, דְּכָל חַד אָמַר אֲנָא כֹּהֵן, וְכֹהֵן מַקְרִיב בְּכָל שָׁעָה שֶׁיִּרְצֶה וַאֲפִלּוּ בְּמִשְׁמָר שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ, אֶלָּא אוֹ יַקְרִיבוּ אֲנָא כֹּהֵן, וְכֹהֵן מַקְרִיב בְּכָל שָׁעָה שֶׁיִּרְצֶה וַאֲפִלּוּ בְּמִשְׁמָר שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ, אֶלָּא אוֹ יַקְרִיבוּ לָהֶם קָרְבְּנוֹתֵיהֶן וְיַחְזִירוּ לָהֶם הַבָּשָׂר וְהָעוֹר וְיִתְּנוּם לְכָל מִי שֶׁיִּרְצוּ, אוֹ אֲלוּ יַעֲשׂוּ שְׁלִיחַ לְכָל כֹּהֵן שֶׁיִּרְצוּ לְהַקְרִיב כּוּ'. וְהָכִי הֲוָה לֵיהּ לְהָרַ"ב לְפָרֵשׁ (וְעַיֵּן בַּתּוֹסָפוֹת) רֵישָׁא וְסֵיפָא בַּחֲדָא מַחֲתָא:

יז **וּבְכוֹרוֹ כּוּ'**. הַשְׁתָּא אוֹרֵי לָהּ מַאי עֲבִיד בִּבְכוֹר שֶׁלּוֹ. רַשְׁ"י:

יח **יְהֵא רוֹעֶה**. אֲפִלּוּ בִּזְמַן הַבַּיִת, דְּהָא לֹא מָצֵי לְמִכְפִּינְהוּ לִתֵּן לַכֹּהֲנִים לְאַקְרוּבֵי וְלָאֲכֹל אֶת בְּשָׂרוֹ, וְאִינְהוּ נַמִּי לֹא מָצֵי לְמִתְבֵיהּ לַכֹּהֵן וּלְהַחְזִיר לָהֶן הַבָּשָׂר, דִּבְכוֹר תַּם אֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא לַכֹּהֲנִים, הִלְכָךְ יִרְעֶה [עַד שֶׁיִּסְתָּאֵב], וּמֻתָּר לְשַׁחֲטוֹ בַּמְּדִינָה וְיֹאכְלוּהוּ הֵם, דִּבְכוֹר בַּעַל מוּם אֵין בּוֹ מִשּׁוּם זָרוּת אֶלָּא מִשּׁוּם גֵּזֶל דְּמַתְנוֹת כְּהֻנָּה, וְהָכָא גֵּזֶל לֵיכָּא דְּהַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה. רַשְׁ"י:

יט וַאֲפִלּוּ הָכִי צָרִיךְ קְמִיצָה, דְּמִנְחָה שֶׁלֹּא נִקְמְצָה פְּסוּלָה כְּזֶבַח שֶׁלֹּא נִשְׁחַט. רַשְׁ"י:

### משנה ז

כ וְכֵן אָסוּר בַּעֲבוֹדָה, כִּדְאִיתָא רֵישׁ פֶּרֶק ב' דִּזְבָחִים:

כא דְּאִלּוּ חָלָל אֵינוֹ מְזָהֵר עַל הַטֻּמְאָה. וּמַהוּא אוֹנֵן עֲלֵיהֶם לֹא מָצִינַן לְמֵידָק, דְּמָצִינוּ לְמֵימַר בְּמִיתָתוֹ דְּשֵׁנִי וְלִקּוּט עֲצָמוֹת דְּקַמָּא. עַיֵּן סוֹף פֶּרֶק ח' דִּפְסָחִים. וְלֹא מוֹקִים לָהּ שֶׁבָּאוּ עֲלֶיהָ שְׁנֵיהֶם בִּזְנוּת דְּלֹא נַעֲשָׂה זַרְעָהּ חָלָל בְּכָךְ, מִשּׁוּם דַּחֲכָמִים גָּזְרוּ שֶׁמְּשַׁתְּקִין אוֹתוֹ מִדִּין כְּהֻנָּה הוֹאִיל וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אָבִיו הַוַּדַּאי, שֶׁנֶּאֱמַר וְהָיְתָה לוֹ וּלְזַרְעוֹ אַחֲרָיו, עַד שֶׁיִּהְיֶה זַרְעוֹ מְיֻחָס אַחֲרָיו. גְּמָרָא:

כב **יוֹרְשִׁין אוֹתוֹ**. בְּשֶׁלֹּא הִנִּיחַ זֶרַע. הָרַמְבַּ"ם:

כג **וּפָטוּר כוּ'**. כְּשֶׁהִכָּה זֶה בִּזְמַן אֶחָד וְזֶה בִּזְמַן אַחֵר, דְּאִיכָּא שְׁתֵּי הַתְרָאוֹת וְכָל חֲדָא הִיא הַתְרָאַת סָפֵק, אֲבָל שְׁנֵיהֶם בְּיַחַד אוֹ שֶׁקִּלֵּל אוֹתָם בְּדִבּוּר אֶחָד, חַיָּב. הָרַמְבַּ"ם:

כד וְתֵימַהּ לָמָּה לֹא יוּכְלוּ לְעַכֵּב וְלִדְחוֹתוֹ מִן הָעֲבוֹדָה כְּמוֹ מִן הַחֲלָקָה. וּבַגְּמָרָא דַּיְקִינַן עוֹלֶה בְּעַל כָּרְחוֹ וְלֹא בְּעַל כָּרְחָם, דְּאַף עַל גַּב דְּאֵינוֹ חוֹלֵק עִם כָּל אֶחָד וְאֶחָד, שְׁתֵּי הַמִּשְׁפָּחוֹת כְּיָיפִין לֵיהּ לַעֲבֹד מִשּׁוּם פְּגָמָם כוּ':

כה **בְּמִשְׁמָר אֶחָד**. וּבֵית אָב אֶחָד. גְּמָרָא. וְעַיֵּן מִשְׁנָה ז' פֶּרֶק ב' דְּתַעֲנִית:

## פרק יב

### משנה א

א **הֲדְיוֹטוֹת**. יָלִיף בַּגְּמָרָא מִזִּקְנֵי דְּמֵיתַר:

ב **עֵקֶב**. פֵּרְשׁוּ הָרַ"ב בְּמִשְׁנָה ד' פֶּרֶק כ"ו דְּכֵלִים עוֹר שֶׁל סַנְדָּל הַמְכַסֶּה אֶת גֹּבַהּ הָרֶגֶל שֶׁכְּנֶגֶד שׁוֹקוֹ מֵאֲחוֹרָיו, וּמַיְרֵי שֶׁאֵין לוֹ שׁוּלוֹ"א וַאֲפִלּוּ הָכִי כְּשֵׁר הוֹאִיל וְיֵשׁ לוֹ עֵקֶב הוּא מְעַכֵּב הָרֶגֶל שֶׁלֹּא יֵצֵא חוּצָה, אֲבָל לְכַתְּחִלָּה בָּעִינַן שֶׁיְּהֵא לוֹ גַּם כֵּן שׁוּלוֹ"א. אֲבָל לְפֵרוּשׁ רַשׁ"י דְּעֵקֶב הַיְנוּ שׁוּלוֹ"א כוּ' קָשֶׁה, דִּכְשֵׁר מַשְׁמַע דִּיעֲבַד אֲבָל לְכַתְּחִלָּה לֹא, וְאֶלָּא אֵיזֶהוּ שֶׁחוֹלְצִין בּוֹ לְכַתְּחִלָּה:

ג **וּלְמַטָּה כוּ'**. בַּגְּמָרָא יָלִיף לֵיהּ מִקְּרָא:

### משנה ב

ד **שְׁאֵינוֹ שָׁלוֹ**. בַּגְּמָרָא יָלִיף לְהוּ מִקְּרָא:

ה **בַּלַּיְלָה**. מַר סָבַר חֲלִיצָה כְּתְחִלַּת דִּין דַּמְיָא, וּמַר סָבַר כְּגְמַר דִּין דַּמְיָא. וַחֲלִיצָה דִּינֵי מָמוֹנוֹת הִיא, דְּגוֹבָה כְּתֻבָּתָהּ, וְדִינֵי מָמוֹנוֹת דָּנִין בַּיּוֹם וְגוֹמְרִין בַּלַּיְלָה. נְמוּקֵי יוֹסֵף:

ו כֵּן כָּתַב הָרַמְבַּ"ם. וְטַעְמֵיהּ מִשּׁוּם דְּבַגְּמָרָא מַסִּיק בְּחַד לִישָׁנָא דַּחֲלִיצַת לַיְלָה דְּכְשֵׁרָה יְחִידָאָה הִיא:

ז **בַּשְּׁמֹאל**. תַּנָּא קַמָּא יָלִיף רֶגֶל רֶגֶל מִמְּצֹרָע. וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר קָאָמַר דְּאֵין מַכְּנָה אֶלָּא מִצַּד אֶחָד וּמְשִׁיבִין כּוֹ'. גְּמָרָא:

## משנה ד

ח מַשְׁמַע דְּאִלּוּ אֵין כָּאן אַחַת אֶלָּא הוּא דְּנִתְּרֶת לַשּׁוּק, וְלֵיתָא, דְּהָא דִּין יְבוּם יֵשׁ לוֹ כְּדִתְנַן סוֹף פֶּרֶק י"ד, וְאִם כֵּן אֵינָהּ נִפְטֶרֶת אֶלָּא בִּיבוּם, הֲוָה לְהוּ לְמִכְתַּב כְּמוֹ שֶׁכָּתְבוּ בְּחֲרֶשֶׁת:

ט **שֶׁנֶּחֱלַץ**. לֹא נֶאֱמַר הַלְּשׁוֹן מִזֶּה בְּדִקְדּוּק בְּכָלָּה מְכִילְתִּין, דִּבְכָל דּוּכְתָּא אָמְרִינַן הַחוֹלֵץ גַּבֵּי יְבָם. וְנִרְאֶה טַעַם הַדָּבָר מִפְּנֵי שֶׁהַיְּבָם מְסַיֵּעַ בַּחֲלִיצָה כֵּיוָן שֶׁצָּרִיךְ שֶׁיִּתְכַּוֵּן לַחְלֹץ כִּדְאִיתָא בַּגְּמָרָא דַּף ק"ו, וְגַבֵּי חֵרֶשׁ דְּלָאו בַּר כַּוָּנָה נִקְרָא שֶׁנֶּחֱלַץ. נִמּוּקֵי יוֹסֵף:

י גְּמָרָא. וּמַשְׁמַע דִּלְעִנְיַן חֵרֶשׁ וְחֵרֶשֶׁת חֲלִיצָה פְּסוּלָה הִיא מִדְּפֵרֵט קָטָן, וְזֶה דַּעַת הָרַמְבַּ"ן וְהָרַשְׁבַּ"א. אֲבָל הָרַמְבַּ"ם פּוֹסֵק דְּשָׁוִין לַקָּטָן וְאֵין בַּחֲלִיצָתָן כְּלוּם. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

יא **קָטָנָה כּוּ'**. בַּגְּמָרָא דְּמַקְשִׁינַן אִשָּׁה לְאִישׁ, דְּאִישׁ כְּתִיב בַּפָּרָשָׁה, וְלֹא מְרַבִּינְהוּ בַּהֲדֵי אִינָךְ מִשּׁוּם דְּבִקְטָנָה פָּלֵיג רַבִּי יוֹסֵי בַּגְּמָרָא. וְאִם תֹּאמַר כֵּיוָן דְּתָנֵי פְּסוּלָה אַמַּאי תָּנֵי שֶׁתַּחֲלֹץ מִשֶּׁתַּגְדִּיל, וְיֵשׁ לוֹמַר דַּהֲוָה אָמִינָא דַּחֲלִיצָתָהּ פְּסוּלָה רַק מִדְּרַבָּנָן, דְּהַהֶקֵּשׁ אֵינוֹ מִן הַתּוֹרָה, לְהָכִי תָּנֵי יִתּוּר לְשׁוֹן לְאַשְׁמוֹעִינַן דַּחֲלִיצַת קְטָנָה אֵינָהּ כְּלוּם כְּמוֹ קָטָן. וּמֵיהוּ לְגַרְסַת הַיְרוּשַׁלְמִי מַשְׁמַע דִּלְרַבִּי מֵאִיר מִדְּרַבָּנָן הוּא, וּלְרַבִּי יוֹסֵי תַּחְלֹץ לְכַתְּחִלָּה. תּוֹסְפוֹת. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

## משנה ה

יב **מַכְשִׁירִין**. וְעַל כָּל פָּנִים בִּשְׁנַיִם דְּבָעִינַן עֵדִים, וְהַהִיא מַעֲשֶׂה מוֹקְמִינַן בַּגְּמָרָא דְּעֵדִים רוֹאִין אוֹתָן מִבַּחוּץ, וְטַעְמָא דְּאַף דְּמוֹדִים וְיִהְיוּ נֶאֱמָנִים אֶצְלֵנוּ אֵין זֶה כְּלוּם, דְּאֵין דָּבָר שֶׁבְּעֶרְוָה פָּחוֹת מִשְּׁנַיִם. נִמּוּקֵי יוֹסֵף:

## משנה ו

יג רַשְׁ"י. וּמְסַיֵּם אַל תִּכְנֵיס קְטָטָה לְתוֹךְ בֵּיתְךָ. וְהָרַמְבַּ"ם כָּתַב וְאִם הָיְתָה הוֹגֶנֶת לוֹ מִצַּד שְׁנוֹתָם יוֹעֲצִים לוֹ שֶׁיְּיַבֵּם יוֹתֵר מִשֶּׁיַּחְלֹץ:

יד גְּרָסָא מֻטְעֵת נִזְדַּמְּנָה לוֹ בְּפֵרוּשׁ רַשְׁ"י, שֶׁלֹּא נִרְשַׁם תֵּבֵת גְּמָרָא קֹדֶם קוֹרְאָה, וְהָיָה סָבוּר הָרַ"ב לְפוּם רִיהֲטָא שֶׁכֵּן גָּרַס רַשְׁ"י בַּמִּשְׁנָה וְלֹא כֵן הוּא אֶלָּא שֶׁהוּא קָאֵי אַדְּרַבִּי יְהוּדָא בַּגְּמָרָא, עַיֵּן שָׁם:

טו **וְנִקְרָא**. זֶהוּ גּוֹמְרִין הַפָּרָשָׁה דְּאָמְרָן:

טז **בַּתַּלְמִידִים**. הַיּוֹשְׁבִים שָׁם לִפְנֵי רַבָּן בִּשְׁעַת הַחֲלִיצָה. רַשְׁ"י:

יז וְטַעְמָא, שֶׁכֵּן עָשָׂה רַבִּי טַרְפוֹן מַעֲשֶׂה וּמַעֲשֶׂה רַב:

יח **הָעוֹמְדִים**. רְצוֹנוֹ לוֹמַר כָּל הַנִּמְצָאִים שָׁם, וּבֵין עוֹמְדִין וּבֵין יוֹשְׁבִין. טוּר:

יט **חָלוּץ כוּ'**. כָּתַב רַבֵּנוּ בְּגוּר אַרְיֵה פָּרָשַׁת תֵּצֵא, לָמָּה לֹא תִהְיֶה הַקְּרִיאָה בֵּית חָלוּץ הַנַּעַל כַּכָּתוּב, וְיֵשׁ לוֹמַר דְּאִי הָכִי הָוָה לֵיהּ לְמִכְתַּב וְיִקָּרְאוּ בֵּית חָלוּץ הַנַּעַל, וְנִקְרָא פֵּרוּשׁוֹ כִּי הַקְּרִיאָה הָיְתָה חָלוּץ הַנַּעַל, וְכַאֲשֶׁר יִקָּרְאוּ חָלוּץ הַנַּעַל אִם כֵּן נִקְרָא הַבַּיִת בֵּית חָלוּץ הַנַּעַל מֵעַצְמוֹ, וְשַׁיָּךְ בָּזֶה וְנִקְרָא כֵּיוָן שֶׁלֹּא הָיְתָה הַקְּרִיאָה רַק חָלוּץ הַנַּעַל וְנִקְרָא הַבַּיִת מֵעַצְמוֹ בֵּית חָלוּץ הַנַּעַל:

## פרק יג

### משנה א

א **אֲרוּסוֹת**. מְפֹרָשׁ בַּגְּמָרָא מִשּׁוּם שֶׁאֵין אָדָם טוֹרֵחַ בְּסִעוּדָה וּמַפְסִידָהּ וְאִי אָמַרְתְּ תְּמַאֵן, מְמָנְעֵי וְלֹא נָסְבֵי. וּבֵית הִלֵּל תַּרְוַיְהוּ נִיחָא לְהוּ דְּלֵיפּוּק עֲלַיְהוּ קָלָא דְּאֵישׁוּת כוּ' וְהִלְכָךְ לֹא מְמָנְעֵי:

ב **אָמְרוּ כוּ'**. מִשּׁוּם דְּבֵית שַׁמַּאי יַהֲבֵי טַעֲמָא לְמִלְתַיְהוּ נָקֵט לְהוּ בִּלְשׁוֹן אָמְרוּ לָהֶן:

### משנה ב

ג **לְמָאן**. וְאֵיזֶהוּ מֵאוֹן, אָמְרָה אִי אֶפְשִׁי בִּפְלוֹנִי בַּעֲלִי אוֹ אִי אֶפְשִׁי בַּקִּדּוּשִׁין שֶׁקִּדְּשׁוּנִי אִמִּי וְאָחִי, אֲפִלּוּ הָיוּ אוֹרְחִין מְסֻבִּין בְּבֵית בַּעֲלָהּ וְהִיא עוֹמֶדֶת וּמַשְׁקָה עֲלֵיהֶן וְאָמְרָה אִי אֶפְשִׁי בִּפְלוֹנִי בַּעֲלִי, הֲרֵי זֶה מֵאוֹן. גְּמָרָא:

ד **שֶׁהִשִּׂיאוּהָ כוּ'**. שֶׁהִכְנִיסוּהָ לַחֻפָּה אַף עַל פִּי שֶׁקִּבְּלוּ הֵם הַקִּדּוּשִׁין, אֲבָל קִדְּשׁוּהָ אִמָּהּ וְאָחֶיהָ אֲפִלּוּ לְדַעְתָּהּ אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת כְּלָל וְאֵינָהּ צְרִיכָה מֵאוֹן, לְפִי שֶׁלֹּא מָצִינוּ שֶׁתִּקְּנוּ חֲכָמִים שִׁלּוּחוּת לְקָטָן. וְכָל הֲנֵי דְּמוּכְחָן דַּאֲרוּסָה צְרִיכָה לְמָאֵן, דַּוְקָא כְּשֶׁקִּבְּלָה הִיא קִדּוּשֶׁיהָ וּפֵרְשָׁה אִי אֶפְשִׁי בַּקִּדּוּשִׁין שֶׁקִּדְּשׁוּנִי אִמִּי וְאָחִי, כְּלוֹמַר הֵם פִּתּוּנִי לְקַבֵּל הַקִּדּוּשִׁין. נִמּוּקֵי יוֹסֵף בְּשֵׁם הָרַמְבַּ"ן זַ"ל:

ה **וְאַחֶיהָ**. אוֹ אַחֶיהָ. טוּר:

ו **לְדַעְתָּהּ**. עֶבְדִין לָהּ גְּנָנָא וּמַלְבִּישִׁין לָהּ קוּזְמָרִין וּמַדְכִּירִין לָהּ גְּבָר. שֶׁלֹּא לְדַעְתָּהּ עֶבְדִין לָהּ גְּנָנָא כוּ' וְלֹא מַדְכִּירִין לָהּ גְּבָר. יְרוּשַׁלְמִי:

ז **לִשְׁמֹר כוּ'**. וְשֶׁהֵן קִדּוּשִׁין. לֹא שֶׁתִּשְׁמֹר אוֹתָן כְּדֶרֶךְ שֶׁמִּשַּׁמֶּרֶת הָאֲגוֹז וּתְמָרָה. הָרַמְבַּ"ם:

ח לָאו לְמֵימְרָא שֶׁעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה שְׁטוּת, דְּאִם כֵּן הַוְיָא כְּשׁוֹטָה וְאֵין קִדּוּשֶׁיהָ קִדּוּשִׁין כְּלָל, אֶלָּא הַיְנוּ לוֹמַר שֶׁאֵינָהּ חֲרִיפָה כְּלָל, וּמִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁהִיא בַּת עֶשֶׂר חֲזָקָה עַל הָרֹב שֶׁהִיא יוֹדַעַת לִשְׁמֹר קִדּוּשֶׁיהָ. כֶּסֶף מִשְׁנֶה:

ט לְפִי שֶׁכְּבָר נִקְנֵית בְּקִדּוּשִׁין דְּאוֹרַיְתָא, רְצוֹנוֹ לוֹמַר הַבִּיאָה. הָרַמְבַּ"ם:

י **אֵינָהּ צְרִיכָה**. בִּפְנֵי שְׁנַיִם, אֶלָּא תֵּלֵךְ וְתַעֲשֶׂה רְצוֹנָהּ. הָרַמְבַּ"ם:

יא **כְּמַפָּתָה**. כִּדְקָתָנֵי בַּת יִשְׂרָאֵל לְכֹהֵן כוּ'. רַשִׁ"י. וְלֹא שָׁסוֹבֵר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֵינָהּ צְרִיכָה מֵאוּן, שֶׁהֲרֵי מָצִינוּ לוֹ מְלַמְּדִין אֶת הַקְּטַנָּה שֶׁתְּמָאֵן בּוֹ לְקָמָן בְּמִשְׁנָה ז', אֶלָּא כִּדְמְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר כוּ' וְאֵין בַּעֲלָהּ זַכַּאי בִּמְצִיאָתָהּ כוּ' וְאֵינוֹ מִטַּמֵּא לָהּ, כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר אֵינָהּ כְּאִשְׁתּוֹ לְכָל דָּבָר אֶלָּא שֶׁצְּרִיכָה מֵאוּן. וְהָא דִּלְרַבָּנָן בַּעֲלָהּ זַכַּאי בְּכֻלְּהוּ, מְפָרֵשׁ רַשִׁ"י דְּרַבָּנָן אַפְקְרוּהוּ גַּבֵּיהּ וְהֶפְקֵר בֵּית דִּין הֶפְקֵר, וְהָא דְּמִטַּמֵּא לָהּ אִם כֹּהֵן הוּא וְאַף עַל גַּב דְּנִשּׂוֹאֶיהָ דְּרַבָּנָן, כֵּיוָן דִּירִית לָהּ הַוְיָא כְּמֵת מִצְוָה שֶׁאֵין לָהּ מִי שֶׁיִּקְבְּרֶנָּה. גְּמָרָא:

## משנה ה

יב כִּדְמַסְקִינַן בַּגְּמָרָא. דְּמֵאוּן דְּחַבְרֵיהּ לֹא מְבַטֵּל גִּטָּא דִּידֵיהּ, וְתַנָּא דְּהָכָא פָּלֵיג אַדְּלְעֵיל. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

## משנה ו

יג דְּאִלּוּ נִתְגַּדְּלָה אֲצָלוֹ, סְתָם בִּיאָה רִאשׁוֹנָה מְשֻׁגָּדֶלֶת קִדּוּשִׁין הֵן, וּכְדִלְעֵיל בְּפֵרוּשׁ מִשְׁנָה ב'. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

## משנה ז

יד **חֵרְשׁוֹת**. דְּאֵין לְחֵרֶשֶׁת נִשּׂוּאִין מִדְּאוֹרַיְתָא, דְּלָאו בַּת דַּעַת הִיא, אֶלָּא רַבָּנָן תַּקִּינוּ לָהּ כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּשָּׁאֵר פְּנוּיָה לְעוֹלָם. גְּמָרָא:

טו לְעֵיל מִשְׁנָה ב' כָּתַב אִם בָּא עָלֶיהָ, וּמִיהוּ בַּגְּמָרָא דְּהָכָא אִיפְּלְגֵי אָמוֹרָאֵי אִי בָּעִינַן שֶׁבָּעַל אוֹ לֹא, וְלֹא אִפְסִיק הִלְכָתָא וּפְסֵקָא לְחֵמְרָא. הָרִי"ף:

טז **אִי**. כְּדִכְתִיב [קֹהֶלֶת ד] וְאִי לוֹ הָאֶחָד שֶׁיִּפֹּל:

יז וּמֵיתָב נַמִּי לֹא יָתְבָא תּוּתֵיהּ, דְּקָסָבַר יֵשׁ זְקָנִה. וְטַעְמָא דְּיִתְרַחֵק כוּ' בַּגְּמָרָא דִּלְמָא גָּדְלָה וּמִחַרְטָה בָהּ, וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר סְבִירָא לֵיהּ מֵאוּן דְּמִצְוָה שָׁאנֵי:

## משנה ח

יח אִי בְּקְטַנָּה דְּאַתְיָא לִכְלַל דַּעַת אִי בְּחֵרֶשֶׁת דִּגְדוֹלָה וּבַת בִּיאָה הִיא. גְּמָרָא:

יט **בִּיאַת**. וְהוּא הַדִּין חֲלִיצָתָהּ, אֶלָּא מִשּׁוּם דְּלֹא מָצֵי לְמִנְקָט וְאֵין חֲלִיצַת הַחֵרֶשֶׁת, דְּלָאו בַּת חֲלִיצָה כְּלָל הִיא:

## משנה ט

כ וַאֲפִלּוּ לְרַבָּנָן דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן דְּמִשְׁנָה ז' פֶּרֶק י' דִּבְקְטָן לֹא תִקְּנוּ נִשּׂוּאִין כְּלָל כוּ' אֲבָל קְטַנָּה תִּקְּנוּ לָהּ נִשּׂוּאִין כְּדֵי שֶׁלֹּא יִנָּהֲגוּ בָהּ מִנְהַג הֶפְקֵר, כִּדְאִיתָא בַּגְּמָרָא:

## משנה יא

כא **רַבִּי אֶלְעָזָר**. הָכִי גָּרְסִינַן בְּלֹא יו"ד, וְהוּא בֶּן שְׁמוּעַ הַכֹּהֵן. וּלְעֵיל מִשְׁנָה ז' גָּרִיס בְּיוֹ"ד הוּא בֶּן הוֹרְקְנוֹס:

כב וּכְבָר נֶחְלְקוּ בָּזֶה אֲבוֹת הָעוֹלָם, הָרַאֲב"ד סוֹבֵר דְּלֹא אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר דִּמְלַמְּדִין אֶלָּא בִּגְדוֹלָה וּקְטַנָּה כְּדֵי לְקַיֵּם יִבּוּם דְּאוֹרַיְתָא, אֲבָל בְּחֵרֶשֶׁת וּקְטַנָּה דְּתַרְוַיְהוּ מִדְּרַבָּנָן וְהָא קַיֵּם לָהּ בְּבִיאָה רִאשׁוֹנָה לֹא אָמַר אֶלָּא לְעוֹלָם יִתְרַחֵק אָדָם מִן הַמְּאוּנִין, וְכָתַב, דְּבָנֶסְחָתוֹ לֹא גָּרְסִינַן בְּכֻלָּן. וְהָרַמְבַּ"ן כָּתַב שֶׁנִּמְצָא בַּנֻּסְחָאוֹת בְּכֻלָּן, וְכֵן הוּא בַּתּוֹסֶפְתָּא, וְקָאֵי אַף אַחֵרֶשֶׁת וּקְטַנָּה, דְּמִידֵי הוּא טַעֲמָא דְּמִתְרַחֲקִין מִן הַמְּאוּנִים דְּדִלְמָא גָּדְלָה וּמִיחַרְטָא בָּהּ, וְזוֹ יוֹצֵאת עַל כָּל פָּנִים לְמָה תִּתְעַגֵּן וְתַמְתִּין עַד שֶׁתַּגְדִּיל וְתַחְלֹץ וְתִפָּסֵל מִן הַכְּהֻנָּה, שׁוֹפֵךְ מֵי בּוֹרוֹ וַאֲחֵרִים צְרִיכִין לוֹ, וְתֶאֱסֹר חֵרֶשֶׁת עַל בַּעְלָהּ שֶׁכְּנָסָהּ בְּהֶתֵּר. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

כג **הַקְּטַנָּה**. אֲבָל חֵרֶשֶׁת לֹא, לְפִי שֶׁלֹּא תִּקְּנוּ לְחֵרֶשֶׁת שׁוּם מָאוּן כְּלָל, וְטַעְמָא בַּגְּמָרָא מִשּׁוּם דְּמַמְנְעֵי וְלֹא נַסְבֵי לָהּ הוֹאִיל וּלְעוֹלָם יְכוֹלָה לְמָאֵן מִפְּנֵי חֵרְשׁוּתָהּ, אֲבָל קְטַנָּה גְּבוּל יֵשׁ לָהּ וְסָבַר מְפַיְּסִינָא לָהּ כָּל שַׁעְתָּא עַד שֶׁיַּעֲבֹר זְמַן מֵאוּנָהּ:

## משנה יב

כד **יָבָם קָטָן**. גְּמָרָא, קְרֵי כָּאן לְהָקִים לְאָחִיו שָׁם, וְהָא לָאו בַּר הָכִי הוּא, וּמַסִּיק אָמַר קְרָא [דְּבָרִים כה] כִּי יֵשְׁבוּ אַחִים יַחְדָּו, הָא אָחִיו שֶׁלֹּא הָיָה בְּעוֹלָמוֹ לֹא, מִכְּלָל שֶׁאִם הָיָה בְּעוֹלָמוֹ, אֲפִלּוּ בֶּן יוֹם אֶחָד:

כה וְאִם תֹּאמַר כֵּיוָן דְּלִדְבָרָיו כְּבָר נִפְטָרָה מִמֶּנּוּ, שֶׁהֲרֵי אָמַר שֶׁבָּא אֵלֶיהָ וּפְטוּרָה מִמֶּנּוּ בְּגֵט, מַאי אִכְפַּת לֵיהּ בַּחֲלִיצָה שֶׁיִּצְטָרֵךְ כְּפִיָּה יֵשׁ לוֹמַר שֶׁהוּא מִתְבַּיֵּשׁ בְּבֵית דִּין לַחְלֹץ לָהּ שֶׁתִּרֹק בְּפָנָיו. תּוֹסְפוֹת. וְהַנִּמּוּקֵי יוֹסֵף תֵּרֶץ מִפְּנֵי שֶׁהוּא יָכוֹל לִטְעֹן אַף עַל פִּי שֶׁנָּתַתִּי לָהּ גֵּט אֵינָהּ אֶסוּרָה עָלַי בַּחֲזָרָה וְאוּלַי תִּתְפַּיֵּס וְתַחְזֹר לִי, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בַּחֲלִיצָה:

כו וְאִם תֹּאמַר דְּכֵיוָן שֶׁנִּפְסְלָה עָלָיו, אִם כֵּן לְאַחַר שְׁלֹשִׁים הֵיאַךְ אָמְרִינַן דְּלֹא מוֹקֵי אַנַפְשֵׁיהּ, וַהֲרֵי הִיא בְּאִסּוּר עָלָיו, יֵשׁ לוֹמַר דְּהַגֵּט הַזֶּה נָתַן עַכְשָׁיו, דְּאִי קֹדֶם כְּנִיסָה אֲפִלּוּ לְאַחַר שְׁלֹשִׁים הָיְתָה הִיא נֶאֱמֶנֶת לוֹמַר שֶׁלֹּא בָּא אֵלַי, דְּכֵיוָן דְּאִיכָּא אִסּוּרָא מוֹקֵי נַפְשֵׁיהּ מִלִּבְעֹל. הַמַּגִּיד. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

כז שֶׁאֵין זֶה נֶאֱמָן לְאוֹסְרָהּ עַל כָּל אָדָם אַחַר שֶׁכְּנָסָהּ. הָרַמְבַּ"ם. נִרְאֶה שֶׁהוּא מְפָרְשָׁהּ אֲפִלּוּ תּוֹךְ שְׁלֹשִׁים, וְזֶהוּ שֶׁכָּתַב אַחַר שֶׁכְּנָסָהּ וְלֹא כָּתַב אַחַר שְׁלֹשִׁים. אֲבָל רַשְׁ"י ז"ל פֵּרֵשׁ דַּוְקָא לְאַחַר שְׁלֹשִׁים, וְדִבְרֵי רַבֵּנוּ נִרְאֶה לִי עִקָּר. הַמַּגִּיד:

# פרק יד

## משנה א

א **יְקַיֵּם**. הָא פְּשִׁיטָא, אֶלָּא אַגַּב דְּתָנֵי יוֹצִיא תָּנָא יְקַיֵּם. תּוֹסְפוֹת:

ב מַה טַּעַם קָאָמַר, כְּלוֹמַר כְּקִדּוּשִׁין. רַשְׁ"י וְנִמּוּקֵי יוֹסֵף:

ג וְהַיְנוּ טַעֲמָא דְּהָכָא לֹא קָתָנֵי עוֹלָמִית כְּמוֹ בְּנִשְׂתַּטָּה הוּא דְּקָתָנֵי עוֹלָמִית. גְּמָרָא. וְכָתַב נְמוּקֵי יוֹסֵף לְפִי שֶׁאֵין גֵּרוּשָׁיו כְּלוּם מִן הַתּוֹרָה קָתָנֵי הַאי לִישָׁנָא, שֶׁאֵין לַגֵּרוּשִׁין תַּקָּנָה עוֹלָמִית, שֶׁאֲפִלּוּ נִשֵּׂאת בְּגֵט זֶה וְיֵשׁ לָהּ בָּנִים תֵּצֵא, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּחֵרֶשֶׁת דִּבְדִיעֲבַד אִם נִשֵּׂאת לֹא תֵּצֵא וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין לָהּ בָּנִים. וְאֶפְשָׁר שֶׁאִם נִתְגָּרְשָׁה תִּנָּשֵׂא אֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה. הָרִיטְבָּ"א וְנִמּוּקֵי יוֹסֵף:

ד **מִפְּנֵי מָה כו'**. מְפֹרָשׁ בִּגְמָרָא דִּלְדִבְרֵיהֶם קָאָמַר, לְדִידִי כִּי הֵיכִי דְּאִישׁ לֹא מָצֵי מְגָרֵשׁ, אִשָּׁה לֹא מָצֵי מְגָרְשָׁה, אֶלָּא לְדִידְכוּ מַאי שְׁנָא אִשָּׁה וּמַאי שְׁנָא אִישׁ:

## משנה ב

ה **הֵעִיד כו'**. רַבָּנָן הֵבִיאוּהָ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ לְהָבִיא רְאָיָה לְדִבְרֵיהֶן, וְאָמְרוּ לוֹ אַף זוֹ כַּיּוֹצֵא בָּהּ. תּוֹסָפוֹת:

ו וּרְצוֹנוֹ לוֹמַר כְּשֶׁעֲדַיִן לֹא בָּגְרָה, דְּהָא אַף בְּנַעֲרוּתָהּ יָכוֹל אָבִיהָ לְקַדְּשָׁהּ:

## משנה ג

ז **לִשְׁנֵי כו'**. הַיְנוּ רֵישָׁא שְׁנֵי אַחִים חֵרְשִׁים כו' לִשְׁתֵּי אֲחָיוֹת חֵרְשׁוֹת, אֶלָּא דְּתָנֵי כֻּלֵּי גַּוְנֵי בְּדִידֵיהּ וּבְדִידָהּ:

ח וְאַף עַל גַּב דִּקְרִיאָה אֵינָהּ מְעַכֶּבֶת כְּדִתְנַן בְּפֶרֶק י"ב מִשְׁנָה ג', כָּל הָרְאוּי לְבִלָּה אֵין בִּלָּה מְעַכֶּבֶת בּוֹ וְכָל שֶׁאֵין רָאוּי לְבִלָּה בִּלָּה מְעַכֶּבֶת בּוֹ:

ט רַשְׁ"י. וְהָכִי קָאָמַר, דְּמַפְקָע נְשׂוּאִין דִּידֵיהּ שֶׁהָיוּ מִכֹּחַ זִקַּת אָחִיו דְּהַוְיָא בִּרְמִיזָה, אֲבָל זִקָּה עַצְמָהּ אֵין גֵּט דּוֹחֶה:

## משנה ו

י **מַה יַּעֲשֶׂה חֵרֵשׁ כו'**. וּפָרְכִינַן בַּגְּמָרָא וְתֵיתֵב גַּבֵּיהּ, קָטָן אוֹכֵל אִסּוּרִין הוּא, וְאֵין בֵּית דִּין מְצַוִּין לְהַפְרִישׁוֹ. וּמְשֻׁנֵּי, גְּזֵרָה מִשּׁוּם הַתָּרַת יְבָמָהּ לַשּׁוּק שֶׁיֹּאמְרוּ נִפְטְרָה מִשּׁוּם אֲחוֹת אִשָּׁה, וְלֹא יָדְעֵי אֲנָשֵׁי דְּטַעֲמָא מִשּׁוּם קָטָן אוֹכֵל אִסּוּרִין הוּא:

## משנה ז

יא רַשְׁ"י. וּרְצוֹנוֹ לוֹמַר דְּלֹא מַפְקַע נְשׂוּאָיו שֶׁהָיוּ מִכֹּחַ זִקָּה כו':

# פרק טו

## משנה א

א **שָׁלוֹם כו'**. גְּמָרָא, תָּנָא שָׁלוֹם כו' מִשּׁוּם סֵיפָא קְטָטָה בֵּינוֹ לְבֵינָהּ, מִלְחָמָה בָּעוֹלָם. וּפֵרְשׁוּ הַתּוֹסָפוֹת דְּסְתָמָא דְּמִלְתָא הָכִי הוּא דְּשָׁלוֹם בֵּינוֹ לְבֵינָהּ וְשָׁלוֹם בָּעוֹלָם. וְזֶה לְשׁוֹן

הַמַּגִּיד מִשְׁנָה, פֵּרוּשׁ שֶׁאֵין אָנוּ צְרִיכִין לֵידַע בְּבֵרוּר שֶׁיֵּשׁ שָׁלוֹם בֵּינוֹ וּבֵינָהּ וְשֶׁיֵּשׁ שָׁלוֹם בָּעוֹלָם אֶלָּא סְתָמָא דְּמִלְתָא הָכִי הוּא:

ב **תְּנַשֵּׂא**. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּרֵישׁ פֶּרֶק י' בַּטַּעַם שֶׁתִּנָּשֵׂא עַל פִּי עֵד אֶחָד:

ג **קָטָטָה כוּ'**. מְפָרְשִׁים בַּגְּמָרָא בְּאוֹמֶרֶת לְבַעְלָהּ גֵּרַשְׁתַּנִי בִּפְנֵי פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי וְאָמְרוּ לֹא הָיוּ דְּבָרִים מֵעוֹלָם:

ד **אָמְרוּ לוֹ**. אֵין לְהַקְשׁוֹת הֵיכָנוּ תָּנָא קַמָּא, דְּהָא מֵעִקָּרָא לֹא פֵּרֵשׁ אִי מֵיְרֵי אֲפִלּוּ בְּלֹא בּוֹכָה, וְהָכָא מְפָרֵשׁ לֵיהּ. תּוֹסָפוֹת:

ה בַּגְּמָרָא. וְנִרְאֶה לִי דְּהָכִי פֵּרוּשׁוֹ, פִּקֵּחַת יוֹדַעַת שֶׁיֵּשׁ לָבֹא לְבֵית דִּין בַּאֲמִתַּת דְּבָרִים וּלְכָךְ תִּתְחַכֵּם לְאַמֵּת אֶת דְּבָרֶיהָ וְתָבֹא בִּבְכִי וּקְרִיעַת בְּגָדִים, אֲבָל הַשּׁוֹטָה אַף עַל פִּי שֶׁתִּבְכֶּה עַל מִיתַת בַּעְלָהּ כִּי רַע לָהּ מִכָּל מָקוֹם בְּבֹאָהּ לְבֵית דִּין אֵינָהּ נוֹתֶנֶת לֵב לְאַמֵּת דְּבָרֶיהָ עַל יְדֵי בְּכִיָּה:

## משנה ב

ו רַשִׁ"י. וּמַשְׁמַע דְּלֹא קַפְּדֵי בֵּית הִלֵּל אֶלָּא שֶׁיִּהְיֶה מִמָּקוֹם קָרוֹב. וְהַתּוֹסָפוֹת הֵבִיאוּ יְרוּשַׁלְמִי, לָמָּה קָצִיר, וּמְשָׁנֵי, דְּאֶנְסָא דִּשְׁכִיחַ הוּא, מַשְׁמַע דִּבְדָווֹקָא נַקְטֵי קָצִיר וּבְדָמֵי לֵיהּ שֶׁהוּא שְׁכִיחַ. וּבְתוֹסָפוֹת חֲדָשִׁים מְפָרֵשׁ דְּהַתּוֹסָפוֹת מְפָרְשֵׁי דְּהַיְרוּשַׁלְמִי אֶסֵּיפָא קַאֵי וְהָכִי פֵּרוּשָׁא דְּמַתְנִיתִין, דִּבְרוּ חֲכָמִים בְּהוֹוֶה וְרָגִיל וּשְׁכִיחַ, וּבֵית הִלֵּל קוֹדֶם חֲזָרָה הֲווֹ סְבִירָא לְהוּ דַּוְקָא קָצִיר כְּמַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה וְלֹא בְּדָמֵי לֵיהּ:

## משנה ד

ז לוֹמַר דְּלָאו דַּוְקָא בַּת חֲמוֹתָהּ אֶלָּא הוּא הַדִּין בַּת חָמִיהָ שֶׁאֵינָהּ בַּת חֲמוֹתָהּ:

ח וְאִם תֹּאמַר וַהֲלֹא כְּשֶׁמְּעִידָה עַל יְבָמָהּ שֶׁמֵּת שֶׁמָּא יְיַבְּמֶנָּה בַּעְלָהּ וּתְהֵא צָרָתָהּ לְאַלְתַּר, יֵשׁ לוֹמַר שֶׁאֵינָהּ חוֹשֶׁשֶׁת בְּכָךְ כֵּיוָן שֶׁיּוֹדַעַת שֶׁבַּעְלָהּ חַי וְיַחְזֹר וּלְבַסּוֹף יְקַלְקְלֶנָּה. תּוֹסָפוֹת:

ט דְּכָל מָקוֹם שֶׁהֶאֱמִינָה תּוֹרָה עֵד אֶחָד הֲרֵי כָּאן שְׁנַיִם, וְאֵין דְּבָרָיו שֶׁל אֶחָד בִּמְקוֹם שְׁנַיִם. גְּמָרָא. וּמִכָּל מָקוֹם הִתִּירוּהָ בָּעִינַן, דְּאִי לָאו הָכִי כֵּיוָן שֶׁעֲדַיִן לֹא סַמִּיכְנָא עָלֶיהָ לֹא חָשְׁבִינַן לֵיהּ כִּתְרֵי, וּכְפֵרוּשׁ רַשִׁ"י:

י דְּאִי לָאו הָכִי פְּשִׁיטָא דְּאֵין דְּבָרָיו שֶׁל אֶחָד בִּמְקוֹם שְׁנַיִם, וְעוֹד דְּאוֹקֵי תְּרֵי לְבַהֲדֵי תְּרֵי, אֶלָּא מֵירֵי בִּפְסוּלֵי עֲדוּת, וּבֵין הָעֵד הַבָּא רִאשׁוֹן וּבֵין הַשְּׁנַיִם הַבָּאִים אַחַר שֶׁהִתִּירוּהָ כֻּלָּם פְּסוּלִים, וְאַשְׁמוּעִינַן הוֹאִיל וְהֶאֱמִינָה תּוֹרָה כוּ':

יא בְּחִנָּם נַקְטֵיהּ. אֲבָל עֵד כְּשֵׁר הַבָּא בַּתְּחִלָּה וְהִתִּירוּהָ וְאַחַר כָּךְ בָּאוּ הַפְּסוּלִים, לֹא תֵּצֵא, דִּשְׁתֵּי נָשִׁים בְּאִישׁ אֶחָד כְּפֶלְגָא וּפֶלְגָא דְּמֵי כִּדְאִיתָא בַּגְּמָרָא. תּוֹסָפוֹת יוֹם טוֹב:

יב **שְׁנוֹשֵׂאת**. כֵּיוָן שֶׁנִּשֵּׂאת וְעָבְדָא אִסּוּרָא, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִבְעֲלָה תֵּצֵא. כֶּסֶף מִשְׁנֶה:

יג גְּמָרָא. וְכָתַב הָרֹא"שׁ דַּאֲפִלּוּ שֶׁלֹּא הִתִּירוּהָ עֲדַיִן לִנָּשֵׂא, תִּנָּשֵׂא:

## משנה ה

יד **לֹא תִנָּשֵׂא**. פְּשִׁיטָא כוּ', הָא קָא מַשְׁמַע לָן דְּמַהוּ דְּתֵימָא כֵּיוָן דַּאֲתָאֵי וּמְעַרְעְרָה גַּלְיָא דַּעְתָּהּ דְּלִצְעוּרֵי לַצָּרָה קָא עָבְדָה וְתָמוּת נַפְשָׁהּ עִם פְּלִשְׁתִּים כוּ', הִלְכָךְ אִם חָזְרָה בָּהּ וְנִתְנָה אֲמַתְלָא לְדִבְרֶיהָ אֲפִלּוּ הֵיא תִּשְׁתְּרֵי, וְלֹא אָמְרִינַן לְעֵיל דְּאֵין צָרָה מְעִידָה לַחֲבֶרְתָּהּ אֶלָּא כִּי שָׁתְקָה הַשְׁנִיָּה, קָא מַשְׁמַע לָן. גְּמָרָא:

טו **רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר כוּ'**. וְקָאָמְרִינַן בַּגְּמָרָא דְּרַבִּי מֵאִיר פָּלֵיג נַמִּי בְּרֵישָׁא, וּמְשׁוּם דַּהֲוָה אֲמִינָא דִּבְסֵיפָא מוֹדֶה נָקֵט פְּלוּגְתַיְיהוּ בַּסֵּיפָא. תּוֹסָפוֹת:

טז **אִשָּׁה**. וַאֲפִלּוּ צָרָתָהּ בְּמַשְׁמַע, וּסְתָמָא כְּרַבִּי מֵאִיר. גְּמָרָא:

יז **וְאִשָּׁה**. אֲבָל עֵד פָּסוּל וְעֵד כָּשֵׁר אַף עַל גַּב דִּבְבַת אַחַת, כִּי הֵיכִי דְּהוּרַע כֹּחַ שְׁתֵּי נָשִׁים לְגַבֵּי עֵד כָּשֵׁר כְּדִלְעֵיל, הָכִי נַמִּי הוּרַע כֹּחַ אִשָּׁה אַחַת לְגַבֵּי עֵד כָּשֵׁר, דְּאִי לֹא תֵּימָא הָכִי לְתָנֵי רְבוּתָא עֵד אוֹמֵר מֵת וְאִשָּׁה אוֹמֶרֶת לֹא מֵת. הָרַמְבַּ"ם. אֲבָל בַּיְרוּשַׁלְמִי אָמְרוּ תָּנֵי דְּבֵי רַבִּי כֵּן, וְיֵשׁ פּוֹסְקִים כְּוָתֵיהּ:

יח **לֹא תִנָּשֵׂא**. וּמִדְּלֹא קָתָנֵי וְאִם נִשֵּׂאת תֵּצֵא כִּדְקָתָנֵי לְעֵיל אַף עַל פִּי שֶׁנִּשֵּׂאת תֵּצֵא, דְּקֻדֵּק הָרַמְבַּ"ם שֶׁאִם נִשֵּׂאת לְאוֹתוֹ שֶׁאָמַר מֵת לֹא תֵּצֵא:

## משנה ז

יט דִּכְמוֹ דַּחֲמוֹתָהּ אֵינָהּ מְעִידָה לַכַּלָּה וְטַעְמָא שֶׁשּׁוֹנְאָהּ, הָכִי נַמִּי כַּלָּה שׂוֹנְאָהּ לַחֲמוֹתָהּ דְּכַמַּיִם הַפָּנִים לַפָּנִים כֵּן לֵב הָאָדָם לָאָדָם [מִשְׁלֵי כז]. גְּמָרָא:

כ מִשּׁוּם דְּאָמְרִינַן לֹא בַּעֲלָהּ מַיִּית לֹא חָמִיהָ מַיִּית, וְהָא דְּקָאָמְרָה הָכִי לְקַלְקוּלָא לַחֲמוֹתָהּ הֵיא דְּקָא מְכַוְּנָה, סָבְרָה, לְבָתַר שַׁעְתָּה כְּשֶׁיְּשׁוּב בַּעֲלִי וּבַעֲלָהּ תִּדְחֶה לַחֲרָפוֹת וְלֹא תֵּיתֵי לְטָרְדָן. וְאִיצְטְרִיךְ לְאַשְׁמוֹעִינַן בְּצָרָה וּבַחֲמוֹתָהּ כוּ' כִּדְאִיתָא בַּגְּמָרָא:

כא **קִדֵּשׁ כוּ' גָּזַל**. אוֹקִימְנָא בַּגְּמָרָא דַּוְקָא קִדֵּשׁ בְּבִיאָה דְּאִסּוּרָא דְּרַבָּנָן עָבַד, בְּהָא סָבַר רַבִּי עֲקִיבָא דְּקִנְסוּהוּ רַבָּנָן, אֲבָל קִדֵּשׁ שֶׁלֹּא בְּבִיאָה מוֹדֶה. וְגָזַל נַמִּי דַּוְקָא הוֹאִיל וְאִסּוּרָא עָבֵיד, אֲבָל לָקַח מִקָּח מוֹדֶה. וְתָנָא קִדֵּשׁ לְהוֹדִיעֲךָ כֹּחוֹ דְּרַבִּי עֲקִיבָא כוּ', וְגָזַל לְהוֹדִיעֲךָ כֹּחוֹ דְּרַבִּי טַרְפוֹן, דְּאַף עַל גַּב דְּאִסּוּרָא דְּאוֹרַיְתָא לֹא קָנִיס:

כב **וּמְסֹתָּלֶק**. לְאוֹ דַּוְקָא בֵּינֵיהֶן דְּשַׁקְלֵי לְהוּ כֻּלְּהוּ וְאָזְלֵי דְּהָא לְדִידָן מְסַפְּקָא לָן לְמִי הִיא הַכְּתֻבָּה וְהֲוֵי כְּסֵפֵק הִנּוּחַ דְּלֹא יִטֹּל אֶלָּא יָנִיחַ עַד שֶׁיִּתְבָּרֵר מִי הֵם הַבְּעָלִים. גְּמָרָא:

## משנה ט

כג **אֵינָהּ כוּ'**. וְלֹא מְהֵימְנָא בְּמִגּוֹ דַּעֲדַיִן קַיָּם דְּהָא רֹב נָשִׁים מִתְעַבְּרוֹת וְיוֹלְדוֹת, מְשׁוּם דְּאִיכָּא מֵעוּט דְּמַפִּילוֹת וַחֲזָקָה דְּקַיָּמֶת לְיִבּוּם כְּנֶגֶד הָרֹב:

כד **וְחוֹלָצָת**. וּבְרֵישׁ פֶּרֶק דְּלִקַּמָּן בַּגְּמָרָא מוֹקְמִינַן לְמַתְנִיתִין בִּגְרוּשָׁה דִּפְסוּלָה לַכְּהֻנָּה, אִי נַמִי בְּאָמְרָה אֲנִי וְהוּא נָחְבֵּאנוּ בַּמְּעָרָה וְאֵין אִישׁ עִמָּנוּ לָבֹא וּלְהָעִיד, דְּאִם לֹא כֵּן לֹא תַחְלֹץ אֶלָּא תִּתְעַגֵּן:

## משנה י

כה **שֶׁאֵין כוֹ'**. כִּדְפֵרֵשׁ הָרַ"ב בַּמִּשְׁנָה דִּלְעֵיל וְלֹא מֵתָה אֲחוֹתִי כוֹ' דְּלֹא מִקַּלְקְלָה בְּהָכִי, הִלְכָךְ לֹא דַּיְקָא וּמְנָסְבָא. וְכָתַב הָרַמְבַּ"ם שֶׁלֹּא הֶאֱמִינוּ עַד אֶחָד אֶלָּא מִשּׁוּם הַתָּרַת עֲגוּנָה. (עַד כָּאן), וְטַעְמָא דְּאִיתְתָא דַּיְקָא הוּא:

# פרק טז

## משנה א

א **לֹא תִנָּשֵׂא**. דְּאַף עַל גַּב דְּרֹב נָשִׁים מִתְעַבְּרוֹת וְיוֹלְדוֹת וְאִם כֵּן שֶׁיָּלְדָה צָרָתָהּ וָלָד שֶׁל קַיָּמָא מֻתֶּרֶת אִשָּׁה זוֹ לַשּׁוּק, מִכָּל מָקוֹם אֵיכָא מִעוּט דְּמַפִּילוֹת, וַחֲזָקָה שֶׁאָסוּרָה לַשּׁוּק דִּבְחֶזְקַת יִבּוּם קַיְמָא כֵּיוָן דְּאִית לָהּ יָבָם, וּסְמוֹךְ מִעוּטָא לַחֲזָקָה וַהֲוָה לֵיהּ פַּלְגָא וּפַלְגָא, דַּחֲזָקָה לֹא עָדִיף כִּי רֻבָּא, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר דְּאַתְיָא כְּרַבִּי מֵאִיר דְּחַיִּישׁ לְמִעוּטָא. נִמּוּקֵי יוֹסֵף. וְכֵן נִרְאֶה דַּעַת הָרַ"ב:

ב **הֵיא צָרָתָהּ**. צָרָתָהּ מֵיָּתֵר הוּא. וּמְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא הָא קָא מַשְׁמַע לַן לְהָא צָרָתָהּ הוּא דְּחַיְשִׁינַן, לְצָרָה אַחֲרִיתָא לֹא חַיְשִׁינַן. פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י אֵינָהּ חוֹשֶׁשֶׁת שֶׁמָּא אִשָּׁה אַחֶרֶת נָשָׂא:

ג **מְלַאָה**. דְּכֵיוָן שֶׁיְּצָאָה מְלֵאָה וְעָבַר זְמַן לֵדָתָהּ אֵין אוֹמְרִים שֶׁמָּא הִפִּילָה, דַּהֲוָה לֵיהּ כְּמִיתָה, וַאֲסִיקְנָא בְּפֶרֶק כָּל הַגֵּט דִּלְמָא מֵת לֹא חַיְשִׁינַן, וְכֵיוָן שֶׁנִּסְתַּלֵּק מִעוּט מַפִּילוֹת וַחֲזָקָה [דְּאָסוּרָה לַשּׁוּק] לֹא נִשְׁאַר כָּאן אֶלָּא סָפֵק דְּמֻחֶזֶקֶת זְכָרִים וּמֻחֶזֶקֶת נְקֵבוֹת, וּלְפִיכָךְ חוֹשֶׁשֶׁת. נִמּוּקֵי יוֹסֵף:

## משנה ב

ד **עֵדִים**. פֵּרוּשׁ בְּעֵדוּת הַמּוֹעִיל לָהּ, וְהֵינוּ עֵד אֶחָד:

ה **נִתְיַבְּמוּ**. אַרִישָׁא קָאֵי, שֶׁאֵין לָהֶם לֹא עֵדִים וְלֹא בָנִים. רַשִׁ"י:

ו **וּמֵתוּ**. דְּאִלּוּ נִתְגָּרְשָׁה מֻתֶּרֶת לָזוּר. הָרַמְבַּ"ם. שֶׁאֲפִלּוּ הָיָה בַּעַל חֲבֶרְתָּהּ קַיָּם אֲסוּרָה לוֹ מִפְּנֵי שֶׁהִיא גְּרוּשַׁת אָחִיו, וּמֵיֵרֵי שֶׁמֵּתוּ בְּלִי בָנִים, דְּאִי לָאו הָכִי מֻתֶּרֶת לְעַלְמָא מֵהַאי טַעֲמָא גּוּפֵיהּ. הַמַּגִּיד:

ז **הוֹאִיל כוֹ'**. דְּהוֹאִיל וְאִנְסִיבָא לֹא מִקַּלְקְלָא נַפְשָׁהּ, וְלֹא פָּלֵיג בְּפֶרֶק דְּלִעֵיל מִשְׁנָה ז', דְּהָתָם בָּאָה לְהָעִיד עַל חֲבֶרְתָּהּ, אֲבָל הָכָא עִקַּר עֵדוּתָהּ עַל עַצְמָהּ וּמֵמֵילָא נֶאֱמֶנֶת אַצָּרָתָהּ. תּוֹסָפוֹת:

## משנה ג

ח **פָּרְצוּף**. הֵם הַלְחָיַיִם עַצְמָם. וְאֵין מַשְׁגִּיחִין לֹא עַל הָעֵינַיִם וְלֹא עַל הַפֶּה. רַבֵּנוּ יְרֻחָם:

ט **אַף עַל פִּי כֵן**'. פֵּרוּשׁ שֶׁאֵינוֹ סִימָן מֻבְהָק בְּיוֹתֵר, כְּגוֹן קָטָן אוֹ אָרֹךְ אוֹ חִוֵּר וְסָמָק וַאֲפִלּוּ שׁוּמָא. אֲבָל בְּסִימָן הַמֻּבְהָק בְּיוֹתֵר, כְּגוֹן שֶׁהָיָה לוֹ חֶסֶר אוֹ יֶתֶר בְּאֶחָד מֵאֲבָרָיו, מְעִידִין עָלָיו. פּוֹסְקִים:

י **וּבְכֵלָיו**. אֲפִלּוּ סִימָן מֻבְהָק לֹא, דְּחָיְשִׁינַן לִשְׁאֵלָה:

יא וַאֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִחְיוֹת, דְּחָיְשִׁינַן שֶׁמָּא בְּסַכִּין מְלֻבֶּנֶת הָיָה, שֶׁמִּתּוֹךְ הַמַּכָּה מִתְרַפֵּא. גְּמָרָא:

יב **וְצָלוּב**. וְתָלִיתָ אוֹתוֹ עַל עֵץ [דְּבָרִים כא] תַּרְגּוּם וְתִצְלֹב יָתֵיהּ עַל צְלִיבָא:

## משנה ד

יג וְאָמְרוּ לוֹ לְרַבִּי מֵאִיר אֵין מַזְכִּירִין מַעֲשֵׂה נִסִּים, דְּמִדְּלֹא נִים שִׁלְשָׁה יָמִים אִי אֶפְשָׁר לוֹ לִחְיוֹת. וְרַבִּי מֵאִיר אֶפְשָׁר דְּמִיסְרַךְ בָּאֲבָנִים שֶׁבַּמַּיִם וְנִים פּוּרְתָּא. גְּמָרָא:

יד **רַגְלוֹ**. פֵּרוּשׁ שֶׁקְּשָׁרוּהוּ בְּרַגְלוֹ וְשִׁלְשְׁלוּהוּ, דְּאִם לֹא כֵן חוֹשְׁשִׁין זֶה הָלַךְ לוֹ מִמָּקוֹם זֶה וְרֶגֶל זֶה מֵאָדָם אַחֵר. הָרַשְׁבָּ"א. וְאִי מֵירֵי בְּשֶׁיֵּשׁ לָהֶם סִימָן מֻבְהָק בְּרַגְלוֹ, לֹא בָּעִינַן קְשָׁרוּהוּ בְּרַגְלוֹ, וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

טו **תִּנָּשֵׂא**. לְפִי שֶׁנַּעֲשָׂה טְרֵפָה בְּכָךְ וְאֵינוֹ יָכוֹל לִחְיוֹת. וְלֹא הִתִּירוּהָ אֶלָּא לְאַחַר שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ, לְפִי שֶׁטְּרֵפָה אֵינוֹ חַי שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ. הָרַמְבַּ"ן וְהָרַשְׁבָּ"א. עַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

## משנה ה

טז וּמַתְנִיתִין הָכִי פֵּרוּשָׁא, הֲרֵי אָנוּ הוֹלְכִים לְבָתֵּינוּ, שֶׁבָּאנוּ מִלְּסִפֵּד. תּוֹסָפוֹת:

יז **מִתְכַּוֵּן**. לְשׁוֹן רַשִׁ"י לְעֵדוּת. וְכֵן כָּתַב נְמוּקֵי יוֹסֵף. וּמַשְׁמַע דְּאִלּוּ נִתְכַּוֵּן לְהַתִּיר לֹא. וְצָרִיךְ עִיּוּן:

יח **מִתְכַּוֵּן**. בֵּין לְהַתִּיר, שֶׁאָמַר אִישׁ פְּלוֹנִי מֵת הַשִּׁיאוּ אֶת אִשְׁתּוֹ, וּבֵין לְהָעִיד, שֶׁאָמַר מֵת סְתָם, אֶלָּא הֵיכִי מַשְׁכַּחַת לָהּ דְּנֶאֱמָן דְּהָא קָתָנֵי אִם כֵּן', בְּמֵסִיחַ לְפִי תֻּמּוֹ, כִּי הַהוּא דַּהֲוָה קָאָמַר וְאָזַיל מַאן אֵיכָּא בֵּי חִיוָּאֵי שְׁכִיב חִיוָּאֵי. גְּמָרָא:

## משנה ו

יט **לְאוֹר כֵּן**'. שֶׁלֹּא רָאוּהוּ אֶלָּא לְאוֹר הַנֵּר אוֹ לְאוֹר הַלְּבָנָה. נְמוּקֵי יוֹסֵף:

כ רַשִׁ"י. וְנִרְאֶה לִי שֶׁהוּא שֵׁם מֻשְׁאָל מִבַּת קוֹל שֶׁנִּזְכַּר הַרְבֵּה פְּעָמִים בְּדִבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, שֶׁהוּא קוֹל שֶׁנִּשְׁתַּמְּשׁוּ בּוֹ לְאַחַר שֶׁפָּסְקָה הַנְּבוּאָה. וְלִי נִרְאֶה שֶׁנִּקְרָא בַּת קוֹל לְפִי שֶׁאֵינוֹ קוֹל לוֹ קוֹל אֵלָיו וְהוּא בְּמַדְרֵגָה לְמַטָּה, וּלְכָךְ קְרָאוּהוּ בַּת קוֹל, שֶׁהִיא כְּבַת לְאָבִיהּ..

וּלְפִי שֶׁהָלְכוּ וְלֹא מָצְאוּ אָדָם שָׁם הִשְׁאִילוּ לוֹ שֵׁם זֶה, אֲבָל לְפִי הָאֱמֶת אָנוּ דָּנִין שֶׁהָיָה שָׁם אָדָם וְהָלַךְ לוֹ. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

כא **אֲנִי כוּ'**. נִרְאֶה לִי דְּהָכִי נַמִּי בָּעִינַן שֶׁיֹּאמַר גַּם כֵּן מִמָּקוֹם פְּלוֹנִי כְּמוֹ רֵישָׁא. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

## משנה ז

כב וְנִרְאֶה לִי שֶׁהִיא מִלְּשׁוֹן נָאוּם, כְּמוֹ וּנְאוּמִתִי, וְהָאָלֶ"ף נִבְלָע כְּדִין אוֹתִיּוֹת יהו"א:

כג **וְהִרְצֵיתִי**. לְשׁוֹן הִרְצָה דְּבָרִים לִפְנֵי רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי. וְנִרְאֶה לִי שֶׁהַמִּלָּה אֲרַמִּית, מִלְּשׁוֹן [מַשְׁלֵי ו] וַהֲקִיצוֹתָ הִיא תִּשְׁיחֶךָּ, תַּרְגּוּם תֶּהֱוֵי רָצְיָךְ:

כד דְּגוֹיָה הָיְתָה, וְשֶׁהָיְתָה בּוֹכָה כְּשֶׁרָאֲתָה אוֹתָם קוֹדֶם שֶׁאָמְרוּ לָהּ אַיֵּה חֲבֵרֵנוּ, דְּאִי לָאו הָכִי לֹא הֲוָה לְפִי תֻּמְהּ. גְּמָרָא:

כה **מַקְלוֹ כוּ'**. הֲרֵי שֶׁלֹּא עָלִיהּ סָמְכוּ, אֶלָּא לְפִי תֻּמְהּ הֵסִיחָה וְהֵבִיאָה לָהֶם מַקְלוֹ וְתַרְמִילוֹ. רַשְׁ"י: